

FÖLDGÖMB

A MEGISMERÉS KALANDJA

WWW.AFOLDGOMB.HU

ALAPÍTVÁ: 1929

940 FT | 14 LEJ | 3 €

2017. JAN.–FEBR.

A MAGYAR FÖLDRAJZI TÁRSASÁG FOLYÓIRATA

ÉSZAKI-SARKVIDÉK

OLVADÓ JÖVŐ

ÉPÍTETT ÓRÓKSÉG

BAJAI PÁRHUZAMOK

ROMÁNIA

KÖRNYEZETI ZAVAR: TÖMBHÁZAK LÁBÁNÁL

KESKENY FÖLDHÍD, SZÉLES ÉRDEKLŐDÉS

KÖZÉP-AMERIKA

SZTÁNAI FARSANG

HAGYOMÁNY

ÜTKÖZŐZÓNA A VÉGEKEN: A BUDZSÁK

GEPOLITIKA

IZLAND
Strokkur gejzír, 2016. november 18.

LÉNYEGES ÁTALAKULÁS

DR. NAGY BALÁZS, FŐSZERKESZTŐ

Pont 8 éve változott utoljára A Földgömb arculata. Akkor még csak 8 lapszámunk volt évente, a válságos idők elején, a mainál lényegesen kevesebb olvasóval, versenyekkel, expedícióink, fesztiváljaink elindulása előtt, az építkezés kezdetén.

Közben persze átalakultak az olvasási, képkészítési, ismeretszerzési és -átadási, a magazin-készítési szokások és igények. Míg mondanivalónk és világlátásunk a „régiről”, a nyomtatott Földgömb-arcúlaton most nagyot változtattunk, hogy még vonzóbb, szórakoztatóbb, naprakész megjelenésű, a kreativitásnak még tágabb teret engedő magazin lehessünk. Finomítások

még lesznek, és nyilván szokni is kell az újat. Mindezt pedig hamarosan követi a digitális, illetve közösségi médiamegjelenésünk átforgalmazása is.

Eközben – szokás szerint – már kezdjük unni a hideget. Változatosságot leginkább a H₂O különböző formáinak markáns jelenléte hoz. Ennek az átalakulásnak is nagy rajongói vagyunk, és ha például a vízjégre gondolunk, akkor itt a lehetőség: folyóink utóbbi évtizedekben megváltozott árterein kiváló közösségi helyszínekre találhatunk. A befagyott holtágak – a megbízhatóan havas hazai sítérek híján – a társasági síklás és didergés avatott helyszínei!

SZÁGULDANI SZABAD!

E DUNA-HOLTÁG FÉL ÉVSZÁZADA MÉG ÉLŐVÍZ VOLT, MÁRA NAGYRÉSZE FELTÖLTÖDÖTT, ÉS ELZÁRÓDOTT A FOLYAMTÓL, DE ÍGY LESZ BELŐLE SZABAD FELHASZNÁLÁSÚ, TÖBB SZÁZ MÉTER HOSSZÚ, BIZTONSÁGOS JÉGPÁLYA (KISMAROS)

FOTÓ: NAGY BALÁZS

www.eupolisz.hu

HA UNOD AZ IPARI TURIZMUST!

TERMÉSZETJÁRÓ UTAZÁSOK, OUTDOOR TÚRÁK,
TREKKINGEK, KÖRUTAK AZ EGÉSZ VILÁGON.

Eupolisz Utazási Iroda

8200 Veszprém, Szeglethy u. 1. | +36/88/871728

Hatósági engedélyszám: U-000463

FÖLDGÖMB

A MAGYAR FÖLDRAJZI TÁRSASÁG FOLYÓIRATA

XXXV. ÉVFOLYAM, 310. LAPSZÁM
2017. JANUÁR–FEBRUÁRFŐSZERKESZTŐ: DR. NAGY BALÁZS
SZERKESZTŐ MUNKATÁRSAK:BARABÁS AMBRUS, BEREZCKI MAJJA, HEILING ZSOLT
HONLAP, RÁDIÓ, KÖZÖSSÉGI MÉDIA:
NAGY ÉVA, JOHANNA

ÁLLANDÓ SZERZŐK:

FRANCSICS LÁSZLÓ, DR. JAKAB GUSZTÁV,
DR. KARÁCSONYI DÁVID, KERÉKES ISTVÁN,
LADÁNYI TAMÁS, RÁZSI ANDRÁS, SÁNTA GÁBOR,
SZIRMAI GÁBOR, DR. TAMÁSKA MÁTÉ,
DR. TELBISZ TAMÁS

TÉRKÉPEK: DR. NEMERKÉNYI ZSOMBOR

TERVEZŐ-, ÉS KÉPSZERKESZTŐ: HEILING ZSOLT
MŰVÉSZETI FELELŐS: KÁLLÓ PÉTER
OLVASÓSZERKESZTŐ: MÁRTON BÉLA

NYOMÁS: PETHŐ NYOMDA KFT.

KIADÓ: HEILING MÉDIA KIADÓ KFT.

1142 BUDAPEST, ERZSÉBET KIRÁLYNÉ ÚTJA 125.

TEL.: (1) 231-4040, FAX: (1) 231-4045

E-MAIL: SZERKESZTOSEG@AFOLDGOMB.HU

A KIADÁSÉRT FELEL: HEILING ZSOLT

ÉRTÉKESÍTÉSI ÉS MARKETINGIGAZGATÓ:

SEKOULOPOULU MÁRTA, TEL.: (30) 650-6801

E-MAIL: MARTI@HEILING-MEDIA.HU

MEGJELENIK MINDEN HÓNAP ELSŐ HETÉBEN, ÉVENTE
10 ALKALOMMAL (KÉT ÖSSZEVEZTŐ LAPSZÁMMAL).
TERJESZTI A LAPKER RT. ÉS ALTERNATÍV TERJESZTŐK
ELŐFIZETÉS 1 ÉVRE: 7500 FT

ELŐFIZETHETŐ A KIADÓBAN ZIMAY VIKTÓRIÁNÁL

TEL.: (1) 231-4040

E-MAIL: ELOFIZETES@AFOLDGOMB.HU

VAGY WEBÁRUHÁZUNKBAN: EBOLT.AFOLDGOMB.HU

REGÉBBI LAPSZÁMAINK MEGVÁSÁROLHATÓK A KIADÓBAN,

VAGY AZ EBOLT.AFOLDGOMB.HU WEBÁRUHÁZBAN

MINDEN JOG FENNTARTVA! A MAGAZINBAN MEGJELENT KÉPEKET, ABRÁKÁT ÉS
SZÖVEGEKET A KIADÓ ENGEDÉLYE NÉLKÜL TILOS KÖZZÉTENNI, REPRODUKÁLNI,
SZÁMITÁSTECHNIKAI RENDSZERBEN TÁROLNI ÉS TOVÁBBAADNI. MEG NEM
RENDELTE FENYKÉPEKET ÉS KÉZIRATOKAT NEM ŐRZÜNK. MEG ÉS NEM KÜLDÜNK
VISSZA. A LAPBAN MEGJELENT HÍRDETESEK TARTALMAÉRT A KIADÓ
NEM VÁLLAL FELELŐSÉGET.

HU ISSN 1215-8690

PULITZER-EMLEKDJÚ (2008)

GÁRDI BALÁZS SZERZŐNK, LAPUNKBAN
MEGJELENT ANYAGAI ELISMERÉSEKÉNT

SZOCIográfIA-KÜLÖNDJÚ (2012)

TÁRSADALMI TÉMÁJÚ RIPORTJAINK,
KÉPSOROZATAINK ELISMERÉSEKÉNT

22

JÉGTÁNC, OLVADÓ JÉGVILÁG

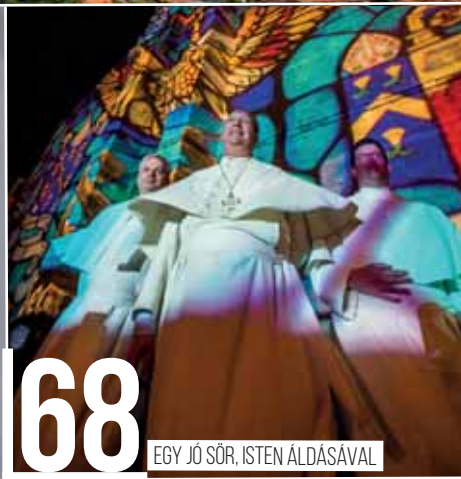
36

KESKENY FÖLDHÍD, SZÉLES ÉRDEKLŐDÉS

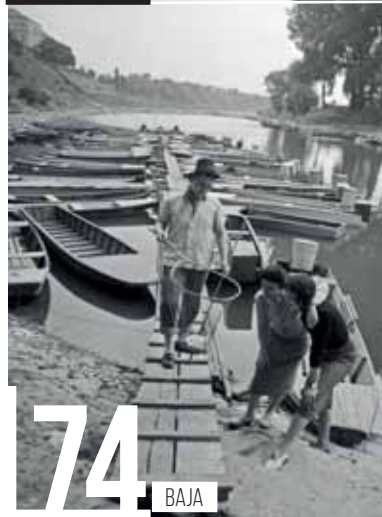
54

KÖRNYEZETI ZAVAR

68

EGY JÓ SÖR, ISTEN ÁLDÁSÁVAL

74

BAJA

82

MUZSIKASZÓ, CSENDŐRÖKNEK

PILLANTÁS AZ ÉGRE

FRANCSICS LÁSZLÓ–SÁNTA GÁBOR:
MEGKÖVÜLT CSOBBANÁS – A COPERNICUS-KRÁTER ▶

4

MŰLT IDŐ

TINER TIBOR: DIADALOK ÉS VERESÉGEK NYOMÁBAN – HUNYADI JÁNOS ÉS II. LAJOS ▶

6

FEL A FEJJEL!

LANDY-GYEBNÁR MÓNIKA–FRANCSICS LÁSZLÓ:
NAP-SZELETEK, UZSONNÁRA – A NAP-DÉLIBÁB-JELENSÉG ▶

10

FLÓRA ÉS FAUNA

JAKAB GUSZTÁV: TAVASZKIKERICCS ▶

12

FÖLD ÉS ÉG

LADÁNYI TAMÁS: A BÉKÁS-SZOROS ÉJSZAKAI ARCA ▶

14

LÉGTÉR

RÁZSI ANDRÁS: VÍZKERESZT, VAGY AMIT AKARUNK (TAVASZTI!) ▶

16

ÚTI TIPP

KUNDERMANN BALÁZS: PHI PHI ▶

18

TÉR-FIGYELŐ

KISS DÁNIEL: PARASZTHÁZ, KÁDÁR-KOCKA, PANEL VAGY LAKÓPARK ▶
– HOL LAKIK A MAGYAR?

20

TOPÁL DÁNIEL: JÉGTÁNC, OLVADÓ TENGERI JÉGVILÁG ▶

22

Az Északi-sarkvidék tengeri jége évről évre szeptemberben
éri el minimumát: ennek mielőbbi – akár már tavaszi
– előrejelzése fontos környezeti és egyben gazdasági kérdés is.

CÍMLAPKÉP: KÉRCZ TIBOR

KUCSERA EMIL: KESKENY FÖLDHÍD, SZÉLES ÉRDEKLŐDÉS ▶ 36

Talán csak felfedezésének első éveiben nem volt érdekes, azóta viszont nem lankad
az érdeklődés az Észak- és Dél-Amerikát összekötő, keskeny földszívsáv iránt.

HAJDÚ TAMÁS: KÖRNYEZETI ZAVAR ▶ 54

Zavar. Vizuálisan is és érzelmileg is. Zavar, hogy ilyen környezetben kell a gyermekemet felnevelnem,
zavar, hogy dominál a giccs és a rossz ízlés. De közben élvezem is, mert jókat lehet szórakozni rajtuk.

ZIRIG ÁRPÁD: EGY JÓ SÖR, ISTEN ÁLDÁSÁVAL ▶ 68

Belgium meg a sör már az 1100-as évek óta összetartoznak. Jelenleg nagyjából
150 főzde működik az országban, alaphól vagy ezerfélélt főzve.

TAMÁSKA MÁTÉ: BAJA – KÖRSÉTA „AGYONHAJSZOLT IDEGZETŰ PESTIEKNEK” ▶ 74

A pesti barát az éjszakai hajójáráttal érkezett, és reggel,
a párában ébredő vízre kitekintve a városnézés nulladik pillanatában hozzáfoghatott
„egész héten át agyonhajszott idegzetének” nyugtatásához.

ERDÉLYI ESZKIMÓ PÉTER: MUZSIKASZÓ, CSENDŐRÖKNEK ▶ 82

Tizenöt évvel ezelőtt Sztána haláltusáját kísérhettem nyomon.
A falu gyors ütemben pusztult, mígnem új pap érkezett a százfős falucskába,
azzal az elhatározással, hogy mindenáron életet lehel a helyi közösségbe.

ILLÉS TAMÁS: A BUDZSÁK – ÜTKÖZŐZÓNA A VÉGEKEN ▶ 88

Nem véletlen, hogy sokan már a térképek újrarajzolását vizionálják. Ugyanakkor
a legkreatívabb határhúzókat is elbizonytalanodnak Ukrajna rendkívül vegyes
etnikumú délnyugati szegletében, a Budzsákban.

MEGKÖVÜLT CSOBBANÁS

A COPERNICUS-KRÁTER

SZÖVEG: FRANCISCS LÁSZLÓ–SÁNTA GÁBOR

A Hold az egyetlen égitest a Földön kívül, amelyen bárki, aki távcsőbe tekint, az emberi elme számára is felfogható léptékű részleteket vehet észre. A Holdfelszínen egy átlagos méretű amatőr távcsővel akár a néhány kilométeres alakzatokat, néhány száz méteres kidomborodásokat is szemügyre vehetjük. Kőzetégitest lévén az égi kísérőnkön hamar a földihez hasonló képződményeket ismerhetünk fel: hegyeket, völgyeket, síkságokat, akár kanyargó törésvonalakat is. De a különbségek is hamar feltűnnek: kifejezetten sokat találhatunk például egy jellegzetes, körkörös alakzatból, magas peremmel, középen tányérszerű mélyedéssel

Ezt edénynek vagy kehelynek keresztelték a Holdat kutató 18. századi csillagászok, az edény latin neve pedig crater. A kifejezés rögzült a köztudatban, és ma már világos, hogy a Földön gyakrabban vulkáni, jóval ritkábban pedig becsapódásos kráterekkel találkozhatunk. A holdi alakzat eredetének azonosítása azonban nehézkesebb volt.

VULKÁNOK NYOMÁBAN A HOLDON

Egészen a 19. század végéig megnyugtató elképzelésnek tűnt a holdkráterek vulkáni eredete. A legelső magyarázat szerint az égitest mélyéből felbukkanó gázzal teli buborékok megszilárdult

nyomai a kör alakú hegygyűrűk. Később többnyire vulkáni kürtöknek, illetve beszakadásos kalderáknak gondolták őket.

A vulkanikusmagyarázatok népszerűségének két fő oka volt. A legtöbb holdi kráter alaprajza körszimmetrikus, és ha azok becsapódások nyomai lennének, akkor minden aszteroidának éppen merőlegesen kellett volna érkeznie az égből a felszínre, hogy szabályos kört hozzon létre az ütközés során, ami pedig valószerűtlen. Másrészt, ha becsapódási kráterek ekkora mennyiségben lennének a Holdon, hol vannak megfelelőik a Földön? Ha a Holdon a közelmúltban, vagy még ma is becsapódásos kráterek képződhetnek, vajon mit tenne az emberiséggel egy ilyen becsapódás a Földön? – tették fel a kérdést, melyre a nyilvánvaló válasz az volt, hogy a holdi kráterek a földihez hasonlóan csakis vulkáni eredetűek lehetnek.

Az 1880-as években azonban laboratóriumi körülmények között becsapódásokat imitáltak, melyekből kiderült, hogy az ütközéskor létrejövő forma szabályos kör alakú lesz – függetlenül a becsapódó test érkezési szögétől. Megdőlni látszott hát az alapfeltevés, hogy szabályos krátert csak vulkanizmus hozhat létre. Újból felélénkült a vita a holdkráterek eredetéről, melybe még egy extrém elmélet is helyet követelt ma-

gának: a világ-jég teória. Eszerint a kozmosz globális és hegyi folyamatait nagy mennyiségű, láthatatlan jég jelenléte, illetve annak halmazállapot-változása befolyásolja, ami többek között a holdi kráterek kialakulásáért is felelős...

KRÁTERKELETKEZÉS BECSAPÓDÁSSAL

Az emberiség azonban egészen addig nem férhetett hozzá a vitát végérvényesen eldöntő konkrét bizonyítékokhoz, amíg el nem jutottunk a Holdra, és nagy mennyiségű holdkőzet nem került a Földre az Apollo-program űrhajósai révén. A majd' 400 kg kőzetminta sok meglepetést tartogatott! Jég és víz jelenlétére utaló nyomokat nem

A majd' 400 kg kőzetminta sok meglepetést tartogatott! Jég és víz jelenlétére utaló nyomokat nem találtak, vulkáni működésre utalókat azonban annál inkább!

találtak, vulkáni működésre utalókat azonban annál inkább! Ám kiderült, hogy ezek rendkívül régen, több milliárd évvel ezelőtt keletkeztek! A minták kormeghatározása alapján a Hold felszínének 99 százaléka idősebb, mint 2 milliárd év! Összehasonlításképpen: az ilyen idős területek aránya a Földön – köszönhetően a bolygónk belső aktivitásának és külső, heves eróziós folyamatainak – csupán 5 százalék! Ha például a 100 millió évvel ez-

... a Holdon létezett vulkáni tevékenység – melynek a korai időszakban jelentős felszínformáló ereje volt – mégsem hozott létre nagyméretű krátereket.

előtti Földre pillantunk, rá sem ismerünk a kontinensekre, ezzel elmentetben a Holdon az elmúlt 1-2 milliárd évben alig történt változás.

Mivel a Hold tömege csupán 80-ad része a Földének, nem csoda, hogy aktivitásának felnőtt-

FRANCISCS LÁSZLÓ 25 CM TÜKÖRÁT-MÉRŐJŰ TÁVCSŐVEL, HAZÁNKBÓL KÉSZÜLT FELVÉTELÉN MERŐLEGES NÉZETBEN A COPERNICUS-KRÁTER ÉS ANNAK KITERJEDT SUGÁRSÁV-RENDSZERE LÁTHATÓ. EZ UTÓBBI A 900 MILLIÓ ÉVVEL EZELŐTT TÖRTÉNT ÜTKÖZÉS SORÁN SZÉTSZÓRÓDÓ TÖRMELEK VISSZAHULLÁSÁNAK NYOMA. A FÉNYES PÁSZMÁK PARÁNYI MÁSODLAGOS KRÁTEREK EGYBEOLVADÓ SOKASÁGA

kora már 3 milliárd évvel ezelőtt véget ért, a vulkáni tevékenység a kis égitest gyors hűlése miatt javarészt ekkor meg is szűnt. Ám néhány, kráterből hozott

anyagminta ennél valamivel fiatalabbnak mutatkozott, s a kőzetten felismerhető hőhatás nem vulkáni tevékenységre utalt, hanem valami másra: becsapódásos sokkhatásra!

Ma már tudjuk, hogy bár a Holdon létezett vulkáni tevékenység – melynek a korai időszakban jelentős felszínformáló ereje volt –, mégsem hozott létre nagyméretű krátereket. A holdi kráterek szinte kizárólagosan becsapódásos eredetűek, melyek részben a Hold keletkezésével, részben pedig a korai Naprendszerben keringő apró égitestek behullásával jöttek létre, s miután a Naprendszerben szép lassan elfogytak e becsapódásokat utánpótló aszteroidák, a Hold fel-

színe változatlanúságba dermedt.

A legutolsó, legfiatalabb krátereket kopernikuszi korúaknak hívjuk: ezek körül még ma is felismerhető a becsapódás során kirobbanó és felszínre visszahulló anyagfelhő nyoma. Ez a kor a Hold utolsó nagy és egyben igen csendes korszaka, ami a Copernicus-kráter közel 1 milliárd éve történt keletkezésétől napjainkig tart. És a korunkban lejegyzett legnagyobb eseményt egy parányi, 40 kg-os égitest érkezése okozta, ami aprócska, néhány méteres krátert vájhatott csupán.

FRANCISCS LÁSZLÓ
ÉPÍTÉSZMÉRŐK, FOTOGRAFUS,
EGYETEMI OKTATÓ, A HAZAI
ASZTROFOTÓS-MOZGALOM
EGYIK FŐ SZERVEZŐJE

SÁNTA GÁBOR
REGÉSZ, 2008 ÓTA
A METEOR- CSILLAGÁSZATI
FOLYÓIRA ROVATVEZETŐJÉT

COPERNICUS-KRÁTER: Ø 93 KM

DIADALOK ÉS VERESÉGEK NYOMÁBAN

HUNYADI JÁNOS ÉS II. LAJOS

SZÖVEG: TINER TIBOR

A majd' 300 évig kisebb-nagyobb megszakításokkal folyó magyar-török háborúskodás legnevezetesebb európai emlékhelyei és emlékei két, nagy hírű történelmi személyhez kapcsolódnak: a magyar seregeket az 1440-es években a Balkánon győzelemről győzelemre vezető, kiváló hadvezérhez, az 560 éve pestisjárvány áldozatául esett „törökverő” Hunyadi Jánoshoz és a 490 éve lezajlott, tragikus kimenetelű mohácsi ütközetben fiatalon elhunyt II. Lajoshoz

A tárgyi emlékeiben az iztambuli Topkapi Szeráj Múzeum miniatúragyűjteménye a leg gazdagabb, de számos török-magyar csatajelenetet megörökítő festményt őriznek a török nagyváros gazdag hadtörténelmi anyagot bemutató múzeumában (Askeri Müze), valamint a Dolmabahçe-palota képtárában is.

A Topkapi magyar tárgyú miniatúráinak egyik sorozata az Oszmán Birodalom ellen a Balkánon hosszú időn át sikeresen harcoló Hunyadi János alakját, valamint a – török hadvezérek számára megannyi tanulsággal szolgáló – nándorfehérvári csata ábrázolásait őrizte meg az utókornak.

KÉPZELT TÖRTÉNELEM

A 15. század első felében az oszmán-törökök Európa meghódítására tett kísérleteit balkáni hadjárataival rendre meghiúsító Hunyadi János II. Murád szultán szemében egyre gyűlöltebb ellenséggé vált. A sorozatos csatavesztések, majd veje, Mahmud bej magyar fogságba esése (Kunovica melletti csata, 1444. január) miatt II. Murád annyira dühös lett, hogy a legszívesebben saját kezűleg fejezte volna le a „törökverőt”. Mivel az uralkodása idején vívott csaták egyikében sem sikerült fogságba ejteni Hunyadit, ezért a „történelemszépítő” miniatúrakészítőkre várt a hön óhajtott esemény megörökítése! Hunyadi kivégzése csak évtizedekkel a szultán halála (1451) után, egy 1523-ban készült alkotáson jelent meg. (Valószínűleg már I. Szulejmán parancsára.)

Az igazi ritkaságnak tekinthető, színekben különösen gazdag miniatúrán a trónon ülő Murád kezében kard, előtte a szőnyegen a magyar hadvezér darabokra tört sisakja, a török méltóságok lábai előtt a fejétől megfosztott Hunyadi vérvő teste fekszik. (Lehetséges, hogy a magyar hadvezér képzeletbeli lefejezése valóságban is megtörtént eseményként őrződött meg az oszmán-török történetírásban?)

NAGY CSATA, KICSIBEN

A miniatúrasorozat legmozgalmasabb darabját (Nándorfehérvár ostroma) a diadal után közel 130 évvel, 1584-ben készítette el Mohammed bej, a híres miniatúrakészítő. A kép közepén fehér turbánban Murád fia, II. (Hódító) Mehemed szultán lóháton ülő alakja, amint éppen a török sereg támadását vezeti, miközben a várra ágyútűz zúdul. A falakon a várvédő keresztények elszántan várják a támadókat. A miniatúra jobb szélén, lent: a török sereg rendezett visszavonulása. A kép alsó részén keresztény katonák levágott fejei, a Száván holttestek sokaságát sodorja a víz. A jobb szélén a folyóban feltűnik egy magyar hadihajó körvonala.

Az ostrom alatt a törökök a muníció és az élelem utánpótlását a Száván történő szállításokkal kívánták megoldani, amit a magyar naszádoknak nagyrészt sikerült megakadályozniuk. A hadtörténészek szerint ez volt a török sereg vereségének egyik legfőbb oka.

1456: ÓRIÁS MÉRETBEN

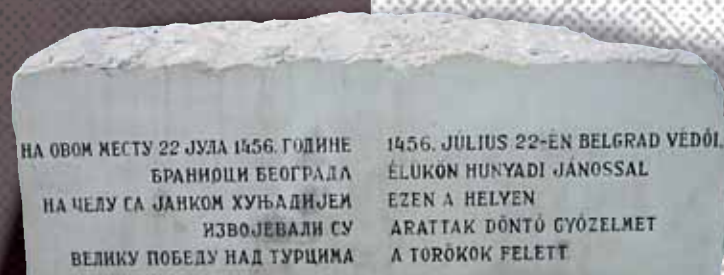
Az 1456-os diadalt megörökítő legimpozánsabb középkori freskó a csehországi Olomouchban látható. A Sokolská utcában szerényen megbúvó, késő gótikus Szűz Mária Szeplőtelen Fogantatása-templom (cseh nevén: Kostel Neposkvrněného početí Panny Marie) szentélyében egy 1983-ban végzett restaurálás során fedezték fel az 1468-ban készült nagyméretű (5x5 m-es!) falfestményt. A freskó a várost az előző évben meghódító Hunyadi Mátyás magyar király tiszteletére készülhetett. (Mátyást 1469. május 3-án Olmützben koronázták királyukká a cseh és a morva rendek.) A hatalmas falikép a nándorfehérvári győzelem valószínűleg legkorábbi európai ábrázolása. A freskó közepén jól kivehető a Jézus képét felmutató Kapisztrán János szerzetes. Tőle balra, fent a keresztes zászlót tartó vitéz elmosódott alakjában Hunyadi János ismerhető fel.

A hatalmas falikép a nándorfehérvári győzelem valószínűleg legkorábbi európai ábrázolása.

KŐBE VÉSVE

A történelmi jelentőségű győzelemnek és Hunyadinak állít maradandó emléket a belgrádi várban (Kalemegdan) elhelyezett hófehér márványtömb, amely két nyelven hirdeti az 1456-ban kivívott és az egész keresztény Európában óriási örömmel és nagy megkönnyebbüléssel fogadott diadalt. (Az emlékkő magyar szövegében Belgrád helyett Nándorfehérvárt illetet volna írni...)

A TÉR NÉVADÓJA

Az albán történetírás is méltatja Hunyadi kiemelkedő szerepét a Balkánon az 1440-es évektől közel másfél évtizeden át tartó törökellenes küzdelmek sikeres megvívásában. Az iszlám hódítók elleni védőharcok legendás hírvéze, az albán nemzeti hős Szkander bég egyetlen szövetségeseként a török haderőt rendre lekötő és győzelmeivel meggyengítő Hunyadi nagymértékben hozzájárult az albánok hadisikereihez. Emlékének ápolása a mai Albániában is töretlen: a „törökverőhöz” köthető tárgyak és írásművek külön kiállítási helyiséget kaptak Krujében, a Szkander bég tiszteletére létrehozott múzeumban (Muzeu Skënderbeu), Tivatban teret neveztek el róla, Tirana központjában pedig kétnyelvű emléktáblát kapott 2016-ban.

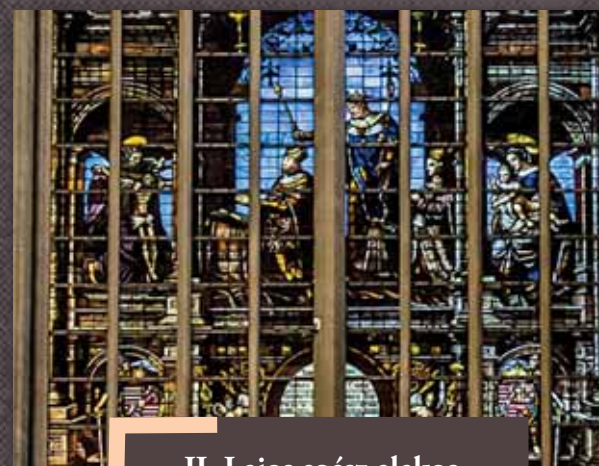

HADVEZÉRKÉNT

A bécsi Kunsthistorisches Museum éremgyűjteményében látható az a 18. századi jubileumi medalion, amelyen jól kivehető a mohácsi csatában leeresztett sisakrostéllyal lovasrohamot vezető magyar király alakja.

II. LAJOS – HARCRA KÉSZÜLVÉ

A magyar történelem leggyászosabb eseményei közé tartozó mohácsi csatában elesett II. Lajosról nemcsak a művészettörténeti albumokból jól ismert uralkodói portrék készültek. Kevésbé ismert, hogy a tragikus sorsú magyar király alakját miniatúrákon, emlékérméken, sőt nagyméretű üvegablakokon is megörökítették. Az isztambuli Topkapi Szeráj Múzeum egyik miniatúrája zöld palástban ábrázolja, amint épp haditanácsot tart Visegrádon.

II. Lajos egész alakos portréja Brüsszelben a Szent Mihály és Szent Gudula-székesegyház két, színes üvegablakán is felfedezhető.

ABLAK-EMLÉKEK

II. Lajos egész alakos portréja Brüsszelben a Szent Mihály és Szent Gudula-székesegyház két, színes üvegablakán is felfedezhető. A déli kereszthajó 1538-ban készült üvegablakán a keresztre feszített Jézus felé tekintő magyar király térdel. Feje fölül patrónusa, IX. (Szent) Lajos francia király tartja a jogart. II. Lajos mellett felesége, Habsburg Mária királyné imádkozik. Alattuk bal oldalon a Magyar és a Cseh Királyság egyesített címere, jobb szélén a Habsburgokéval kiegészített, nagy címer látható.

A másik, Lajost is ábrázoló, reneszánsz stílusú üvegablak a katedrális északi részén, az 1534–1539 között épült Saint Sacrament-kápolnában fedezhető fel. Az 1547-re elkészült ablak jobb szélén vörösmintás palástban az imádkozó magyar király, mögötte áll sógora, V. Károly német-római császár, jobbjaiban jogart, baljában kardot tartva. Tőle balra felesége, Portugáliai Izabella császárné, a magyar királyné sógornője térdel.

Sokakban felmerülhet a kérdés, hogy miért éppen a brüsszeli katedrális üvegablakaira festették rá II. Lajos alakját? A válasz egyszerű: a férje halála után külföldre menekült Habsburg Mária – bátyja, V. Károly német-római császár rendelkezése nyomán – 1531 és 1556 között a Habsburg Birodalomhoz tartozó Spanyol Németalföld 17 tartományának főköormányzója volt. Ő adott pénzt a monumentális ablakok kifestésére, hogy méltó módon adózhasson a mohácsi csatában elhunyt férje emlékének.

TINER TIBOR
KÖZGAZDÁSZ-GEOGRÁFUS,
A MAGYAR KÖTÖDÉSŰ EURÓPAI
EMLÉKHELYEK, KULTURÁLIS
ÉRTÉKEK RAJONGÓJA

NAP-SZELETEK, UZSONNÁRA

A NAP-DÉLIBÁB-JELENSÉG

SZÖVEG: LANDY-GYEBNÁR MÓNIKA—FRANCSICS LÁSZLÓ

Az év végén, a tél legsötétebb időszakában az ember minden perc napsütésnek örül, és igyekszik kihasználni azt. Nem kell túl sok időt a szabadban tölteni, hogy napkelte után napnyugtáig élvezzük a fényt: hazánkban reggel fél 8 felé kel, és délután 4 felé le is nyugszik a Nap. Az eleve rövidke nappalok mellett ráadásul ez idő tájt gyakran felhős-ködös égbolttal is nehezített a D-vitamin begyűjtése... A fény utáni vágyódás ajándékai viszont néha igen különös élmények is lehetnek!

A napnyugtát megnézni pusztán romantikus okokból is kellemes, ám ha ehhez egy cseppnyi tudományos érdeklődés is társul, kétszeres az öröm. Ha a téli időszak jellemző inverziós időjárása során az alsó légrétegek erősen kihűlnek, s felettük a magasban enyhébb légtömeg érkezik, számíthatunk rá, hogy igen különös lesz a lebukó Nap látványa.

Naponta két alkalommal, délben és éjfélkor bocsátanak fel időjárási szondákat a világ számos meteorológiai állomásáról, ezek többek közt a léghőmérsékletet is mérik felszállás közben. Az adatokat közzéteszik, s az interneten bárki megnézheti, így

derülhet ki, ha légköroptikai jelenség szempontjából kedvező a helyzet. 2015. december utolsó napjaiban is ilyen légköri inverzió állt fenn: a talajközeli, fagyos légréteg felett néhány száz méteres magasságban már +10 °C volt. Schmall Rafael ezt a lehetőséget ragadta meg a Zselici Csillagpark kilátójából 28-án alkonyatkor.

SZELETEKRE SZAKADVA

Amint az alászállni készülő napkorong elérte az inverziós réteghatárt, alakja hirtelen torzulni kezdett, a korong aljából kisebb szeletek szakadtak le, ugyanis a sűrűbb, hidegebb légréteg fény-

törése kissé eltér a melegebbétől, kitéríti a sugarakat, s ennek köszönhetően a benne lévő tárgyak képe nem a valós helyükön jelenik majd meg.

Néha az inverzió belül is akadnak további különrétegek, s így nemcsak egy, hanem több szeletet is láthatunk a Napból leszakadni. Amikor a korong jelentős része már a sűrűbb, hidegebb légtömeg mögött van, jól megfigyelhetőek rajta ezek a külön, kisebb rétegek, a horizonttal párhuzamos sávokként, mintha csak vonalzóval húztak volna egyeneseket a Napra.

A legtöbb esetben ez a folyamat néhány perc alatt zajlik, azonban a végső pillanatai elnyúlhatnak: ilyenkor a Nap a csillagászatilag kiszámított időpontnál látszólag később tűnik el a horizonton. Különleges esetekben, amikor az inverziós légréteg nagy földrajzi területet tölt ki, ez a csalós délibáb-napnyugta akár több hosszú percet is késhet!

A SARKVIDÉKEKEN MÉG DURVÁBB

A sarkvidékeken, ahol különösen jellemző mindez, egy-egy ilyen alkalom során a hazainál sokkal bizarrabb tapasztalatokat szerezhet az utazó. A sarki tél beálltát jelző utolsó napnyugta csillagászati dátumát követően több nap vagy akár 1-2 hét elteltével is megpillantható a Nap – ill. annak a horizont fölé vetülő délibábjá. A különös jelenséget Willem Barentz tapasztalta meg először 1597 telén Novaja Zemlja szigetéről, így az ő leírása alapján kapta a légköri tünemény a Novaja Zemlja-jelenség nevet. Talán nem is volt olyan sarkkutató, aki az expedíciója során ne figyelte volna meg legalább egyszer, s a korabeli útleírásokban nem ritkaság találkozni a meglepő időben látott napnyugták vagy napkeltek eseteivel!

Hazánkban ilyesmire persze nem számíthatunk, de igen erős

hőmérséklet-különbségek esetén könnyen megeshet, hogy a 15:50 percre várt napnyugta ellenére csak 16:00 órakor tűnik el a horizonton a Nap. Az inverziós légréteg a felszínnel párhuzamos, és követi a Föld görbületét, kellően nagy kiterjedése esetén a nálunk délibábként lenyugvó Nap gyakorlatilag egy tőlünk több száz kilométerre éppen történő napnyugta hozzánk vetített képe.

LANDY-GYEBNÁR MÓNIKA
AMATŐRCSILLAGÁSZ,
LÉGKÖROPTIKUS, MEGRÖGZÖTT
ISMERETTERJESZTŐ
ÉS HOBBIFOTÓS

FRANCSICS LÁSZLÓ
ÉPÍTÉSZMÉRNÖK, FOTOGRAFUS,
EGYETEMI OKTATÓ, A HAZAI
ASZTROFOTÓS-MOZGALOM
EGYIK FŐ SZERVEZŐJE

A FELVÉTELT **SCHMALL RAFAEL** KÉSZÍTETTE 2015. DECEMBER 28-ÁN, AMIKOR A ZÁGRÁBI METEOROLÓGIAI MÉRŐÁLLOMÁS BALLONOS SZONDÁJA 200 MÉTERES TENGERSZINT FELETTI MAGASSÁGBAN 2 °C -OT, 700 MÉTEREN AZONBAN MÁR TÖBB, MINT 10 °C-T MÉRT, AMI IGEN ERŐS INVERZIÓS JELENSÉGRE UTALT. ENNEK LÉGKÖROPTIKAI HATÁSÁT DÉL-MAGYARORSZÁGRÓL IS ÉSZLELNI LEHETETT

TAVASZKIKERICCS

SZÖVEG ÉS FÉNYKÉP: JAKAB GUSZTÁV

A kikerics nemzetség egyik jellemző sajátossága, hogy termésérésük látszólag megelőzi a virágzást. Hagyományokból tavasszal hajtanak ki leveleik, és ilyenkor érlelnek termést. A virágzás ideje viszont többnyire őszre esik, mint például a hazánkban is elterjedt őszi kikericsnél (*Colchicum autumnale*). Kivételt képez a Vil-

lányi-hegységben élő, fehér virágú, magyar kikerics (*Colchicum hungaricum*), ami kora tavasszal vagy enyhe teleken akár már januárban virágzik. Régen – tévesen – úgy hitték, hogy a kikerics előbb érlel magot, és csak ezt követően virágzik. Valójában persze az ősszel megtermékenyült magokból csak tavasszal fejlődik ki a termés.

A kikericsfélékkel rokon egyhajúvirág (*Bolbocodium vernum*) is tavasszal virágzik, gyakran már február közepétől találkozhatunk sötét rózsaszínű virágaival. A kikericsre jellemző kinézete miatt kapta a népies tavasz-kikerics nevet, ám azoktól eltérően az egyhajúvirág bibeszálai csaknem teljes hosszukban összenőttek, és nincs valódi lepelcsövük sem.

Az egyhajúvirág az egykor kiterjedt erdőssztyepp-vegetáció egyik fennmaradt képviselője. Elterjedési területe rendkívül szabdalt: a Pireneusoktól egészen a Kaukázusig tart, és közben szigetszerűen megjelenik Franciaországban, Svájcban és Olaszországban is. Nyugat-Európában még jelentős állományai élnek, hazánkban viszont rendkívül megfogyatkozott. Három tájegységből ismerjük előfordulásait: a Gödöllői-dombvidékről, a Nyírség déli részéről és a Duna-Tisza közén, Ásotthalom térségéből, ahol a fénykép is készült.

A hazai állományok egyik sajátossága, hogy szinte kivétel nélkül másodlagos élőhelyeken, többnyire akácok gyomos aljnövényzetében maradtak fenn.

Az egyhajúvirág fokozottan védett növényfajunk.

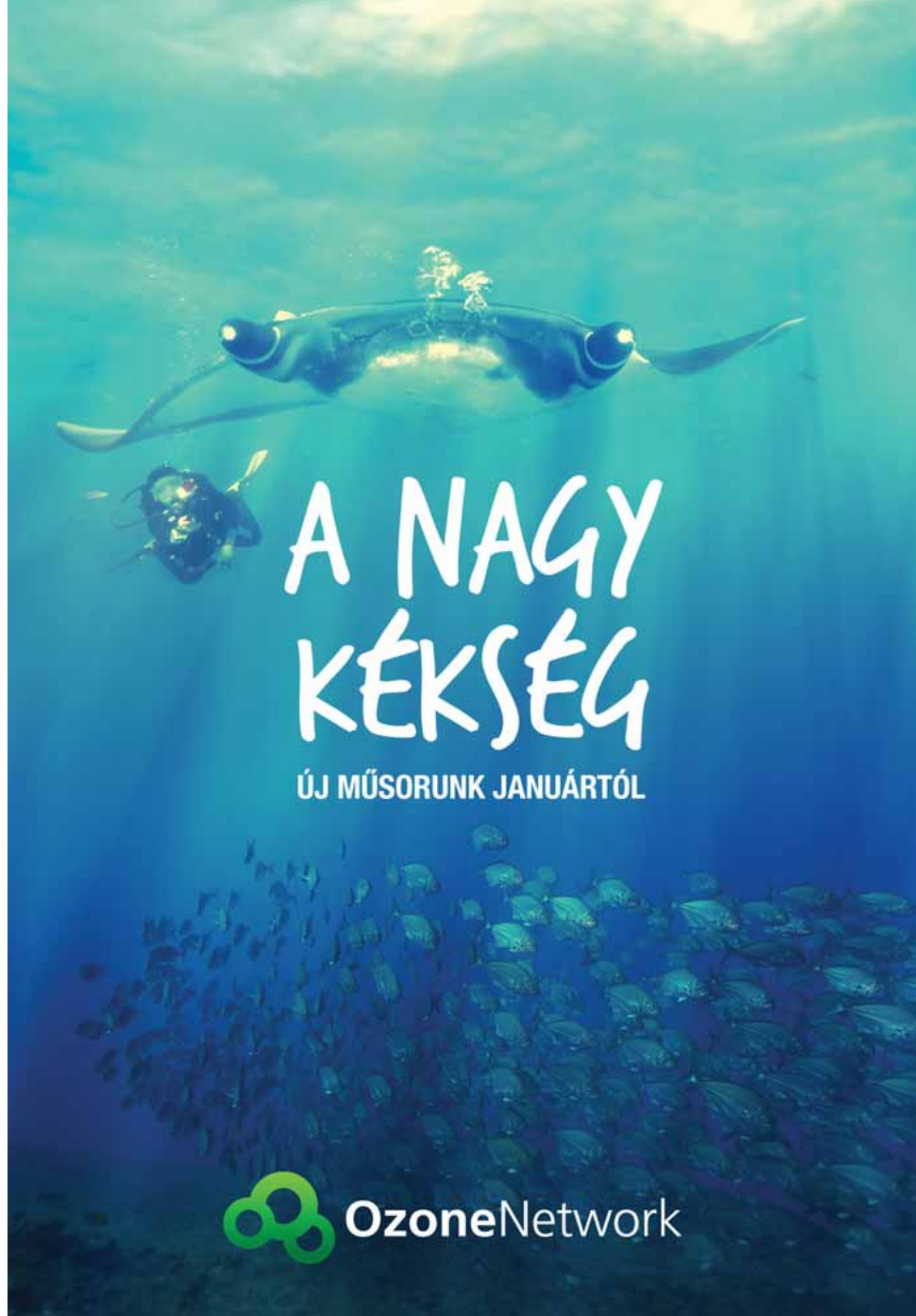

TAVASZKIKERICCS

A HIVATALOS NEVÉN EGYHAJÚVIRÁG
A MAGYAR FLÓRA EGYIK
LEGVESZÉLYEZTETTEBB FAJA

JAKAB GUSZTÁV
BIOLÓGUS, BOTANIKUS,
A SZENT ISTVÁN EGYETEM
GAEK EGYETEMI DOCENSE

A NAGY KÉKSEG

ÚJ MŰSORUNK JANUÁRTÓL

 OzoneNetwork

A BÉKÁS-SZOROS ÉJSZAKAI ARCA

SZÖVEG ÉS FÉNYKÉP: LADÁNYI TAMÁS

A Keleti-Kárpátok egyik legszebb és leghosszabb szurdokvölgye sajátos perspektívából tárul elénk a „Pokol tornácáról” szemlélve: az utolsó negyedben járó Hold misztikus fényvel deríti meg a nappal-

ról ismerős tájat egy hidegfront utáni éjszakán a letisztult légkörben. A Hagymás-hegység merész mészkőfalai között az Oltárkő szembetűnő sziklatornya magasodik, amely felett a nyugvó nyári

csillagképek mutatkoznak az égen. Jobbra lent a Vega kékes színű csillagként fénylik, amely a magyar népnyelvben „csöszként” vigyázza a tájat. Felette a Hattyú tagjai látszanak, amelyet elődeink egy ke-

resztformával azonosítottak. A felvétel tetején, vöröses színben az Észak-Amerika-köd rajzolódik ki halvány kontrasztként – a különlegesen érzékeny kamera használatának köszönhetően.

LADÁNYI TAMÁS
ASZTROFOTÓS, TANÁR,
A CSILLAGÁSZAT ÉS A
FÖLDRAJZ KAPCSOLATA
JELENIK MEG MUNKÁIBAN

VÍZKERESZT, VAGY AMIT AKARUNK (TAVASZT!)

SZÖVEG: RÁZSI ANDRÁS

Vízkeresztkor (január 6.) visszafordíthatatlanul véget érnek az ünnepek. Ezen a napon szokás lebontani a karácsonyfát, az iskolásoknak megkezdődik az oktatás, az egyetemistáknak pörög a vizsgaidőszak. Ekkorra elfogy, vagy végleg megszárad a karácsonyi bejgli, és sokan ilyenkor szembesülnek vele, hogy még mindig nem kezdték el a szilveszteréjjel oly könnyelműen megígért újévi fogadalmakat...

Bár a nappalok hossza már elkezdi nőni, ám január első hetében szembesülünk a ténnyel: még hosszú és kemény téli idény áll előttünk. Persze senkinek sem mindegy, hogy mennyire. Nem csoda hát, hogy elődeink figyelme is az időjárás felé fordult ezen a napon, és próbálták előre jelezni, meddig is tart még a legkevésbé szeretett évszakunk.

„Ha vízkeresztkor megcsor-

dul az eresz, a tél még sokáig nem ereszt, de ha ezen a napon fagy, még tovább kell várni a tavaszra” – szól a népi regula.

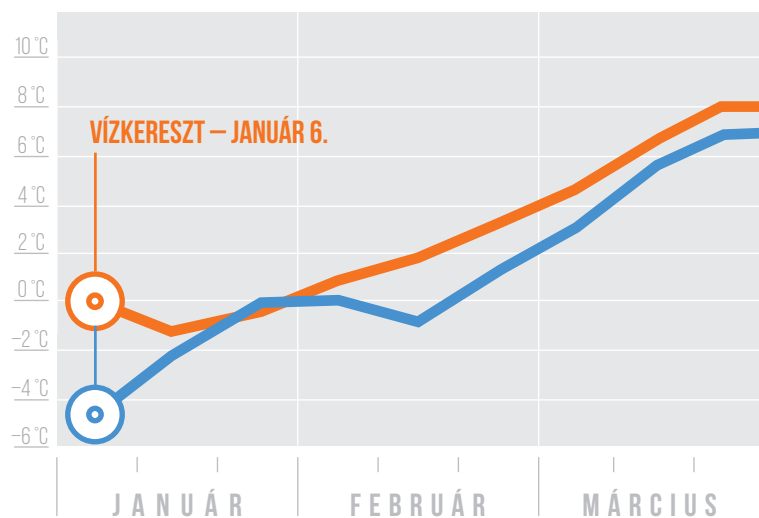
Láthatjuk, hogy azt eleink sem gondolták, miszerint bármi esélye lenne annak, hogy január elején már nem kell sokat várni a tavaszra, de nézzük meg, mennyire volt helyes a hosszú vagy még hosszabb télre vonatkozó megfigyelésük!

A rendelkezésre álló adatokból kiderül, hogy a megfigyelés helyes. Ha a sokéves átlagot nézzük, az enyhe vízkereszt után átlagosan majd egy héttel hamarabb lépi át a napi középhőmérséklet a különböző küszöbértékeket, és következetesen 1-2 °C-kal fölötte van az a fagyos vízkeresztet követőnek. Idén január 6-án az viszont az éjszakai hőmérsékletek -10°C alatt voltak, de nappal is folyamatosan fagyott.

A januári és februári népi megfigyelések nagyjából 90 százaléknak van valamilyen köze a tavasz várható időpontjához, ami nem csoda, mert e sötét időszakban már mindenkinek hiányzik fény és a meleg. Az egyik legnépszerűbb talán, ami még a híradásokban is megjelenik, a medve és az árnyéka február 2-án. Sajnos, e megfigyelés pontosságáról nem szerezhetők be megbízható adatok, sehonnán nincs olyan bizonyíték, ami szerint működne... Inkább figyeljük vízkeresztkor az ereszt, számoljuk a nappalok hosszát, és várjuk, hogy Sándor, József és Benedek elvégezze a dolgát, de erre majd márciusban térünk vissza!

RÁZSI ANDRÁS
METEOROLÓGUS,
AZ ESZTERHÁZY KÁROLY
EGYETEM OKTATÓJA,
AZ OMSZ MUNKATÁRSA

NÉPI REGULA – A STATISZTIKA SZERINT
A SOKÉVES ÁTLAGHŐMÉRSÉKLETEK ALAKULÁSA DEKÁDONKÉNT FAGYPONT ALATT, ÉS FAGYFONT FÖLÖTTI, VÍZKERESZTKOR MÉRT MAXIMÁLIS HŐMÉRSÉKLETEK UTÁN

— ENYHE VÍZKERESZT
— FAGYOS VÍZKERESZT

ÚTIKALAUZ A JÖVŐ STOPPOSAINAK

AJÁNLÓ
XXXV. ÉVFOLYAM 310. LAPSZÁM

Kíváncsi, hogy hány gramm szén-dioxidot juttat a légkörbe egy egyszerű Google-keresés? Vagy hogy mit is takar a rejtélyes „vas-Selyemút” kifejezés? Ismerkedjen meg Csizmadia Norbert gondolatébresztő könyvével – a Geopillanattal –, mely többek között ezekre a kérdésekre is választ ad!

A látványos ábrákkal és térképekkel gazdagított különleges iránytűvel bepillantást nyerhetünk a modern idők földrajzába, melyet korántsem úgy kell elképzelni, mint egy vaktérképéből, gyűrődésből és vetődésből álló, unalmas világot.

Teljesen új földrajz van születőben. E komplex tudományágat tárja elénk a szerző, vázolván a 21. század alakulásának lehetséges kimeneteleit: miként formálódnak Földünk hatalmi harcai, miért lesz forradalmi jelentősége a kreativitásnak és az innovációnak? A népszerű utópisztikus regényekkel ellentétben olyan jövőképet ismerhetünk meg, mely valós adatok elemzésével készült modelleket mutat be folyamatosan változó világunkról.

CSIZMADIA NORBERT:
GEOPILLANAT

SZERETNÉD, HA VÉGRE
AZ 1%-OD EREDMÉNYE?
LÁTHATÓ LENNE?

- MEGÚJULT A ZANGLAI PALOTA, BENNE CSOMA SZOBÁJÁVAL
- FELÉPÜLT EGY NAPISKOLA
- FELÉPÜLT EGY TANÁRI SZÁLLÁS
- MEGÚJULT 4 SZTŰPA
- HAZAÉRT TÖBB MINT 400 ÖNKÉNTES, ÉLETRE SZÖLŐ ÉLMÉNYEKSEL

WWW.CSOMASROOM.ORG/HU

18020058-1-42

PHI PHI

AZ IDEÁLIS DÍSZLET

SZÖVEG ÉS KÉP: KUNDERMANN BALÁZS

Ahogy távolodunk a fő szigettől, motoros ladikunk úgy zsugorodik kisebbre és kisebbre a hirtelen kiterülő tenger hullámain. Ütemesen bukdácsolunk a szél fodrozta vízen, majd hamarosan szembefordulunk Phi Phi Leh szigetével, mely első pillantásra egy habokon lebegő, napozó turistára hasonlít. Aztán ahogy közeledünk és fejünk fölé nőnek a sziklafalak, a kétdimenziós kép hárommá alakult: rejtett öblök, titokzatos lagúnák és halaktól nyüzsgő merülőhelyek bukkannak fel

MINTHA A VÍZEN LEBEGNE

FELTŰNIK PHI PHI LEH, MIKÖZBEN
LÉLEKVESZTŐNKÖN KÖZELEDÜNK
AZ ELSZIGETELTEN ÁLLÓ, FORGALMAS
PARADICSOM FELÉ

A thai partok és Phuket között fekvő Phi Phi szigetcsoport leglátványosabb tagja: Leh. Nem véletlenül választották az ezredforduló egyik kultmoziójának, A part című film fő helyszínéül.

A lakatlan sziget toposzának ideális megtestesítője lehetne a Malakaszoros északkeleti részén, valahol félúton a thai partok és Phuket között fekvő Phi Phi szigetcsoport leglátványosabb tagja: Leh, azaz a kicsi, mely nevével ellentétben sok látványosságot tartogat. Nem véletlenül választották az ezredforduló egyik kultmoziójának, A part című film fő helyszínéül. A terület központjaként működő Phi Phi Don (azaz nagy) kibomló csokornyakendőhöz hasonló szigetén lépten-nyomon kínálják az ide szervezett túrákat. Utazhatunk sokmotoros luxusjachton vagy a térségben klasszikusnak számító, ingatag longtail (hosszú farkú) hajón ülve.

Hasonlón a világ felkapott látványosságaihoz, itt sem pont az a kép fogad, ami a képeslapo-

kon vagy a brosrúrákban hívogat. Ha szerencsénk van és a nap egy kevésbé intenzív periódusában érkezünk, látogatóktól csupán félig telítve tárul elénk Leh híres öblének magába szippantó látványa, a Maya-öböl, ahol az aranyfövenyes, azúrkék vizet szinte összefoglaló, sűrű növényzettel borított, zöld sziklafalak övezik. Sok kritika érte A part alkotóit, hogy az alapul szolgáló könyv sorait szigorúan követve komolyabb te-reprendezésbe kezdtek: pálmákat ültettek át, homokot buldózeroltak. Ennek szerencséjére már nyoma sincs. A hírnévvel együtt azonban jött a tömegturizmus, ami a kelleténél nagyobb ökológiai lábnyomot hagy a területen.

Hiába azonban a hírverés, csatlóva térnék haza szigettúráinkról, ha csupán a Maya-öböl olykor

HOSSZÚ FARKÚ HAJÓK

VÁRJÁK A SZIKLAFALAKKAL KÖRBEVETT, NEGYEDKILOMÉTER HOSSZÚ, ARANYHOMOKOS PARTON OSZTOZKODÓ TURISTÁKAT

hajómotoroktól zajos csodája lenne az egyetlen attrakció. A Pilehlagúna – mely hasonlóképpen lenyűgöző, mégis meglepően üres – a másik oldalról nyúlik Leh belséjébe. Hajónkból rögtön a magas mészkőfalak határolta türkiz vízbe vethetjük magunkat. Helyenként az ember akár meg is vetheti lábát a homokos aljzaton, a mellközépig érő vízben bámulva a körülötte úszkáló, színes halakat, melyek néha bele is csippennek a bőrbe, figyelmeztetve a báméskodót: ez az ő területük! Egy beszögelléssel odébb, a Loh Samah-öbölben lebegve bűvárszemüveges turisták báméskodnak. Papagájhalak, tűzhalak és skorpióhalak tűnnek fel és úsznak tova a pár méterre csap-

odó, szintén snorkell-pipát és sárga békauszonyt viselő fürdőruhás felé. A hely időnként túlszűföldik, ám ha a sziklákhöz közelebb merészkedünk, akár csíkos tengeri kígyókkal is összefuthatunk.

Egyes elméletek szerint a szigetcsoport és környéke már az őskor óta lakott: itt telepedtek meg az első thai közösségek, neve mégis maláj eredetre vezethető vissza, és a mindenhol megtalálható szürke mangrovéra utal. Mint annyi más helyre, a turizmus ide is hirtelen érkezett. Az 1980-as évek végéig csupán a kalandvágyóbbak utaztak erre, amit elképzelni is nehéz a mostanra napi többzresz látogatósereget látva. Phi Phi Don az évek során buli- és kalandparadicsommá

nőtte ki magát, ahová elvagyódhatunk a modern lét megkötöttségei elől: ahol mindent egy tálcán kínálnak: bűvárkodás, masszázs, kulináris élvezetek, zene, sör és napfény.

És ha valakinek netalán elege lenne a konzumturizmusból, a sziget délkeleti csücskében áll még egypár bambuszaknyhos szállás, ahol a tengerparton csak néhány vendég osztozik, az üdítő lével teli kókuszdiót ajándékba adják. És ha netán be akarnánk sétálni a központba, akkor először a környéket felügyeletük alatt tartó majmokat kell meggyőznünk: mi vagyunk az erősebbek!

KUNDERMANN BALÁZS
TANÁR, TÚRAVEZETŐ,
SZABADÚSZÓ
FOTÓRIPORTER, HOSSZÚ
IDEIG ÉLT THAIFÖLDÖN

HTTP://KUNDERMANN.HU

Fedezze fel Thaiföld szépségeit
díjnyertes légitársaságunkkal!

qatarairways.com

QATAR
AIRWAYS
القطرية

PARASZTHÁZ, KÁDÁR-KOCKA, PANEL VAGY LAKÓPARK HOL LAKIK A MAGYAR?

SZÖVEG: KISS DÁNIEL

Településeink lakásállománya jelentős változáson ment keresztül a háború utáni újjáépítési időszakban, nagyrészt a szocialista lakásépítési programok eredményeként, illetve a 2000 után beindult építkezések hatására. Térképünk a lakások és lakott üdülők építési év szerinti megoszlását ábrázolja, annak alapján, hogy adott településnek melyik a lakásépítések legmagasabb arányt képviselő időszaka

Azt gondolhatnánk, hogy városaink középkori vagy dualizmus korabeli hangulata a régi magyar falu képével együtt a múlt homályába veszett, és helyüket a szocializmusban, illetve a rendszerváltás után épült lakások foglalták el. Ám ez csak részben tükrözi a valóságot.

Városaink és falvaink csaknem felét még mindig az 1946 előtti házak-lakások uralják. Ez persze nem azt jelenti, hogy min-

den második hazai településen kizárólag II. világháború előtti lakóépületekkel találkozhatunk, ám a 70 évnél idősebb lakások arculati szempontból napjainkban is meghatározóak.

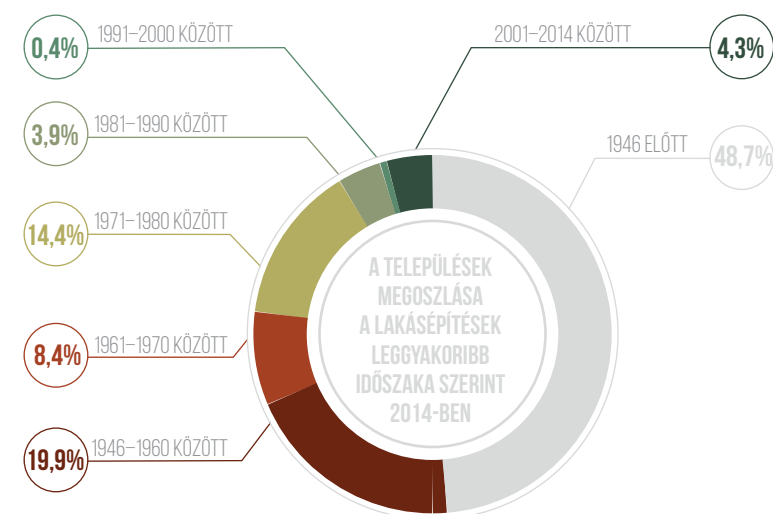
Ilyen lakás-korösszetételű települések alkotják a Dunántúl középnyugati és déli, valamint az Alföld déli területeit, továbbá Borsod-Abaúj-Zemplén megye

északi részét és a Közép-Tisza-vidéket is (szürke színnel ábrázolva a térképen). A jellemzően kis lélekszámú, aprófalvas térségek mellett megyei jogú városok is említhetők, például emlékekben második leggazdagabb városunk, Sopron (a lakások 24%-a épült 1946 előtt), illetve Hódmezővásárhely (27,4%). A háborút megelőző építészeti örökség azonban Budapest műemléki környezetű V., VI. és VII. kerületeiben a legmeghatározóbb, ahol az 1946 előtti lakások aránya 90% körüli.

Az 1946–1960 közötti újjáépítési időszak településeink egyötödének épületeinél eredményezett máig tartó többséget (sötétbarna szín). Az ekkor zajló lakásépítések főként a nehéziparosítás, illetve a szénhidrogén- és szénbányászat kiemelt helyszíneire kötődtek. Jól látható ez Heves, Nógrád és Zala megye egyes térségeiben, de ide sorolható tradicionális bányászvárosaink közül például Komló (36,9%), Oroszlány (29,3%) vagy Várpalota (28,3%) is.

Az 1961-től az 1970-es évek közepéig tartó első lakásépítési programnak 1 millió új lakás volt a célja. Az állam által kiosztott összkomfortos, egy- vagy többemeletes (gyakran „Kádár-kockaként” emlegetett) családi házak lényegesen vonzóbb életfeltételeket kínáltak, mint az idősebb korú, elavult technológiával épült és megrongálódott lakások. Az 1961–1970 közötti évtized építkezései a mai napig településeink kb. 8%-án meghatározóak (barna szín), különösen Győr-Moson-Sopron és Szabolcs-Szatmár-Bereg megye egyes térségeiben.

Az 1960-as évek közepén in-

duló panelprogram során jöttek létre megyeszékhelyeink lakótelepei, például Székesfehérvárott (33,8%), Miskolcon (31,8%), Tatabányán (31,5%) vagy Szolnokon (30,3%). A statisztikai kategóriaként rendelkezésre álló 1971–1980 közötti időszak (sárgászöld szín) a Tiszántúl városainak, falvainak jelentős részén, valamint a főváros több külső kerületében is nyomot hagyott, például Újpalotán (42,4%), Óbudán (36,1%), Kőbányán (31,9%) és Csepelen (30,2%).

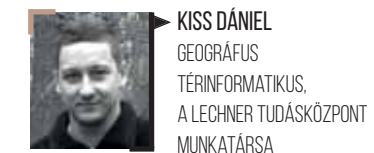
Az 1970-es évek közepétől a rendszerváltásig tartó második lakásépítési program keretében újabb 700 ezer lakás épült ország-szerte, ám az 1981–1990 közötti évtized (világoszöld szín) országosan kevésbé feltűnő: relatív többsége településeink 4%-ára jellemző. A nagyobb városok közül például Hajdúböszörmény (21,8%) és Budaörs (21,3%) tartozik ide, míg Budapesten a IV. (31,9%) és a XVII. kerület (28,9%).

A rendszerváltást követő évtized lakásépítési szempontból

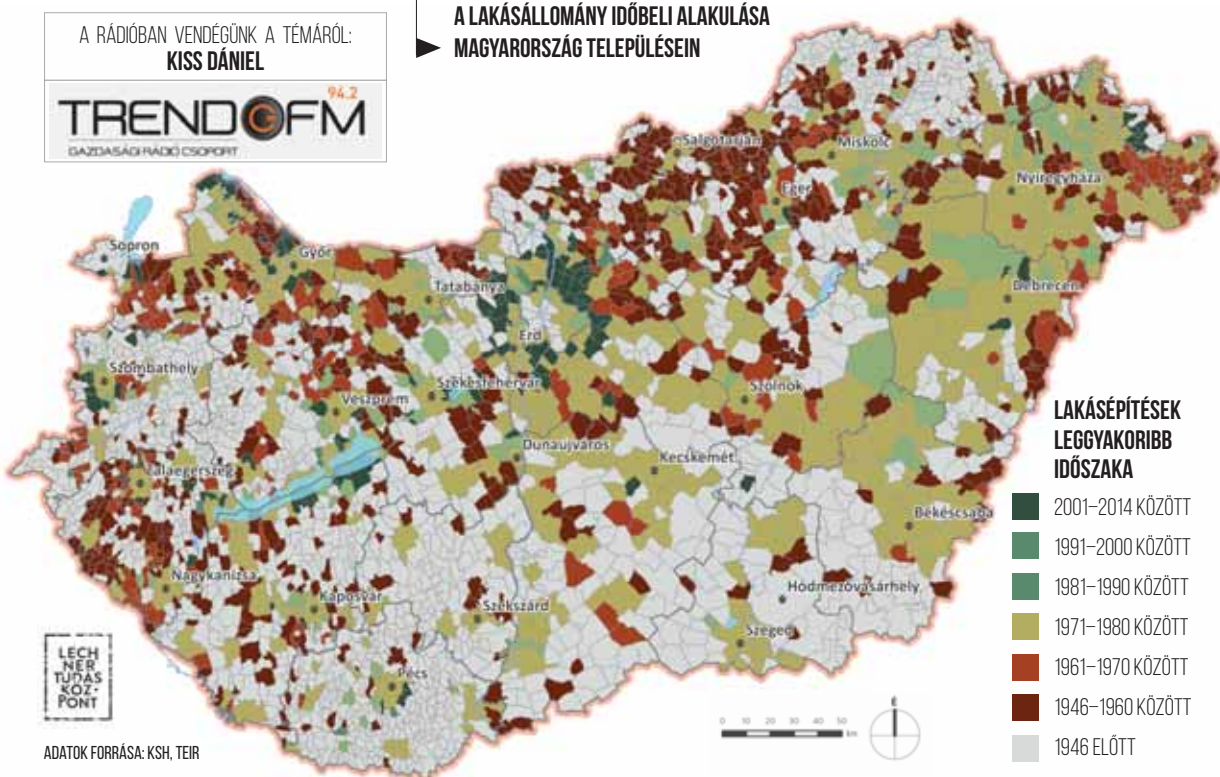
nem tűnik meghatározónak, településeink alig 0,4%-a tartozik ebbe a kategóriába (zöld szín), amelyek elszórtan helyezkednek el az országban.

Az ezredforduló után újra felendült a lakásépítési kedv. Látványos mintázatot rajzolnak ki azok a települések, ahol a leggyakoribb építési időszak 2001–2014 közé esett (sötétzöld szín). Ez jellemző többek között a budapesti, a debreceni vagy a szombathelyi agglomerációra, de a balatoni térség egyes településeire is. Hasonlóan fiatal arculatú vidékként jelennek meg Szabolcs-Szatmár-Bereg megye azon települései, amelyek újjáépítése a felső-tiszai árvíz pusztítása miatt vált szükségessé a 2000-es évek elején.

A KSH és az Országos Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszer (TeIR) adatain alapuló térkép interaktív változata a <http://gis.lechnerkozpont.hu/foldgomb> webcímen érhető el, a hazai települések lakásállományának részletesebb bemutatásával.

A LAKÁSÁLLOMÁNY IDŐBELI ALAKULÁSA
MAGYARORSZÁG TELEPÜLÉSEIN

A RÁDIÓBAN VENDEGÜNK A TÉMÁRÓL:
KISS DÁNIEL

TREND OF M 94.2
GAZDASÁGI RÁDIÓ CSOPORT

ADATOK FORRÁSA: KSH, TEIR

A RÉSZLETES INTERAKTÍV TÉRKÉPET ITT ÉRTHETI EL:
[HTTP://GIS.LECHNERKOZPONT.HU/FOLDGOMB/](http://gis.lechnerkozpont.hu/foldgomb/)

JÉGTÁNC

OLVADÓ TENGERI JÉGVILÁG

▷ SZÖVEG: TOPÁL DÁNIEL KÉP: KÉRCZ TIBOR

Az Északi-sarkvidék tengeri jége évről évre szeptemberben éri el minimumát: ennek mielőbbi – akár már tavaszi – előrejelzése fontos környezeti és egyben gazdasági kérdés is. A Jeges-óceán jégborítása ugyanis igen fontos tényező a környék időjárásának alakításában, az arktiszi időjárási kilátások pedig alapvető információt jelentenek a sarki vizeken tevékenykedő hajók számára is. (Nem beszélve arról, hogy a jégborítás önmagában a hajózhatóságot és az ásványkincs-kitermelést is meghatározza. Stratégiai, geopolitikai szerepe meredeken emelkedik...)

A CIKK MEGJELENÉSÉNEK TÁMOGATÓJA AZ STA TRAVEL

STATRAVEL.HU

HAJÓ A LÁTHATÁRON

A TENGERI JÉG JELLEMZŐ VASTAGSÁGA NÉHÁNY DECIMÉTER. A SZÉL HATÁSÁRA AZONBAN A JÉGTÁBLÁK ÖSSZETORLÓDhatnak, ÍGY TÖBB MÉTER VASTAGSÁGRA IS HÍZHAT A JÉGBORÍTÁS. A FELMELEGEDÉssel VISZONT VÉKONYODIK A JÉG, ÉS EGYRE KÖNNYEBB DOLGUK LEHET A FEHÉR PÁNCÉLT SAJÁT SÚLYUKKAL ELSZELŐ JÉGTÖRŐ HAJÓKNAK

A tengerjég elemzésével világszerte számos kutatócsoport foglalkozik. E vizsgálatok egyik legjelentősebb központja az alaskai Nemzetközi Északi-sarkvidék Kutató Intézet (International Arctic Research Center: IARC). Júliusban, a Nemzeti Tehetség Program keretében, az IARC nyári egyetemén magam is kivettem részem a 2016 szeptemberében újabb éves minimumát elérő arktiszi tengerjég előrejelzésének pontosításában.

ALASZKÁBÓL NÉZVE

Akárhányszor említem itthon, hogy a munkavégzés helye Alaszka, az esetek döntő többségében felmerül a kérdés: „Miért éppen Alaszka?” (Nyilván ilyen erejű volt az azonos című filmsorozat e magyar szemnek romantikus messzeségben húzódó vidékről.) A másik dilemma: vajon miért utaznánk olyan helyre, ami a hazai köztudatban a „hideg” vagy a „világvége” szavak szinonimája? (Persze nyáron Alaszka se nem hideg, se nem a világ vége...)

A legzordabbnak is emlegetett, legnagyobb amerikai állam egy földtudós számára maga a Paradicsom. Egyedi formakincse és természeti csodái régóta vonzzák a kutatókat és a turistákat. Még télen is. Elég csak a sarki fényre gon-

A legzordabbnak is emlegetett, legnagyobb amerikai állam egy földtudós számára maga a Paradicsom. Egyedi formakincse és természeti csodái régóta vonzzák a kutatókat és a turistákat.

NEM DIVAT, NEM HAJÓ VAGY VASÚT

A modell olyan matematikai egyenletek rendszere, melyek a földi rendszer egy vagy több alkotóelemét jellemzik, írják le. Hétköznapi nyelven fogalmazva egy kiragadott példa: a modellezés során – mondjuk – lehetőségünk nyílik olyan kísérletek elvégzésére a számítógépes szimuláció segítségével, amikor kikapcsolhatjuk a napsugárzás hatását az éghajlati modellben, és így az – a beépített egyenletek (a nagybetűs fizika) révén – kirajzolja számunkra azt az abszurd éghajlati rendszert, mely a Nap nélkül előállna a Földön.

is naplementéhez hasonló fényben úszik az ég. Könnyen megborulhat bioritmusunk a 24 órás világosságtól, de akár energiaadó is lehet – s ez utóbbira jócskán szükségem is volt. A jégborítás-elemzést erős előadásorozat vezeték be, hiszen ilyenkor rendkívül bonyolult környezeti rendszerek modellezése zajlik: esetünkben ez az arktiszi tengerjég kiterjedésváltozásának leegyszerűsített modellezése volt.

dolni, melyre itt egész téli szolgáltatóipar épült: számos alaskai szálláshely kombinálja a Föld és az ég csodáit, hiszen hőforrásokra települtek. Így a sötét téli hónapokban – amikor egyébként a -40 °C sem ritkaság – a látogatók nyakig meleg vízbe merülve lehetnek az alaskai éjszakába fényt hozó égi jelenségeket.

Júliusban persze merőben más a helyzet: nyakig vízbe merülni a szúnyogok elől is érdemes, a sarki fény azonban nem kecsegtet, hiszen éjfélig sem megy le a Nap, és még a kora hajnali órákban

SAKÁLLAS FÓKA

HA SOKÁIG LUSTÁLKODNAK A SZÁRAZON, A TÁPLÁLÉKUK KISZÜRÉSÉBEN IS HASZNOS BAJSZUK KISZÁRADVA OLYAN SZÉPEN BEPÖNDÖRÖDHET, HOGY EGY HUSZÁR IS MEGIRIGYELNÉ

MEDVEPIHENŐ

A 21. SZÁZAD VÉGÉRE A JEGESMEDVÉK ÉLETTERÜK AKKORA HÁNYADÁT VESZÍTHETIK EL, HOGY A KIHÁLÁS SZÉLÉRE KERÜLHETNEK

koztatva nagyobb részét veri vissza a beérkező napsugárzásnak, ezáltal természetes hűtőként működik. A felmelegedő sarkvidék hatására azonban – főként a nyár folyamán – a jégolvadással párhuzamosan megnövekszik a sötétebb tengerfelület nagysága is, ami így több sugárzási energiát képes elnyelni. Ezáltal pedig mintegy tovább erősíti a terület melegedését. Ezt nevezik a sarkvidéki tengerjég-albedó-visszacsatolásnak, amely jellegzetes pozitív visszacsatolási mechanizmus, egy önmagát erősítő folyamat. És épp ezért rendkívül bonyolult az itteni éghajlatváltozás kutatása: korántsem csak egy, hanem számtalan visszacsatolási folyamatot kell egyszerre figyelembe venni, melyek között egyaránt szerepelnek negatív és pozitív események is...

Korántsem csak egy, hanem számtalan visszacsatolási folyamatot kell egyszerre figyelembe venni, melyek között egyaránt szerepelnek negatív és pozitív események is...

SZÁRAZFÖLDI VENDÉG

GLECCSEREREDETŰ TÁBLAJÉGHEGY AZ ÓCEÁNON. FELSZÍNI OLVADEKÁBÓL VÍZESÉS ZÚDUL A TENGERBE

TENGERJÉG A SARKVIDÉKEN

A tengervíz fagyásával keletkező északi-sarkvidéki tengeri jég kiterjedésének változása rendkívül összetett folyamat, melyet az éghajlati rendszer és annak visszacsatolási jelenségei hajtanak. Ráadásul a sarki éghajlatváltozással foglalkozó kutatók álláspontja korántsem egységes arról, vajon e jégjelenlét felületi és térfogati csökkenése visszafordítható folyamat-e. Bizonyos modellek azt jósolják, hogy elérkezhetünk egy „fordulóponthoz”, mely után rohamos tempóban el fog tűnni az északi-sarkvidéki jégborítás, míg más kutatók – optimistábban – még visszafordítható folyamatokat modelleznek.

Vitathatatlan azonban, hogy az Arktisz a megbízható műholdas mérések kezdete óta (az 1970-es évek legvége) a földi átlagot 2-3-szor meghaladó ütemben melegszik. E jelenség (az ún. „arktikus felerősítés”) magyarázata jelenleg is az éghajlattudomány egyik leginkább kutatott területe. De mit is jelent mindez?

Abban az esetben, ha a tenger felszínét jég borítja, a fényvisszaverő képessége (albedója) lényegesen magasabb, mint a jégmentes, sötétebb vízfelületé. Tehát a tengerjéggel borított rész egységnyi felületre vonat-

A sarki éghajlatváltozással foglalkozó kutatók álláspontja korántsem egységes arról, vajon e jégjelenlét felületi és térfogati csökkenése visszafordítható folyamat-e.

LESBEN ÁLLVA

A MEGFELELŐ TENGERI JÉGBORÍTÁS NÉLKÜLÖZHETETLEN A JEGESMEDVÉK ÉLETBEN MARADÁSÁHOZ. CSAK ILYEN KÖRÜLMÉNYEK KÖZÖTT VAN ESÉLYÜK A TENGEREN FÓKASZÁKMÁNYT EJTENI. EGYÉBKÉNT PEDIG MARAD A SZÁRAZFÖLD: A SARKVIDÉKI TELEPÜLÉSEK SZEMÉTTELEPEINEK DÉZSMÁLÁSA

ZSUGORODÓ JÉGVILÁG

Az északi-sarkvidéki tengerjég kiterjedésének utóbbi időben tapasztalt erőteljes csökkenése fontos szerepet játszik a globális éghajlatváltozás értelmezésében is. Az arktikus jégtakaró minden évben márciusban éri el maximumát. A 2016 márciusában észlelt éves maximumérték (14,52 millió km², ami Európa területének majdnem másfélszerese) azonban az eddigi legkisebb volt a műholdas mérések kezdete óta! Ráadásul nemcsak az éves maximum, hanem a – rendszerint szeptemberi – minimumérték is csökken: 1979 óta 7,8 millió km²-ről (ez nagyjából Ausztrália kiterjedése) majd' felére zsugorodott.

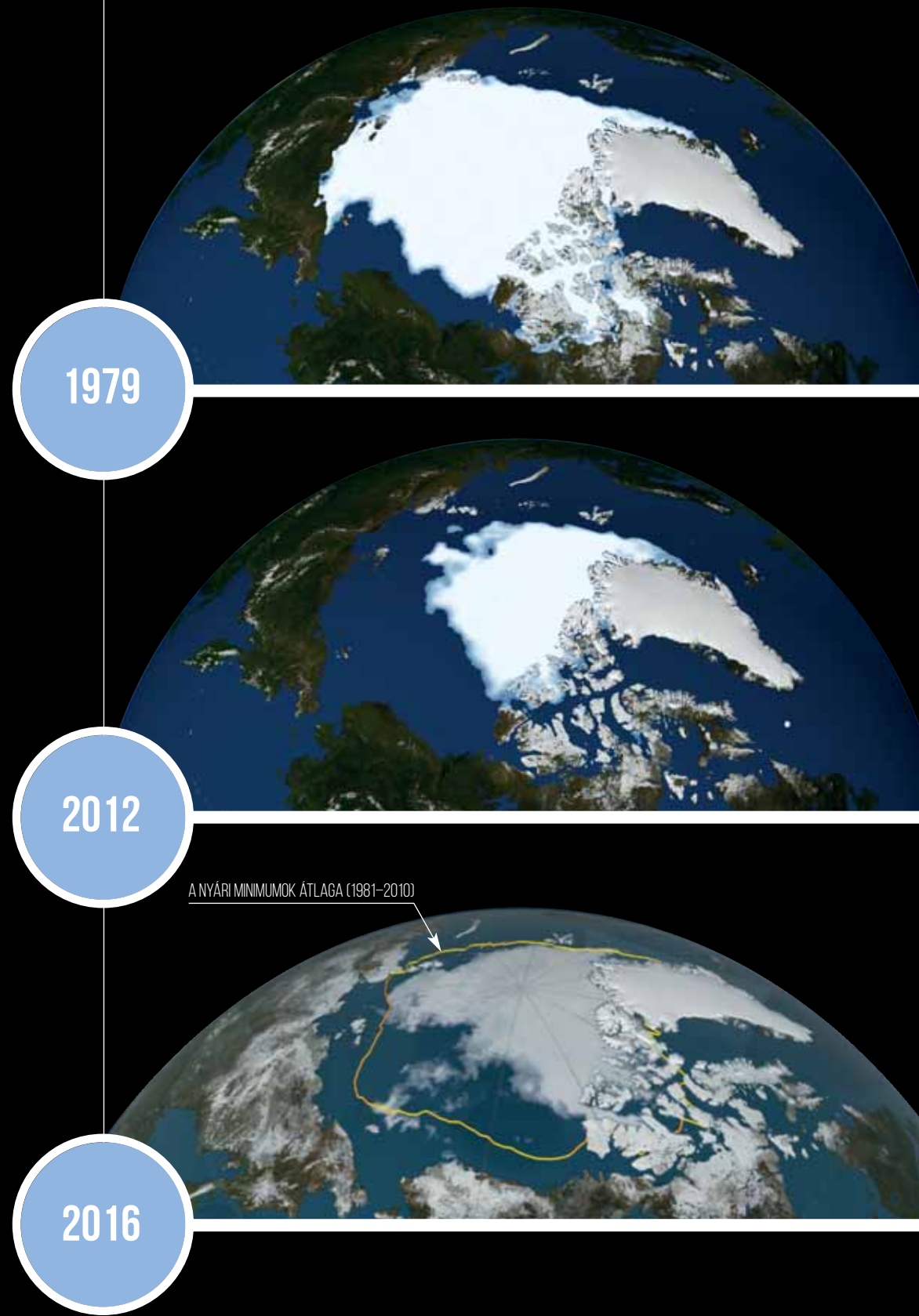
Így már a média is rendkívüli érdeklődéssel figyeli a sarki tengerjég kiterjedésének előrejelzésével foglalkozó tudományos közleményeket. Rendkívül fontos ugyanis, hogy a nyáron elvékonyodó arktiszi tengerjég következtében jégmentessé válik-e az ún. Északnyugati-átjáró. Vagy épp az Északkeleti-átjáró. Hiszen így jócskán meghosszabbodhat a sarkvidéki, tengeri ásványi nyersanyagkitermelésre fordítható kedvező időszak és törtrészére rövidülhet a hajóút az Atlanti- és a Csendes-óceánt összekötő útvonalakon. Melyeket a kereskedelmi hajók pénzt, időt és energiát megtakarítva előszeretettel használnának, így számukra már tavasszal is fontos kérdés, hogy a közelgő nyáron mikortól várható az átjárók jégmentessége. Ha egyáltalán várható.

A 2016 márciusában észlelt éves maximumérték (14,52 millió km², ami Európa területének majdnem másfélszerese) azonban az eddigi legkisebb volt a műholdas mérések kezdete óta!

▶ TENGERI JÉGKITERJEDÉS-VÁLTOZÁS

AZ EDDIGI LEGKISEBB NYÁRI JÉGTERÜLETET 2012-BEN ÉSZLELTÉK A 2016-OS MINIMUMOT SZEPTEMBER 10-ÉN MÉRTÉK, KÖRÜLÖTTE AZ (1981–2010 KÖZÖTTI) NYÁRI MINIMUMOK ÁTLAGÁNAK VONALA

Jócskán meghosszabbodhat a sarkvidéki, tengeri ásványi nyersanyag-kitermelésre fordítható, kedvező időszak, és törtrészére rövidülhet a hajóút az Atlanti- és a Csendes-óceánt összekötő útvonalakon.

ELTÉRŐ ÁLLÁSPONTOK

A Jeges-óceánon persze nemcsak tengeri jég található, hanem a hócsapadékból a szárazföldön keletkező, onnan a tengerbe jutó gleccserjég is. E jéghegyek és jégtörmelék mennyisége és borítása azonban elenyésző a tengervíz-eredetű jégéhez képest, ám míg a szárazföldi jég olvadása megemeli a tengerszintet, a tengeri jégé nem, hiszen magából a vízből fagyott ki.

A tengeri eredetű jég kiterjedését nagyon sok tényező befolyásolja. Egy ilyesfajta rendszer modellezése során gyakorlatilag különböző légköri helyzeteket feltételezünk, s ezeket a modellünkbe épített változókkal (hőmérséklet, légnyomás stb.) jellemezhetünk. E tényezőket – például a hőmérséklet értékét – változtatgatva, más és más beállításokkal futtatjuk le a modellt. A különböző futások tehát lényegében eltérő kísérleteknek felelnek meg, melyekben megfigyel-

Míg a szárazföldi jég olvadása megemeli a tengerszintet, a tengeri jégé nem, hiszen magából a vízből fagyott ki.

FÖLDGÖMB VILÁGLÁTÓ A TRENDFM-EN
CSÜTÖRTÖKÖNKÉNT 16.35-KOR
A RÁDIÓBAN VENDEGÜNK A TÉMÁRÓL:
TOPÁL DÁNIEL

TRENDFM 94.2
GAZDASÁGI RÁDIÓ CSOPORT

KORÁBBI MŰSORAINK MEGHALLGATHATÓK:
WWW.TRENDFM.HU

Mi más tehetné szebbé és izgalmasabbá egy jelenség kutatását, mint az – egyelőre – nem létező, egységes válasz?

hetjük, hogy az éghajlati rendszerünk mikor, milyen módon reagál. Ha ugyanis más kezdeti hőmérsékleti feltételeket alkalmazunk – pl. egy sarkvidéki terület átlaghőmérsékletét +15 °C-ra állítjuk –, a modellben nyilván eltérő ütemben megy végbe a jég olvadása.

Fontos persze az is, hogy milyen módon írjuk le egyenletekkel a jelenség időbeli lefolyását. A soktényezős folyamat azután az idő előrehaladtával jelentősen bonyolódik, hiszen a különböző befolyásoló tényezők időben eltérően fejtik ki hatásukat. És így már érthető, miért is fontos az előrejelzési „verseny”, hiszen senkinek sincs pontos és kellően „előrejelző” modellje a jelenség leírásához.

Éppen ezért van értelme különböző modellekről – azaz különböző kezdeti feltételekről – és különböző elképzelésekről beszélni. (Végső soron pedig eltérő álláspontokról.) De mi más tehetné szebbé és izgalmasabbá egy jelenség kutatását, mint az – egyelőre – nem létező, egységes válasz?

SZABAD AZ ÚT

AZ ÉSZAKNYUGATI- ÉS ÉSZAKKELETI-ÁTJÁRÓ FELDERÍTÉSE RENGETEG EMBERÁLDOZATTAL JÁRT. A 19. SZÁZAD VÉGÉTŐL AZONBAN EGYRE KEVESEBB HAJÓ FAGYOTT JÉGBE ÉS ROPPANT ÖSSZE: A KISJÉGKORSZAK VÉGÉT ÉRT, FELMELEGEDÉS KEZDŐDÖTT, S NAPJAINKRA EGYRE GYORSULÓ ÜTEMEN VÁLIK SZABAD VÍZFELÜLETTÉ A JEGES-ÓCEÁN PEREMTERÜLETE

PONTOSSÁGI VERSENY

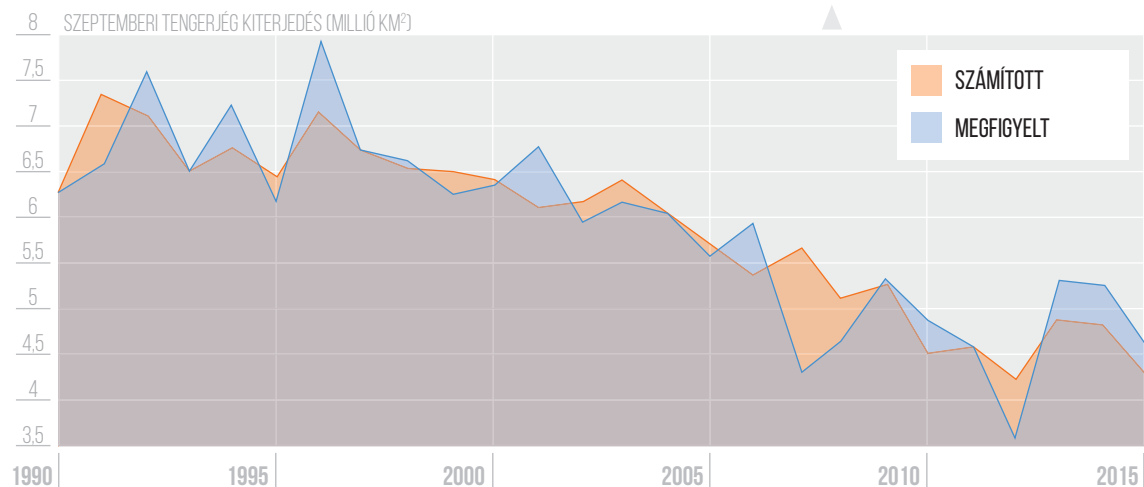
Andrew Slater professzor, kutatócsoportunk vezetője megállapította, hogy a szeptemberi jeges-óceáni tengerjégmérték és az azt megelőző júniusban az északi féltekét borító hótakaró-kiterjedés statisztikai kapcsolatban áll egymással. Ránk várt a feladat, hogy megvizsgáljuk: ennek háttérében valós fizikai mechanizmus áll-e!

Egyszerű ötletnek tűnt azt feltételezni, hogy a júniusi hótakaró mintegy előre jelzi a szeptemberben mérhető tengerjég kiterjedését. Ennek igazolására – vagy megcáfolására – előrejelzést készítettünk (fontos megjegyezni: nem egy jelenség működésének okát kerestük, hanem épp csak egy kezdeti lépést tettünk azzal, hogy a feltételezett dinamizmus létezését boncolgattuk).

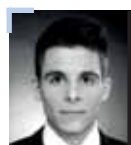
A sarki éghajlati folyamatokat is alapvetően a Napból érkező sugárzási energia hajtja. A beérkező sugárzási energia pedig nyilvánvalóan kapcsolatban áll az északi félteke júniusi hótakarójának kiterjedésével: minél melegebb van, annál kevesebb a hóval borított terület. A júniusi hótakaró és a szeptemberi tengerjég közötti kapcsolatot tehát a Napból érkező sugárzási energiára vezettük vissza. Ebből kiindulva dolgoztunk kutatómunkánk során, és megkíséreltük egy egyszerűsített, de több tényezőt is figyelembe vevő modellel előre jelezni a szeptemberi tengerjég kiterjedését. Próbálkozásunk pedig eredményes volt!

Ráadásul a modellt – mintegy ellenőrzésként – visszamenőleg 1990-ig lefuttattuk, és határozott, 89%-os egyezés adódott az általunk számolt, illetve a korábbi, valós, mért szeptemberi tengerjégadatok között. Módszerünket ezután a 2016-os minimum-jégkiterjedés becslésére is alkalmazni tudtuk.

A 2016. júniusi hótakaró-, illetve a sugárzásienergia-adatok ismeretében július 23-án futtattuk le modellünket, amely a 2016. szeptemberi jeges-óceáni tengerjég kiterjedésére 4,002 millió km²-t adott eredményül. A folyamat modellezésén dolgozó másik nagy intézet, a MetOffice kutatói által ugyanebben a hónapban készített előrejelzés 3,6 millió km², míg az IARC egyik munkatársának modellje 4,1 millió km² szeptemberi jégkiterjedéssel számolt. A tényleges szeptemberi minimumértéknek 4,14 millió km² adódott.

Egyszerű ötletnek tűnt azt feltételezni, hogy a júniusi hótakaró mintegy előre jelzi a szeptemberben mérhető tengerjég kiterjedését. Ennek igazolására – vagy megcáfolására – előrejelzést készítettünk.

TOPÁL DÁNIEL
EGYETEMI HALLGATÓ
(ELTE FÖLDTUDOMÁNY BSC),
MTA CSFK FGI 2KA
PALEOKLÍMA KUTATÓCSOPORT

KÉRCZ TIBOR
VEGYÉSZMÉRNÖK,
EFIAP MINŐSÍTÉSŰ
TERMÉSZETFOTÓS

A CIKK ELKÉSZÜLTÉT SEGÍTETTE:
HATVANI ISTVÁN GÁBOR (MTA, ELTE)

MODELLEREDMÉNY

A MEGFIGYELT (MÉRT) JEGES-ÓCEÁNI TENGERSÉG KITERJEDÉSE (KÉK), ILLETVE AZ ÁLTALUNK KÉSZÍTETT ELŐREJELZÉS ALAPJÁN KAPOTT ÉRTÉKEK (NARANCS) SZERINT VERSENYKÉPES MÓDSZERT FEJLESZTETTÜNK, AMELY PERSZE MÉG SZÁMOS PONTOSÍTÁSRA SZORUL, HISZEN A MÚLTBAN TAPASZTALT JÉGBORÍTÁS-KILENGÉSEKET MODELLENK MÉG NEM KÉPES ELÉG PONTOSAN MEGJELENÍTENI. TEHÁT PUSZTÁN ANNAK FIGYELEMBEVÉTELE, HOGY JÚNIUSBAN MENNYI HÓ BORÍJA AZ ÉSZAKI FÉLTEKÉT, MÉG NEM JELZI ELŐRE TELJES PONTOSSÁGGAL A TENGERSÉG SZEPTEMBERI MINIMUMÁT

NA, MÁR CSAK TE HIÁNYOZTÁL...

Csatlakoz az év legjobb hangulatú közösségi túrájához, és vedd részt Te is a Fjällräven Vándortúrán, amely egy 5 napon át tartó sátras-hátizásos kaland az Aggteleki-karszt és a Bükk hegység legszebb részein. Vár rád a varázslatos természet, a vándortáborok, a táborozás hangulata, a régi és új barátaid társasága, na és 113 km, amely során bebizonyíthatod, hogy Téged is a jobbik fából faragtak. Ha teljesítetted, ajándécsomaggal, felvarróval és egy fergeteges bulival várunk a célban, ahová meghívhatod családodat és barátaidat is, hogy veled ünnepelhessenek. Ne késlekedj! Jelentkezz most! **Március 1-ig 25% early bird kedvezménnyel!** Innen tényleg már csak Te hiányzol!

AZ ÉV LEGJOBB HANGULATÚ KÖZÖSSÉGI TÚRÁJA,
A BÜKKBEN UTOLJÁRA. NE SZALASZD EL!

LINK: [HTTPS://GOO.GL/POYWEI](https://goo.gl/poywei)

FJÄLLRÄVEN VÁNDORTÚRA 2017
JÚLIUS 31. – AUGUSZTUS 4.

Egy életre szóló élmény!

BAKANCSBAN, VAGY KÉT KÉRÉKEN, A HIMALÁJÁBAN, CSOMA NYOMDOKAIN.

TÁMOGATÓI TÚRA, 6-8 FŐS CSOPORTBAN, EGYÉNILEG, VAGY CÉGEKNEK. HOGY LÁSD, AMIT TÁMOGATSZI 2017 NYÁR:

NAPISKOLAÉPÍTÉS
ÖNKÉNTESEKKEL, FOGADÁS
A ZANGLAI KIRÁLYNÁL.
10 ÉV HELYI TAPASZTALAT.
TESTRESZABOTT AJÁNLAT:
CSOMASROOM@GMAIL.COM

CSOMASZOBÁJA Alapítvány

AGRA

WWW.CSOMASROOM.ORG/HU

KESKENY FÖLDHÍD, SZÉLES ÉRDEKLŐDÉS

▷ SZÖVEG: KUCSERA EMIL

Talán csak felfedezésének első éveiben nem volt érdekes, azóta viszont nem lankad az érdeklődés az Észak- és Dél-Amerikát összekötő, keskeny földszárazsávos írárt. Vajon mi az oka annak, hogy e parányi térség évszázadokon át töretlenül a figyelem középpontjában maradt? Milyen szempontok irányították az emberiség tekintetét a földszoros elkeskenyedő, déli felére a gyarmatosítás kezdetén, majd az azt követő évszázadok alatt és napjainkban?

FOTÓ: ©ISTOCKPHOTO, MARSHAL GONZ

◀ **FELHŐKALAPBAN**

A NICARAGUA-TÓ OMETEPE SZIGETÉN MAGASODÓ
CONCEPCIÓN VULKÁN (ELŐZŐ OLDALPÁR)

ÉGBE TÖRŐ PANAMAVÁROS

MINTHA TORONYHÁZÉPÍTŐ VERSENY ZAJLANA A VILÁG FELTÖREKVŐ NAGYVÁROSAI KÖZÖTT.
MA MÁR PANAMA CITY SEM AKAR KIMARADNI A GAZDAGSÁG SZIMBÓLUMÁT JELENTŐ MAGASÉPÍTKEZÉSEKBŐL

TRÓPUSI EBÉD
ZÖLDMELLŰ MANGÓKOLIBRI
A COSTA RICA-I RIO SAN CARLOS
MENTI ESŐERDŐBEN

FOTÓ: KÉRCZ TIBOR

A Karib-térségbe gyakran érkeztek idegenek a történelem során. Ha csak a kezdetek és napjaink eseményeit vetjük össze, tudjuk, hogy e „látogatások” korántsem ugyanazzal a szándékkal történtek. Az Indiákra hajózó spanyolok, majd a térségben portyázó kalózok, de még a közelmúlt spekulánsai is főleg vinni szerettek volna, míg a jelen idők vándorai (turisták, nyugdíjasok) főleg hoznak.

Az elmúlt fél évezred alatt a földhíd déli felének megítélése jelentősen megváltozott. Felfedezése éveiben nem volt különösebben vonzó. Kevés volt az arany, a védett kikötő, ráadásul barátságtalan népek tették kellemtelenné az itt-tartózkodást. Később sem a terület gazdagsága tartotta életben a spanyol uralkodóház érdeklődését, bár Kolumbusz rendkívüli meggyőzőképessége hihetően festette fel egy reményteli világ sziluettjét.

Az Inka Birodalom leigázása, majd kifosztása beváltotta a földrajzi felfedezésekhez fűzött gazdasági reményeket, s jelentős pezsdülést hozott a földhíd déli felének életében is.

FOTÓ: KUCSERA EMIL

◀ **LEERESZTETT SOROMPÓ**
PORTOBELLO („SZÉP KIKÖTŐ”) VOLT MINDEN BIZONNYAL AZ A HELYSZÍN, AHOL A NEGYEDIK ÚTJÁN HALADÓ, S AKKOR MÁR LELKESEDÉSÉT VESZTETT KOLUMBUSZ FELISMERTE, HOGY AZ AKADÁLYT JELENTŐ, HOSSZAN ELNÝÜLŐ FÖLDSÁV NEM JÁRHATÓ ÁT NYUGAT FELÉ

KESKENY AKADÁLY

Miután Vasco Núñez de Balboa – némi indián segédlettel – a San Miguel-öbölnél megpillantotta a Déli-tengert (így nevezték a spanyolok a felfedezés éveiben a Csendes-óceánt), megnyílt a további hódítás lehetősége. Egy távoli, aranyban-ezüstben gazdag országnak már híre ment a helyi őslakosok körében is, s ez pontosan kijelölte az utat dél felé, a spanyol gazdagodási célkitűzések megvalósításához.

Az Inka Birodalom leigázása, majd kifosztása beváltotta a földrajzi felfedezésekhez fűzött gazdasági reményeket, s jelentős pezsdülést hozott a földhíd déli felének életében is.

A kincsek anyaországba szállításának legrövidebb útját kellett megtalálni, amire a mai Panama legkeskenyebb része szinte kínálta magát. I. Károly spanyol király már 1529-ben megfogalmazta egy csatorna megépítésének igényét, azonban a kor

I. Károly spanyol király, már 1529-ben megfogalmazta egy csatorna megépítésének igényét, azonban a kor technikai színvonalán ez még elképzelhetetlen volt.

technikai színvonalán ez még elképzelhetetlen volt. A nyugati és a keleti parton alapított telepek között – melyek ekkor még elsősorban a kincsek időleges elraktározását szolgálták – öszvérháton (majd 1855-től vasúton) bonyolódott a szállítás.

A térség tranzitszerepére a kalózvilág is felfigyelt. A 16–18. században a Karib-vidék lett a legszínesebb kalózélet helyszíné. Francis Drake, majd Henry Morgan sorra rabolta ki az ágyúkkal védett, biztonságosnak vélt erődöket, s égette fel a kor leggazdagabb városait. Így esett el San Lorenzo, Nombre de Dios, Portobelo és a mai Panamaváros legelső elődje, Panama Viejo is.

FÖLDGÖMB VILÁGLÁTÓ A TREND FM-EN
CSÜTÖRTÖKÖNKÉNT 16.35-KOR
A RÁDIÓBAN VENDÉGÜNK A TÉMÁRÓL:
KUCSERA EMIL

TREND FM 94.2
GAZDASÁGI RÁDIÓ CSOPORT

KORÁBBI MŰSORAINK MEGHALLGATHATÓK:
WWW.TRENDFM.HU

AZ ARANY ELÚSZOTT – A FÖLDSZOROS MARADT

Az inkák elszállítható aranya idővel megfogyatkozott, de a két óceánt összekötő vízi út megépítését egyre inkább megkövetelte a világgazdaság 19. század végi fejlődése.

A csatorna komoly áldozatok árán megvalósult 1914-es átadásával kétségkívül korának legjelentősebb műszaki-építészeti remekévé vált, ám a világ figyelmét más, tanulságos, messze jövőbe mutató gazdasági-politikai jelenségek is ide vonzották. A gígalétesítmény terveinek kidolgozását s annak kivitelezését franciák nyerték el, mégpedig döntően

Ferdinand de Lessepsnek a Szuezi-csatorna építésében elért eredményeire tekintettel. Az általuk megalapított Óceánközi Csatornatársaság szakmai stábjában azonban a földrajzi körülményeket figyelmen kívül hagyva, pontatlan és félrevezető adatokat közölve kezdett hozzá az építkezéshez.

Az alábecsült megvalósítási költség és a túl rövid határidő csak fokozta az amúgy is irreális mérnöki elképzelést, mely a csatornát a legrövidebb útvonalon, óceánszintre mélyítve tervezte meg. A túlfizetett francia szakembergárda, a pénzügyi visszaélések sora, a szenátusig nyúló

A túlfizetett francia szakembergárda, a pénzügyi visszaélések sora, a szenátusig nyúló megvesztegetés, a tényeket meghamisító sajtó mind-mind egyenes utat jelentett a csőd felé, s egyben bevezette a korrupció szimbólumává vált „panamázás” fogalmát a világszótárba.

CSATORNAJÖVEDELEM

A LEGNAGYOBB HAJÓK ÁTKELÉSI DÍJA MEGHALADJA A 100 MILLIÓ FORINTOT. A BEVÉTEL 2000 ÓTA A PANAMAI KÖLTSÉGVETÉST GAZDAGÍTJA. A CSATORNA AZ ORSZÁG FŐ GAZDASÁGI MOTORJA, SZIMBÓLUMA, AMELY A FEJLŐDÉS STABIL, HOSSZÚ TÁVÚ ALAPJÁT JELENTI

FOTÓ: ©ISTOCKPHOTO

Panama elnyerte függetlenségét, és 15 nap múlva a felek már megköthették azt a csatornaszerződést, amely a karibi ország számára protektorátus-létet, újabb politikai-gazdasági függőséget hozott 74 évre.

ESŐERDEI ŐSLAKOSOK

AZ EMBERÁ NŐK – HAGYOMÁNYOS ÖLTÖZETKÉNT – RÖVID, MAGUK KÖRÉ CSAVART SZOKNYÁT HORDANAK, S MINDKÉT NEM SZÍNES GEOMETRIAI MINTÁKKAL FESTI A BŐRÉT

FOTÓ: KUCSERA EMIL

A MIRAFLORES-ZSILIP

HÁTTÉRBE A FÖLDSZOROS GERINCÉT ALKOTÓ HEGYVONULATTAL. A HAJÓK MÉRETE AZ IGÉNYEKET KÖVETVE FOLYTON NÖVEKSZIK. ELŐFORDUL OLYAN ÁTKELŐ-ÓRIÁS, MELYNEK HOSSZA MEGKÖZELÍTI A 300, SZÉLESSÉGE A 33 MÉTERT, ÍGY A KÉT OLDALON 30-30 CENTIVEL „GAZDÁLKODHAT” A 6 DB VONTATÓ

megvesztegetés, a tényeket meghamisító sajtó mind-mind egyenes utat jelentett a csőd felé, s egyben bevezette a korrupció szimbólumává vált „panamázás” fogalmát a világszótárba.

1894-ben az Új Panama-csatorna Társaság ismételt próbálkozása még egy utolsó kísérlet volt a befektetők megmentésére, de a gazdasági felszállópályán brilirozó USA nicaraguai csatornatervének híre a francia vállalkozás végső bukását eredményezte. Ahhoz azonban, hogy Észak-Amerika a kor legjelentősebb, s talán nem túlzás, hogy az egész világgazdaságot befolyásoló stratégiai üzletét megvalósíthassa, szüksége volt a franciáktól átvett koncesszió mellett a terület használati jogának megszerzésére is.

A koncesszió átjatsása a tőkés körök rutinművelete volt, ám nehézséget jelentett, hogy az amerikaiak által kiszemelt terület ekkor még Kolumbiához tartozott. Kolumbia, bár nem zárkózott el az üzlettől, hiszen már a Panamaváros–Colón közötti transzkontinentális vasút megépítését is támogatta, a megállapodást reális üzleti alapon képzelte el...

Így hát az Egyesült Államok stratégiát, azaz tárgyalópartnert váltott. Eredményesebbnek és mindenképpen költségkímélőbbnek tűnt, ha első

FOTÓ: KUCSERA EMIL

lépcsőben a függetlenségre vágyó Panama elszakadási törekvéseit segíti. Ez hamar eredményre vezetett, hiszen Kolumbia hadereje esélyt sem adott saját érdekei érvényesítésére. Panama elnyerte függetlenségét, és 15 nap múlva a felek már megköthették azt a csatornaszerződést, amely a karibi ország számára protektorátus-létet, újabb politikai-gazdasági függőséget hozott 74 évre. Ez a szerződés volt a fizetség a Kolumbiától való elszakadásért cserébe. A másik fél oldaláról tekintve pedig: ha nincs Panama, nincs szerződés sem.

PANAMA ÚJKORI ARANYA

A sorozatos belső elégedetlenség végül kikényszerítette az 1903-ban megkötött csatornaszerződés felülvizsgálatát. Ennek eredményeként 1977-től részlegesen, majd 1999. december 31-től teljes jogúan birtokba vehette a csatornaövezetet – s ezzel együtt a saját országát is – a Panamai Köztársaság. Az amerikai zászló végleges levonása persze nem jelentette a két ország katonai-politikai-gazdasági összefonódásának lezárását. Elég arra gondolnunk, hogy Panamának – egykori protektora tanácsára – a mai napig nincs nemzeti hadserege, ugyanakkor a csatorna védelmét, semlegességének biztosítását már maga köteles ellátni.

Felülemelkedve a kérdés politikai tartalmán, az ország számára mindennél fontosabb az országot kettészelő, a világtengerek közlekedési forgatókorongjának is minősített, 77 km hosszú vízi út. Panama City mára jelentős globális kereskedelmi központtá vált, ahol a Dubajt és Hongkongot idéző felhőkarcolók finanszírozása mellett rekordméretű összeget költenek a kulcsfontosságúnak tartott ágazatokra, így a jövő kiugrási lehetőségét hordozó turizmus fejlesztésére, ill. az ehhez szorosan kapcsolódó környezetvédelemre is.

Az amerikai zászló végleges levonása persze nem jelentette a két ország katonai-politikai-gazdasági összefonódásának lezárását.

CSENDES-ÓCEÁN-PARTI PANORÁMA
PANAMAVÁROSBAN LÁTVÁNYOSAN SIKERÜLT FELÉPÍTENI A TEHETŐS RÉTEG BIZTONSÁGOS, ELEGÁNS PRESZTÍZSNEGYEDÉT. A FŐVÁROSBAN METRÓ IS ÉPÜL, FELÚJÍTJÁK AZ ÓVÁROST, A STATISZTIKÁK LATIN-AMERIKA EGYIK LEGEREDMÉNYESEBB GAZDASÁGÁT HIRDETIK. INNEN 75 KM-RE AZONBAN...

Panama számára az első áttörő sikert a 2009-es év hozta, amikor a turizmus bevételei meghaladták a csatorna működtetéséből befolyt összeget.

...COLÓN – A CSATORNAVESZTES VÁROS
A PANAMA-CSATORNA ÉPÍTÉSÉRE A VILÁG MINDEN TÁJÁRÓL ÉRKEZTEK MUNKÁSOK. EZ VOLT COLÓN FÉNYKORA, ZSÚFOLÁSIG TELT KÁVÉHÁZAKKAL, PEZSÓ MŰVÉSZETI ÉLETTEL. MA MAGÁRA HAGYOTT HELY, A SIKÁTOROKBÓL CSÜROG A SZENNYVÍZ, A MUNKANÉLKÜLSÉG MINDENT FELÜLMÚLÓ

A TURIZMUS BŰVÖLETÉBEN

Panama, Costa Rica és Nicaragua gazdaságának szerkezete az ezredfordulóra alapvetően megváltozott. A mezőgazdaság jelentősége országonként eltérő súllyal ugyan, de továbbra is fontos, azonban a GDP előállításában és a foglalkoztatottak arányában a szolgáltatási szektor vált meghatározóvá. Az elmúlt évtizedek társadalmi-gazdasági útkeresése a mezőgazdasági függőségtől való tudatos eltávolodásban és a régió rendkívüli földrajzi adottságainak felismerésében találta meg azt a lehetőséget, amely – bár eltérő alapokról indulva, más-más feltételek között és ütemben – a turizmusban teljesedik ki. Ennek vendégcsalogató feltétele és jól eladható bázisa az érintetlen trópusi környezet.

Ezt az ideológiát elsők között Costa Rica kapcsolta magához azzal, hogy „ökoállamként” határozta meg magát. Panama számára az első áttörő sikert a 2009-es év hozta, amikor a turizmus bevételei meghaladták a csatorna működtetéséből befolyt összeget. Nicaragua esetében pedig már egy 2007-es tanulmány kimutatta, hogy a turizmus 5%-os növekedésének hatására a szegénység 3,1%-kal csökkent.

FOTÓ: KUCSERA EMIL

KUNA-YALA VIZEKEN
A KARIBI PARTOK MELLÉKÉN ÉLŐK ÖNTUDATOS ÉS ÖNTÖRVÉNYŰ INDIÁNOK. PANAMA MODERNIZÁCIÓS ÉS INTEGRÁCIÓS TÖREKVÉSEIT IDÁIG EREDMÉNYESEN VERTÉK VISSZA. A TURIZMUS MINT BEVÉTELI FORRÁS VISZONT KIKERÜLHETETLEN KÉNYSZERPÁLYÁJUK

FOTÓ: KUCSERA EMIL

FOTÓ: ©ISTOCKPHOTO

FOTÓ: KÉRCZ TIBOR

FOTÓ: KÉRCZ TIBOR

FOTÓ: KÉRCZ TIBOR

FOTÓ: KÉRCZ TIBOR

VAN MIT A KIRAKATBA TENNI

A közép-amerikai földszoros tájképi szépségeit tekintve világviszonylatban is kivételesen helyzetben van. Gerincét a tengelyében futó Cordillera Volcanica adja. Száznál több tűzhányó sorakozik itt, melyek közül 25 jelenleg is aktív. Egy részük elkülönülő hegyeket alkot, kiemelkedve a környező alacsony tájból (pl. Orosí, Rincón, Tenorio, Arenal, Momotom), mások összenőtt, összetett vulkáni masszívumok (pl. Barva, Turrialba, Poas, Irazu). Sokuk igen könnyen megközelíthető, így hamar érezhetjük kénes kigőzölgésüket, vagy a fumarolák gőzének hőjét. A növekvő érdeklődést a figyelmeztető táblák sem riasztják el: „... a hatóság nem vállal felelősséget, a vulkán aktívnak tekinthető és bármikor kitörhet”. Így volt ez 1963–65 között is, mikor az Irazu igen látványos, ún. Stromboli-típusú működést mutatott. Turizmuscsalogató látvány volt, ide járt a fél világ vulkánkitörést csodálni. Egy hirtelen, erőteljes robbanás: asztalnyi, izzó kövek, a mérgező, forró gáz hat ember (köztük egy magyar honfitársunk) halálát okozta. Jelenleg a Rincon, az Arenal, a Turrialba környezete fokozott aktivitásuk miatt zárt területnek számít.

COSTA RICA ÁLLATPARADICSOMA

KITERJEDT TRÓPUSI ESŐERDŐK SOK-SOK FOLYÓÁGGAL, MESTERSÉGES CSATORNÁVAL, MOCSARAKKAL TAGOLVA. BŐSÉGES CSAPADÉK, RENDKÍVÜLI FAJGAZDAGSÁG. HOMOKSZÍNŰ LEVELIBÉKA, ZÖLD PAPGÁJKÍGYÓ, TARANTULA, NEKTÁRSZÍVÓ DENEVÉR

Egy hirtelen, erőteljes robbanás: asztalnyi, izzó kövek, a mérgező, forró gáz hat ember (köztük egy magyar honfitársunk) halálát okozta.

FOTÓ: SUAD MOHAMED

CSALOGATÓ KÚP

AZ OMETEPE-SZIGETEN EMELKEDŐ CONCEPCIÓN AZ EGYIK LEGNEHEZEBBEN MEGMÁSZHATÓ VULKÁN NICARAGUÁBAN. AZ 1610 M-ES CSÚCSRA VEZETŐ ÖSVÉNY HÁROMNEGYEDE SŰRŰ ESŐERDŐBEN VEZET. AZTÁN CSÚSZÓS SZIKLÁK KÖVETKEZNEK, MAJD ÉLES SALAK, VÉGŰL TÉRDIG SÜPPEDÜNK A HAMUBA

Közép-Amerika déli fele Földünk egyik leggazdagabb növény- és állatvilágát rejt. Ez – kialakulásának földtörténeti vonatkozásai mellett – elsősorban a változatos domborzati és éghajlati adottságokkal magyarázható.

Közép-Amerika déli fele Földünk egyik leggazdagabb növény- és állatvilágát rejt. Ez – kialakulásának földtörténeti vonatkozásai mellett –, elsősorban a változatos domborzati és éghajlati adottságokkal magyarázható. Karakteresen eltérő tengerek szorításában, más és más fejlődési utat bejárt kontinensek között, eltérő magassági körülményeket elviselve és egymáshoz nagyon közel forró síkságok és hideg hegycsúcsok állnak a sokszínűség háttérben.

A Cordillera Central az esőerdők síkjából emelkedik ki, övezetessége a nedves köderdőkön át a paramo törpecserjéséig követhető. Csapadékosabb karibi oldalán örökzöld trópusi erdők, a pacifikus part északi szegélyén trópusi szavannák húzódnak.

Bár közismert, de mindannyiszor érdemes hangsúlyozni, hogy ez a parányi terület, mely bolygónk felszínének 1 ezrelékét sem éri el, biodiverzitásának 7%-át adja! A védelemre érdemes területek aránya nő, az újraerdősítés kérdése pedig nemzeti ügyé vált. Erre építi turizmusát az említett három ország.

EGYKOR KONKVISZTÁDOROK ÉS KALÓZOK, MA TURISTÁK ÉS NYUGDÍJASOK...

... adják az ideérkező idegeneknek döntő hányadát. A turistaforgalom az ezredforduló óta meggyőző növekedést mutat, ami mára az érintett országok GDP-jének 10–18%-át jelenti. De mit kapnak a mai idők vándorai azért, hogy dollárezreket hoznak, vagy milliókat fektetnek be e kicsi országokba? Milyen csereszabatos szolgáltatásokat nyújt az itteni világ?

Ma, amikor átíródnak a biztonságról szóló definíciók, újabb és újabb tűzfészkek kerülnek fel a világtérképre, a földhíd déli fele – európai mércével mérve is – békés. Tekintsünk el a kolumbiai határ menti gerillaatrocitásokról, a szegénynegyedek megélhetési bűnözésétől, a turistaközpontok kisztílt lopásaitól!...

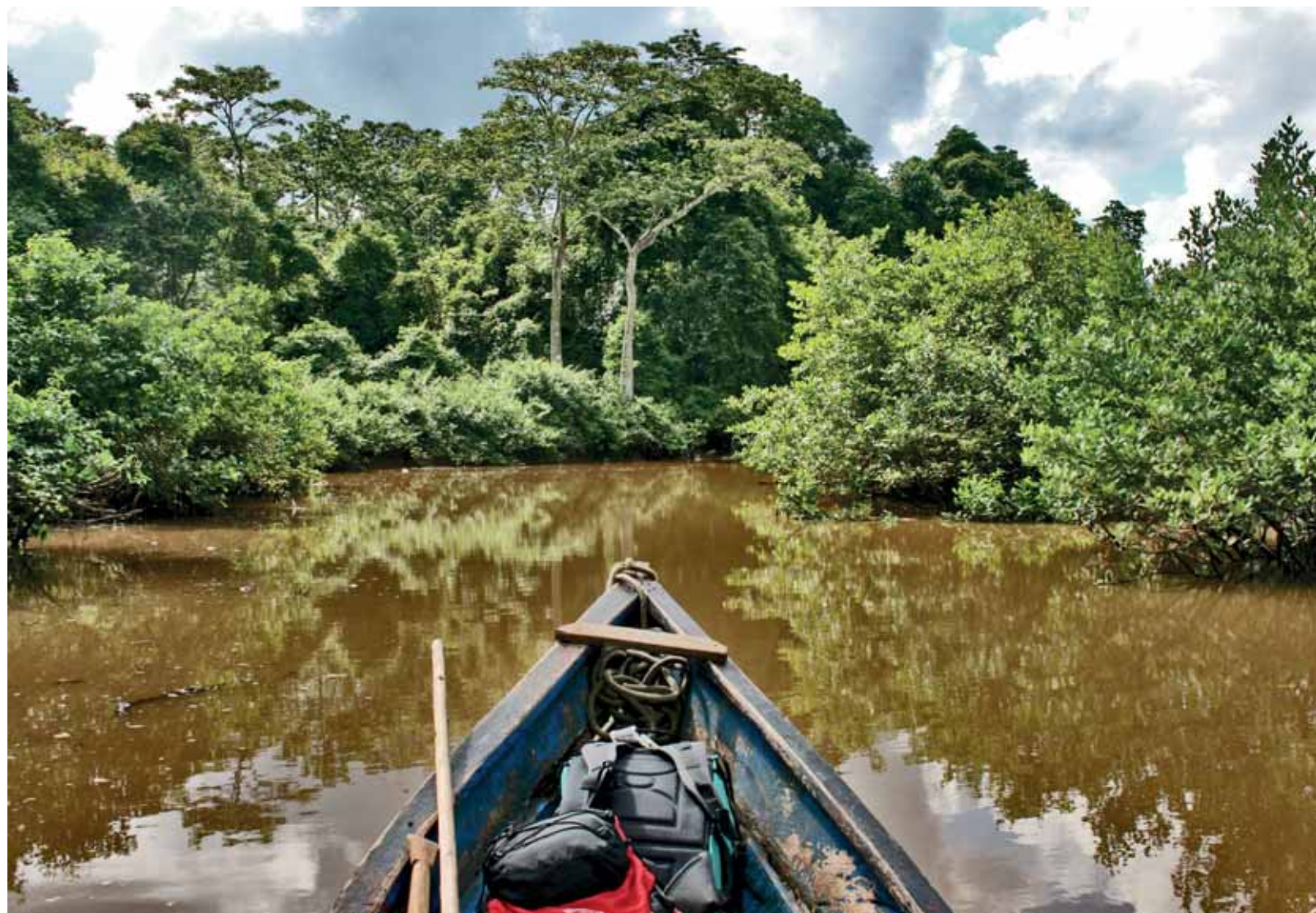
Ma, amikor átíródnak a biztonságról szóló definíciók, újabb és újabb tűzfészkek kerülnek fel a világtérképre, a földhíd déli fele – európai mércével mérve is – békés.

Festői koloniális városok és a vidéki táj barátságos népessége hordozza leginkább a működő emberi kapcsolatokat. **Itt valóban Latin-Amerikában vagyunk** – és egy olyan helyen, ahol a szolgáltatás számunkra, magyaroknak is megfizethető. Jó érzésünket némileg árnyalja, hogy a földhíd legszegényebb országában éljük meg ezt.

A hátizsákos turisták helyett egyértelműen a gazdag utazókra áhítozik. A szállás, az étterem és a kultúra is viszonylag drága. Ha erősebben költekezünk, és elegáns öserdei ecolodge-ba foglalunk hajlékot, felkészült, odaadó vendéglátásról áradozhatunk.

Tájról tájra, sőt akár egy városon belül is jelentősen változik az idegenek megítélése. Panama City – mint tucatnyi náció olvasztótégelye – szigorúan meghatározza az egyén mozgásterét. Panama Viejo, a koloniális negyed, a módos „supermodern” és a Miraflores-zsilip szinte elvárja, hogy meglátogassák. Ugyanakkor a lepusztultabb kerületek, vagy épp a csatornaépítkezés nagy vesztese, Colón, semmiképpen sem akarja megmutatni reménytelenségbe süllyedt világát.

FOTÓ: KUCSERA EMIL

A CERRO NEGRO OLDALÁBAN

A VULKÁNTURIZMUS VILÁGVISZONYLATBAN FELFUTÓBAN LÉVŐ ÁGAZAT, NICARAGUA IS SOKOLDALÚAN PRÓBÁLJA VULKÁNI HEGYEIT (K)HASZNÁLNI. E MINDÖSSZE 167 ÉVES, MA 728 M MAGAS, AKTÍV KÚP A SALAKSÍ SZERELMESEIT VONZZA, AKIK A HEGY NYUGALMI FÁZISAIBAN CSÚSZNAK LE A FRISS TÖRMELEKEN

FOTÓ: A. C. BAVAN

TERMÉSZETES KÖZEGBEN

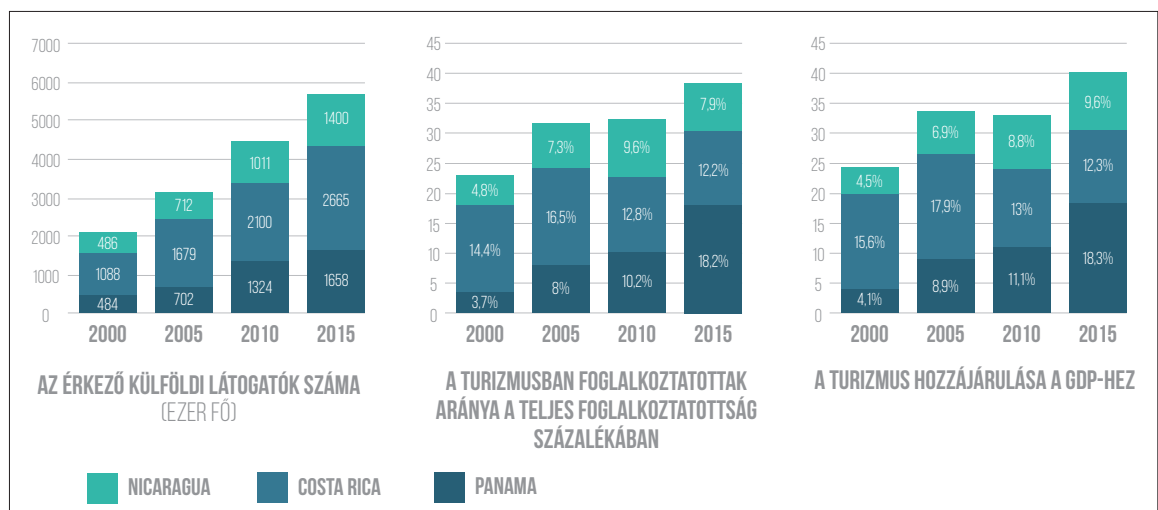
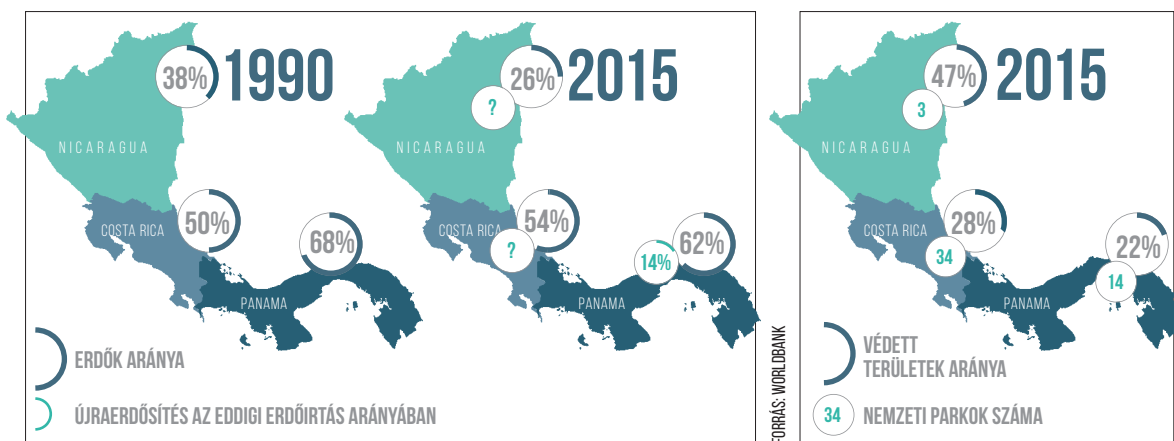
AZ EMBERÁK KÖRHÁZAI 15-20 MÉTER ÁTMÉRŐJÜEK IS LEHETNEK, A TETŐ OLAJ- VAGY VIASZPÁLMA LEVELÉBŐL FONT MESTERMUNKA, A LEGNAGYOBB VIHAROK ESETÉN SEM ÁZHAT BE

FOTÓ: KUCSERA EMIL

RIO MOGUE

A SAN MIGUEL-ÖBÖL MENTI MANGROVEERDŐKÖN ÁTTTÖRŐ CSATORNÁK VEZETIK LE DARIÉN FÖLÖS VIZEIT A CSENDES-ÓCEÁN IRÁNYÁBA. RAJTUK KERESZTÜL ÉRJHETJÜK EL AZ EMBRÁ INDIÁNOK TELEPÜLÉSEIT

Ezek egy része itthon sem ismeretlen, a tökéletes biztonságról pedig már aligha álmodik valaki. A közbiztonság jó, nem inzultálnak az utcán, nincs járványveszély, a háborús és polgárháborús fenyegetettség nulla, a terrortámadások veszélye mérsékeltebb, mint Párizsban vagy Brüsszelben.

A bizalom talán leglátványosabb visszaigazolása, hogy nemcsak az éves szabadság eltöltésére, hanem letelepedési céllal is egyre többen érkeznek ide: sok napfény, az igény szerinti magassági övezet kiválasztásának lehetősége, a fejlett országokhoz képest kedvező árak és viszonylagosan magas életszínvonal, mind-mind csábító körülmény. És a multikulturalizmus hagyománya, a nyugalom, a gazdasági stabilitás, a kiszámíthatóság miatt nyugdíjasok ezrei választják korosodó éveik eltöltésére Panama, Nicaragua és Costa Rica egzotikus, trópusi tájait, koloniális városait.

Ha valaki Costa Ricában üdvözlés gyanánt felteszi a szokásos kérdést: Hogy vagy?, a válasz: Pura Vida, azaz Tiszta Élet, vagy magyarul inkább: Az élet szép! Mi is lehetne más a világ „legboldogabb” országában, amely egy újabb önmeghatározás szerint a „...legkívánatosabb és legolcsóbb öregségi adóparadicsom” a világon.

A bizalom talán leglátványosabb visszaigazolása, hogy nemcsak az éves szabadság eltöltésére, hanem letelepedési céllal is egyre többen érkeznek ide.

KUCSERA EMIL
GEOGRÁFUS, KULTURÁLIS ANTRÓPOLÓGUS. SZAKTERÜLETE A GEOMORFOLÓGIA, A GLOBÁLIS KÖRNYEZETI PROBLÉMÁK ÉS AZ EMBER KÖRNYEZETÉHEZ VALÓ ALKALMAZKODÁSA

KÉRCZ TIBOR
VEGYÉSZMÉRNÖK, EFIAP MINŐSÍTÉSŰ TERMÉSZETFOTÓS

KÉT ÓCEÁN KÖZÖTT...

Nincs jobb módja közelebről megismerni a Panama-csatornát, érzékelní méreteit, működését, mint áthajózni rajta. Az élmény még inkább felejthetetlen, ha ezt egy olyan hajón tesszük, amely méreténél fogva is méltó vendége az óceánközi átjárónak. Az Azamara Club Cruises több lehetőséget is kínál minderre. Akár a teljes utazást is a hajón tölthetjük, hiszen e luxuskiránduláson szórakoztató programok sokasága, pihenés és teljes ellátás vár. Ám érdemes kiszállni is, és kihasználni a különleges helyszínek adta lehetőségeket! Közép-Amerika számtalan élménnyel vár mindenkit, aki a kikötőkben partra száll, hogy felfedezze magának titkait: Cabo San Lucas híres strandjait, Huatulco gyönyörű öbleit, a maja várost, Palenque-t, a 17. század gyarmati építészetét jól példázó Antiguát. De kényelmes kabinunkat elhagyva akár San Juan del Sur vulkánjai körül is túrázhatunk, vagy belevethetjük magunkat az esőerdők kínálta kalandokba is. Kolumbiában a hajók egész éjszaka a kikötőben várakoznak, hiszen Cartagena számtalan látnivalóval várja az utasokat.

Ha kalandra és különleges élményekre vágyik, de csak rövid időre szeretné elhagyni komfortzónáját, az Azamara Club Cruises a legjobb választás.

ÁT A PANAMA-CSATORNÁN EGY BUTIK-HAJÓ FEDÉLZETÉN! ALL-INCLUSIVE ELLÁTÁSSAL!

Azamara Quest
11 vagy 17 éjszakás hajóutak át a Panama-csatornán

11 éjszakás útvonal
Miami (Florida) – Cartagena (Kolumbia) 2 nap – Panama-csatorna (Panama) – Fuerte Amador/Panama City (Panama) 2 nap – Golfito (Costa Rica) – Quepos (Costa Rica) – Puntarenas (Costa Rica) – Caldera (Costa Rica) 2 nap
Indulási időpont: 2018. január 4.

13 éjszakás útvonal
San Diego (California) – Cabo San Lucas (Mexikó) 2 nap – Huatulco (Mexikó) – Puerto Chiapas (Mexikó) – Puerto Quetzal (Guatemala) – San Juan del Sur (Nicaragua) – Puntarenas (Costa Rica) – Panama-csatorna (Panama) – Cartagena (Kolumbia) 2 nap – Miami (Florida)
Indulási időpont: 2018. február 20.

Ár: 2.100 EUR-tól / fő + kikötői illeték

Az árak a szabad kapacitások függvényében érvényesek és kétágyas, belső kabinban történő elhelyezésre vonatkoznak.
A hajóút ára tartalmazza: elhelyezést a kiválasztott kabinban, a hajón a teljes éltetést és italpótlást, a szórakoztató és sportélmények használatát, egy „Azamazing Evening” esti kikötői programot, valamint a borrelt. A hajóút ára nem tartalmazza: a kikötőbe jutás költségét, a személyes költéseket (telefon, minibár, stb.), valamint a parti kirándulásokat.

www.rccl.hu

További információ: Tengerjáró Kft. 1052 Budapest, Aranykéz u. 4-8. Tel.: 36-1/235 0402 e-mail: info@rccl.hu

KÖRNYEZETI ZAVAR

▷ KÉP: HAJDÚ TAMÁS

„Zavar. Vizuálisan is és érzelmileg is. Zavar, hogy ilyen környezetben kell a gyermekemet felnevelnem, zavar, hogy dominál a giccs és a rossz ízlés. De közben élvezem is, mert jókat lehet szórakozni rajtuk. Nem mindenkit érint meg ez a fajta látásmód. Szakmámat tekintve morfológus állatorvos vagyok. Lehet, hogy emiatt kicsit »ferde« a humorom, de akik igazán ismernek, azoknak egyből lejön a poén.”

A falakról festék mállik. Egy letűnt rendszer gépjárműi szétszerelve állnak a háttérben, miközben egy zavarodott kutya sétál előttük, mint egy kísértet a havon. Az egész egy rothadó, szürreális festmény része...
Mindig van valaki, aki átfest egy csorba falat, és a romos autócsodákat újakra alakítja. Röviden: a barkácsolókban még mindig van egy kis fantázia.

Az én kelet-európai szomszédságom mindennapjait ábrázolja: Hajdú Tamás amatőr fotográfusnak vallja magát, főállásban állatorvos. Szilágy-somlyón született, Nagybányán él. Először – úgy egy évtizede – a blogjával találkoztam, ami – szerencsére – azóta is rendületlenül üzemel. Egymás mellett haladtunk, talán hatással voltunk egymásra. Tamás munkái rám, biztosan. Egyszerű, letisztult és mégis rendkívül ironikus kifejezési módja teszi egyedivé képeit. Úgy érez rá a hétköznapi abszurdítására, mint Martin Kollar. A romániai valóság mögül a világlátása tör elő.

Kálló Péter

◀ FÉLBEVÁGVA

**Nem minden szomszédnak sikerül
összegyűjteni a pénzt a hőszigetelésre,
így félbehagyott közterek, kutyák, autók
és életek a hátterei a mindennapi létnek**

NAGYBÁNYA, ÁLLOMÁS LAKÓTELEP, 2015

▼ KIVIRÁGZOTT TRABI

**A kockaformák valóságában egy eldugott,
kis zugban található a legszebb csodákat.**

**A pöfékelő kétütemű, mintha
felkoszorúzva, piederstálra kiállítva
várná gazdáját**

NAGYBÁNYA, 2106

Európa keleti részének lakónegyedei egyszerre a sűrű élet és az elhagyatottság helyei. Nyáron még inkább így van ez: a buja tenyészet és a sivár kipusztultság ugyanazon időben van itt jelen a házak közötti szűk tereken, a falakon, a járdákon, az erkélyeken, a repedésekben és a szürke felületeken. A növényzet elszabadul, jótékonyan eltakarja az elhanyagolt térelemeket, harsányan színezi a szürkét, a holt anyagot, a porladó betont pedig a burjánzó élet fojtogató szorításba öleli.

A hajdan szebb napokat látott, a szocialista ipar büszkeségeinek egykori jelképei, a vágy tárgyát képező Dacia gépkocsik utolsó példányai itt bújnak meg elhagyatottan a merészen és buján felnövő növények fényes-zöld sátra alatt. A repedésekből kinő a fű, a járdaszegély és a kanálisfedő körüli széttervezett és egyenetlen betonfelületet rózsaszín és vörös kontúrokkal rajzolja körül a pazarlóan elhullatott virágszirom-szőnyeg. A holt anyag minden részébe, minden repedésébe – melyet az idő ejtett, de be nem foltozott – betör a nyár, és lélegzik szabadon, háborítatlanul.

▲ A HATTYÚ DALA

Egy megfagyott hattyú az állatorvosi boncteremben, a halál minimalista kompozíciójának mementójaként

NAGYBÁNYA, 2014

◀ A SZOMSZÉD KERTJE MINDIG ZÖLDEBB

Hattyú-installáció, elhasznált gumiabroncsokból. E virágtartók a kreativitás és az unalom szobrai. A néző szinte vágyik fel, az ablakba, behelyettesítve a kiskert gazdáját, aki minden reggel megszemlélheti alkotását

NAGYBÁNYA, 2015

SZÜRREÁLIS TÁJKÉP ▲
MÁRAMAROS, 2013

PANEL HÁZTÁJIK ▼
NAGYBÁNYA, 2014

LELOMBOZVA ▲
ZAZAR LAKÓTELEP, NAGYBÁNYA, 2013

TAVASZ ▼
NAGYBÁNYA, 2014

BUSZMEGÁLLÓ ►
**A kutya az ember legjobb barátja,
de a tétlenség színpalai közül nézve különös
értelmet nyer ez a közhely**
NAGYBÁNYA, 2016

A MUNKA HEVÉBEN ▼
**Idős néni gondozza a panellakásához tartozó kiskertjét.
A faluról a betondzsungel sűrűjébe került embereknek
zsebkendőnyi föld jut terményeik gondozására.
Szinte lelkiismeret-furdalásunk van, hogy a valóság
ennyire mulatságos tud lenni**
ZAZAR LAKÓTELEP, NAGYBÁNYA, 2015

De talán mégsem mindenütt ilyen érintetlen ez a hullámzó növényi élet. A lelkes, de szegényes emberi gondoskodás nyomai is ott vannak az anyag újrafelhasználásának kreatív kísérleteiként a tömbházak közti virágos- és zöldségeskertecskékben: félbevágott pillepalackok, műanyag mécsesek, apró vaskerítések. A pillepalack úgy van itt jelen, ebben a térben, mint a fogyasztói társadalom és a találgony mindennapi élet kelet-európai szimbiózisa, mint a vágy és a szükség ellentétének helyi kibékülése.

A bent és kint határvonalai is képlékenyebbé válnak, a privát szféra hagyja magába omlani a nyár illatait, zöld burjánzását. De a magánszféra is bátrabban és szeméretlenebbül lép ki a nyilvános térbe: nem bánja sem a szegénységet, sem a rútságot. Nem kendőzi magát, nem akar tehetősebbnek és szebbnek látszani, mint amilyen: öreg vállon leengedett ruhapánt és foszlott, pecsétes, intim ruhadarab a szárítókötélen – kitárulkozik, és önfeledten éli a napfényes életet. Mit is kellene szégyellni itt? Ezek vagyunk, ilyenek vagyunk.

DACIA ES BRINGA BEGAZOSÍTVÁ ►

NAGYBÁNYA, 2016

TEKINTET ▲

Míntha a múltból, egy napsütötte legelőről
maradt volna itt ez a tömbháznegyedben legelésző
tehén, a köré épült betonváros pedig már csak egy
magányos szigetet hagyott számára

KÜLSŐ LAKÓTELEP, NAGYBÁNYA, 2014

ITT A MACSKA ►

Szórakoztató, ahogy szembejönnek ezek a telepalji, alapvetően giccses, de a környezet által mégis egészen egyedivé varázsolt pillanatok

HATVAN LAKÓTELEP, 2015

A KISKERT ŐRE ▼

Az emberi képzelőerő és a realizmus találkozása

HATVAN LAKÓTELEP, 2016

Jól megfér itt együtt, a tömbházak között a szemérmetlen ruhadarab és a politikusportré. A valahonnan idekóborolt, falusi idillt idéző tehén és a magasra nőtt bozót mögött magasodó, valaha az urbanizáció igényével épült, lepusztult tömbház. Nézzük a fotókat, és gondolkodunk: milyen életetek rejtenek a falak, mi van az ablakok mögött, kié a Barbie-rózsaszín blúz a szárítókötélen, mely viselője elől épp eltakarja a kilátást? Nézzük, és kérdezzük: milyenek a kilátások innen?

Bodó Julianna

CIKKÜNK A PHOO MAGAZINNAL EGYÜTTMŰKÖDVE JÖTT LETRE
WWW.PHOO.HU

HAJDÚ TAMÁS
ÁLLATORVOS-PATOLÓGUS,
FOTÓGRÁFUS (ROMÁNIA)

EGY JÓ SÖR, ISTEN ÁLDÁSÁVAL

SZÖVEG ÉS FÉNYKÉP: ZIRIG ÁRPÁD

Grimbergen Brüsszel Szentendréje: régi házak, szűk utcák, az ablakok mögül kíváncsian kikukucskáló nyugdíjasok. Csúpnán pár percnyire vagyunk a fővárostól, mégis mintha egy más országba, másik évtizedbe érkeztünk volna...

Nyoma sincs az internacionális húsmasszának, ember is alig. A Bazilika előtti főtéren ketten-hárman mozognak csak, azok is a café irányába mennek. Persze nem kávéval ülnek ki a teraszra, hanem sörrrel – és ez itt rendjén is van.

Belgium meg a sör már az 1100-as évek óta összetartoznak. Jelenleg így nagyjából 150 főzde működik az országban, alpból vagy ezerfélélt főzve; mivel rengeteg szezonális verzió is készül, hozzávetőleg 9000 belga sört ismerünk.

GAZDAGON DÍSZÍTETT

A 888 ÉVES APÁTSÁG TEMPLOMA
1999 ÓTA MÁR BAZILIKA-RANGÚ

A KÖRFOLYOSÓN

SZENT PÉTER SZOBRA:
VALLÁSTÖRTÉNETI UTAZÁSRA INDUL,
AKI KÖRBEJÁRJA AZ ÉPÜLETET

Miért is gondolok erre egy apátság kapuja előtt állva? Nem az alkoholizmus mondatja velem, hanem a történelem: a kőfalon túl ott van a világ legöregebb működő rendháza, amit 1128-ban alapított Szent Norbert. A premontrai szerzetesek a korai évektől fogva sörfőzésből tettek szert némi pluszbevételre. Az alapítás 888. évfordulóját is együtt, sörrrel ünnepeltük meg!

Egy lángoló fémedény mögött félig megbújva fotózom az apátot, engem oldalról pedig az ő jobbkeze, a prior. Az én képem sikerül, az övé is jól mutat a mobiltelefon kijelzőjén: „Átküldjem a facebookon?” – kérdi, s már vesz is fel az ismerősei közé.

A prépost udvarán, a hangulatos folyosókon fiatal szerzetes vezet bennünket. Mindössze tizenöten vannak: miséznek, imádkoznak, tanulnak – saját kertészüik van, így a parkkal sincs gondjuk. Ma már sört sem főznek, azt meghagyják trappista rendi kollégáiknak.

Ahhoz, hogy a sör trappista legyen, szigorú előírásokat kell teljesítenie: a főzdeken az apátság területén belül kell lennie,

a szerzeteseknek részt kell venniük a munkában, sőt a hasznot sem lehet világi célra költeni. Belgiumban hat, míg Hollandiában egy olyan prépost működik, amely megfelel a felsoroltaknak (Orval, Chimay, Westvleteren, Rochefort, Westmalle, Achel, ill. Brouwerij de Koningshoeven).

Belgiumban hat, míg Hollandiában egy olyan prépost működik, amely megfelel a felsoroltaknak (Orval, Chimay, Westvleteren, Rochefort, Westmalle, Achel, ill. Brouwerij de Koningshoeven).

FÖLDGÖMB VILÁGLÁTÓ A TREND FM-EN
CSÜTÖRTÖKÖNKÉNT 16.35-KOR
A RÁDIÓBAN VENDEGÜNK A TÉMÁRÓL:
ZIRIG ÁRPÁD

TREND FM^{94.2}
GAZDASÁGI RÁDIÓ CSOPORT

KORÁBBI MŰSORAINK MEGHALLGATHATÓK:
WWW.TRENDFM.HU

A fiatal szerzetes a botjával előremutatott, majd kuncogva kijelentette a csodás ólomüveg ablak mellett: „Ez egy fénix, de ne firtassák Harry Pottert! Jó?”

FÉNYFESTÉSBEN

JOHAN GOOSSENS PRIOR, ERIK DE SUTTER APÁT
ÉS KALAUZUNK, KOEN MEYS

FŐNIXSZÁRNYAK ALATT

A 888. ÉVFORDULÓRA MOZGALMAS FÉNYFESTÉSSEL
IS KÉSZÜLTEK: A FŐNIXMADÁR ÉPPEŒ ÚJJÁÉPÍTI A ROMOKAT

MASSZÍV FALAK
A PREMONTREI APÁTOK TEMPLOMÁNAK VÉDŐSZENTJE SZENT SZERVÁCIUSZ (?–384), TONGEREN PÜSPÖKE

► **ÉVSZÁZADOKON ÁTÍVELVE**
A HALÁL KEDVESEN MUTATJA AZ EDDIGI APÁTOK NÉVSORÁT. AZÓTA BETELT A TÁBLA, ÉS ÚJAT KEZDTEK

Sőt, hogy a magyar sörivők számára igazán zavaros legyen: a Grimbergen az apátsági sörok kategóriájába esik, amelyek földrajzilag és történelmileg is összeköthetők az egyházi birtokokkal. A belga kisvárosban a nyugodt sernevelés 1796-ig tartott, amikor a francia forradalom Brüsszel felé fáklyákkal csapdosó hullámai elérték az apátságot. A hitéletet ugyan néhány évvel később folytatták, de sört többé már nem

készítettek – azt 1958-ban a világi Brouwerij Maesre bízták. Nem köthettek rossz szerződést, amikor a névhasználatot átadták – úgy tűnik, a bevétel bőven elég a rezsire.

A fiatal szerzetes a botjával előremutatott, majd kuncogva kijelentette a csodás ólomüveg ablak mellett: „Ez egy főnix, de ne firtassák Harry Pottert! Jó?”

Nem véletlen, hogy a Grimbergen sör címkéjén is a lángoló madár látható: háromszor égett le az apátság, de minden újabb pusztulás után feltámadt a főnix, és felhúzta a falakat.

„Eredetileg négy tornya lett volna” – mondja kalauzunk az óriási templomról, ami 1999-től már bazilika. Annak ellenére, hogy sosem fejezték be az eredeti tervek szerint, benne van minden,

amit a barokkban szerethetünk. A külső díszekre rátesz egy lapáttal a belső megmunkáltság és a szimbiolumok egymásra rakódása.

A szószéken komló, a főoltár mellett pedig a halál, személyesen. Díszes, de nem túldíszített, részletgazdag, ám elemeiben is felfogható. A fekete márvány főoltár mellől szinte kivilágítanak faragott csontjai, mellette a megboldogult apátok névsora. Érdekesség, de az eredeti faragómester alábecsülte az időt: a megsaccolt helyigény már rég betelt, új táblát kellett kitenni az új kor halott apátjainak.

ZIRIG ÁRPÁD
ÚJSÁGÍRÓ, AZ ORIGO TÁFELSPICC ROVATÁNAK VEZETŐJE

BAJA

KÖRSÉTA „AGYONHAJSZOLT IDEGZETŰ PESTIEKNEK”

▼ SZÖVEG ÉS KÉP: TAMÁSKA MÁTÉ

Dunántúli ember csak muszájból megy az Alföldre. A Dunára úgy tekint, mint a régi rómaiak a limesre, amin túl látványra és hangulatra érdemtelen városok terpeszkednek. A kétféle Magyarország legsűrűbben talán Budapesten át érintkezik egymással, de még itt is tartja magát a tisztes távolság. Ott van példának okáért a Déli pályaudvar, amely kizárólag a Dunántúlról fogad vonatokat. Meg Bajáról...

FOTÓ: FORTEPAN

A BARÁTOK TEMPLOMÁT

FŐKÉNT A VÁROS DÉLI RÉSZÉBEN LAKÓ BUNYEVÁCOK LÁTOGATTÁK, AKIK A HARMINCAS ÉVEKBEN MÉG HORDTÁK TARKA NÉPVISELETÜKET. 1966-RA NAGYOT FORDULT A VILÁG, DE AZ ARANYSÁRKÁNY FORGATÁSÁNAK NAPJAIBAN EGY PILLANATRA MEGELEVENEDT ÉS MEG IS ÖRÖKÍTTETETT A RÉGI BÁCSKAI BAJA

A folyómeder évszázadokon át „... szinte kínai falként emelkedett minden törekvés elé, mely a várost közelebb akarta hozni a nagy energiájú és kultúrájú dunántúli centrumokhoz”.

Baja „dunántúlíságát” a vasútnak köszönheti. 1908-ban adták át a forgalomnak a Bátaszék felé kapcsolatot teremtő Duna-hidat. Társadalomtörténeti értelemben ez a híd a dualista Magyarország egyik legérdekesebb alkotása. A többi Duna-híd esetében azt látjuk, hogy azok egy, már meglévő társadalmi és gazdasági kapcsolatnak adtak építészeti formát. Komárom és Esztergom hídja a vármegye két partját kötötte össze. Budapest és Dunaföldvár révszerepe történeti örökség. Baja esete egészen más. A széles és nehezen járható folyómeder évszázadokon át „... szinte kínai falként emelkedett minden törekvés elé, mely a várost közelebb akarta hozni a nagy energiájú és kultúrájú dunántúli centrumokhoz”.

A hasonlatot a szociográfus és diplomata Újpestéri Elemér a 30-as években vetette papírra. Baja mellett ekkor már egy újabb fal emelkedett, a trianoni államhatár, amely már nem a Dunántúltól, hanem Bácska vármegye centrumától vágta el a várost. „Megnőtt feladatainkat jórészt Trianon róta reánk. Bácska elvesztette minden más városát; ma Baja messze vidéknek egyetlen számottevő városa” – áll a város 1936-os költségvetésének bevezetőjében. Az 1920–30-as években egy új Baja volt születőben. Nem volt többé Bácska periférikus kapuvárosa, hanem kapocs a Dunántúl és az Alföld között.

A FŐÉPÍTÉSZ PESTI VENDÉGE

A csonka vármegye székhelyévé tett Baján bőven akadtak tervezési munkák. Ezért is érte meg a fiatal pesti építésznek, Nagy Andrásnak felcserélnie formálódó egyetemi karrierjét a város főmérnöki posztjára. Éber

András szavait idézve: „Szerencsés építész volt, hiszen bőséges lehetőséget kapott, hogy tehetségét kamatoztassa. Mi, bajaiak vagyunk szerencsésebbek, mert munkája gyümölcséből táplálhatjuk városzeretettünket.”

Nagy András néhány évnyi bajai munkássága után írta meg városképi tarcáját, „Körséta a városban (1934)” címmel, melyben magát tős-

gyökeres bajaiként ábrázolva egy képzeletbeli pesti barátját (talán egykori önmagát?) kalauzolja végig a városon. A pesti barát az éjszakai hajójárral érkezett, és reggel, a párában ébredő vízre kitekintve a városnézés nulladik pillanatában hozzáfoghatott „egész héten át agyonhajszott idegzetének” nyugtatásához.

A hajóállomás ma is megvan és a maga módján idegnyugtató is, hiszen az innen induló hajójáratot nem lehet lekésni, mivelhogy nincs. Azaz, hogyné lenne?! Elegáns szárnyashajó bérelhető: Budapest–Baja retúr potom félmillió forintért. Én hát lemondtam a hajókázásról és vele a reggeli élményről, ami „... az utazót kellemesen hangolja és belőle az őszinte öröm hangját csalja ki”.

A hajóállomás ma is megvan és a maga módján idegnyugtató is, hiszen az innen induló hajójáratot nem lehet lekésni, mivelhogy nincs.

A VÁRMEGYEHÁZÁT

A KORÁBBI LAKTANYA HELYÉN MÜNNICH ALADÁR TERVEI ALAPJÁN 1923-BAN ADTÁK ÁT, MA VENDÉGLÁTÓI SZAKISKOLA ÜZEMEL AZ ÉPÜLETBEN (ARCHÍV KÉP – 1956)

FOTÓ: FORTEPAN

A KIKÖTŐ

„Ha ló nincs, a számár is megteszi.” A szovjet metrókocsikból átszerelt dízelvonatok a Dunántúltól búcsúzva rákanyarodnak a gemenci erdő töltésére. Miután kiérnek az erdő zöld alagútjából, recsegve szaladnak fel az évszázados Duna-hídra.

A II. világháborúban elpusztult eredeti híd megkapóan szép, íves vaselemekből állt. A mostani inkább célszerűnek mondható, szinte egybeolvad a bal parton feltűnő ipari tájképpel. A masszív silók és raktárépületek, a vasúti vágányokon árválkodó tehersik, a súly nélküli rakodódaruk és a mészporthól fehérülő utak láttán nehezen hiszi az ember, hogy Magyarország egyik legjelentősebb folyami kikötőjét látja. De hát pont egy kikötő életében ne lennének gazdasági hullámvölgyek!? Ráadásul minden nézőpont kérdése. A rozsdáövezetbe hajló elhagyatottságot itt-ott feltűnően újszerű, jórészt uniós forrásokból átadott részletek tarkítják, közöttük az ipari táj átalakulásnak első létesítménye, egy zuhanyzós kerékpáros-pihenő.

Nagy András pesti vendégét a kikötőből fiákerrel hozta be. A látogató ugyan hiányolta a gyors taxijáratokat, de nem volt mit tenni: a bajai utak tönkretették a kényes automobilonkat, és a taxisofőrök „visszatértek a gyep-lőhöz”. A modern kikötő és a fiáker, a szabályozott Duna-part és a gát túloldalán burjánzó vályoggyödrök kettőssége az új és a lehanyagló Baja átmeneti együttélésének voltak mulandó tanújelei.

A II. világháborúban elpusztult eredeti híd megkapóan szép, íves vaselemekből állt. A mostani inkább célszerűnek mondható, szinte egybeolvad a bal parton feltűnő ipari tájképpel.

BAJA RÉGI POLGÁRI NYARALÓHELYE,
A „NAGY MURIK” SZÍNHELYE
A DUNÁTÓL TÁVOL FEKVŐ
„LÖKERT” PARK VOLT.
A HARMINCAS ÉVEKBEN
AZONBAN A FIATALSÁG EGYRE
INKÁBB A „DUNA FELÉ ORIENTÁLÓDOTT”
(IDÉZETEK NAGY ANDRÁSTÓL)

FOTÓ: FORTEPAN

JÓVAL EGYSZERŰBB FORMÁBAN
1950-BEN ADTÁK ÁT ÚJRA
A FORGALOMNAK (FENT)
A HÁBORÚBAN FELROBBANTOTT EREDETI,
KECSES VASHIDAT (BALRA LENT – 1908)

Az agyaggyödröket látva, a fejlődés feltétlen híveként ábrázolt pesti vendég végleg elvesztette türelmét: „És, ti ma is, mikor már rájöttetek, hogy kiépített és raktárházakkal, kikötőkkel telerakott Duna-partotok van, és a városnak errefelé kellene terjeszkedni, engeditek a további agyagszedést?”

Nagy András talán jobban tette volna, ha néprajzos vagy művészkolégákat hív Pestről, ők értékelték volna a régi Szentjánosi út mentén felbukkanó látványt, „Bajának e kiaknázatlan festészeti területét”, ahol „ötletszerűen összevissza lékelt, furdalt, kubikolt” terepen „kézi vetéssel dolgozó tégláégetők”, halastavacsák, termő nádasok, kertészetek sorjáltak egymás mellett. A kubikgyödrök romantikáját néhány évtized múltán négyemeletes betonházak célszerű funkcionalizmusa váltotta fel. A pesti vendég kívánsága beteljesedett...

„UTCATÖMKELEG Ó-PLEISZTOCÉN PEREMEN”

Ha egy domborzati térképre nézünk, láthatjuk, hogy a Duna–Tisza közti homokhátság egyedül itt fut ki a partig. Ez a természetföldrajzi energia, az Alföld és a Duna-völgy találkozási pontja volt évszázadokon át Baja kereskedelmi életének mozgatórugója.

A fiáker időközben elérte a Sugovica kanyarulatát, és „hamar felzökkent a város szintjére, a szűk kis Kazinczy utcába”. Baja alföldi viszonylatban hegynek beillő, meredek részsű felett terül el. Cholnoky Jenő plasztikusabb megfogalmazásában: „A város fent van a hátság, az Alföld eredeti ó-pleisztocén felszínének peremén.”

Ha egy domborzati térképre nézünk, láthatjuk, hogy a Duna–Tisza közti homokhátság egyedül itt fut ki a partig. Ez a természetföldrajzi energia, az

Alföld és a Duna-völgy találkozási pontja volt évszázadokon át Baja kereskedelmi életének mozgatórugója. A tájak találkozási formálta identitását, ez alakította ki észak–déli, hosszanti szerkezetét. „Nyugat felé a Kamarás-Duna (Sugovica) és a posványos régen kiöntéses helyei, kelet felé pedig a Kenderes és a Livoda mélyebben fekvő belső vizenyős láposai szabtak határt a terjeszkedésnek. Észak és dél felé azonban az ős-dunai kiemelkedő peremen nem volt akadálya a város fejlődésének.”

A folyókanyarulatok gátjain futó alföldi településekkel ellentétben a történeti Bajának nincsen hangsúlyos főutcája. „A központba befutó országutak a belvárosban elvesztik főút jellegüket, és ide-oda

FOTÓ: FORTEPAN

FÖLDGÖMB VILÁGLÁTÓ A TREND FM-EN
CSÜTÖRTÖKÖNKÉNT 16.35-KOR
A RÁDIÓBAN VENDÉGÜNK A TÉMÁRÓL:
TAMÁSKA MÁTÉ

TREND FM
GAZDASÁGI RÁDIÓ CSOPORT

KORÁBBI MŰSORAINK MEGHALLGATHATÓK:
WWW.TRENDFM.HU

kanyargó, tercskékkal szaggatott, körülbelül egyenrangú utcatömkelegben oldódnak fel.”

Ebből a kusza utcatömkelegből utólag vágják ki Baja messze híres főterét, a „bácskai Szent Márk teret”. Solymosi Ede helytörténész egyik cikkében olvashatjuk, hogy: „... miután a 18. század közepén Grassalkovich Antal megszerezte a bajai uradalmat, és a kalocsai érsektől megvásárolta az éppen felépült kastélyt, az épület és a Sugovica (Kamarás-Duna-ág) között lévő házacskából a bunyevácokat (katolikus délszláv lakosság) a város déli részére telepítette”.

A visszafogott ornamentikájú kastélyt az 1896-os millennium évében neoreneszánsz Városházává építették át. Csak néhány évnyi pénztelenség kellett volna hozzá, hogy ne a történeti formákat akadémiásan másoló díszeket kapjon az épület, hanem a századforduló után kibontakozó, az alföldi városházákra (Kecskemét, Kiskunfélegyháza, Szabadka) oly jellemző, magyaros szecesszió jegyében szülessen újjá. A kései utókor ítéletét az épület kvalitásáról ez nagyban befolyásolta volna. Nem úgy Nagy András modern építészetről rajongó vendégének véleményét, akit feltehetően egy eredeti Lechner-épület sem hatott volna meg: „Szép minden, ami régi és amit a természet alakításával csináltak, csak a Városháza homlokzatát kaparnám le mind a tíz körmőmmel. Azt a sok gipszet és a bádogot nem nézhetem jó szívvel.”

Finomabb eszközökkel ugyan, de a hatvanas években komolyan felmerült az épület túlszűfolt homlokzatának városképi semlegesítése. A piac elköltöztetése után nekiláttak a tér parkosításának is. Állítólag már a fákat is leszállították, mikor kiderült: nincs termőtalaj a tér alatt.

„Szép minden, ami régi és amit a természet alakításával csináltak, csak a Városháza homlokzatát kaparnám le mind a tíz körmőmmel.”

AZ ÓPLEISZTÓCÉN PEREM MINT SÉTÁNY 1940-BEN ÉS MA

A FÁKAT NÉHÁNY ÉVE „A BAJAI SUGOVICA MAGASPARTI SZAKASZÁNAK MEGTÁMASZTÁSA, AZ ÉPÍTETT ÉS TERMÉSZETI KÖRNYEZET VÉDELME” BERUHÁZÁS RÉSZÉKÉNT VÁGTÁK KI

A DUNAI VÁROSKÉPEK TELEPÜLÉSKÉPE
SOROZATUNK TÁMOGATÓJA A

nka
Nemzeti Kulturális Alap

A „BÁCSKAI SZENT MÁRK TÉR”
A NEORENESZÁNSZ VÁROSHÁZÁVAL,
AUTÓKKAL MANAPSÁG (BALRA) ÉS AUTÓK
NÉLKÜL 1955-BEN (FENT)

Alkonyattájt ide járna ki a fiatalok, ki tudja, honnan kölcsönzött autóikkal. Aki nem hajt át a főtéren valami említésre méltó géppel tízszer egy este, aligha számíthat nagymenőnek.

„BÁCSKA SZENT MÁRK TERE”

A tér tágassága a fényképeken valóban lenyűgöző, élőben azonban a szinte minden négyzetméter elborító parkoló autók miatt kevésbé érzékelhető. Rávéghatnánk, hogy miért nem tiltják ki azokat, csak hogy Baján a főtéren autózás jóval többet jelent, mint közlekedési kérdés!

Esküvők után a násznép főtéren autós felvonulással köszönti az ifjú párt. Alkonyattájt ide járna ki a fiatalok, ki tudja, honnan kölcsönzött autóikkal. Aki nem hajt át a főtéren valami említésre méltó géppel tízszer egy este, aligha számíthat nagymenőnek. A tempó kifejezetten lassú, felvonulás jellegű, amit csak a ritkán felbukkanó menetrend szerinti busz gyorsít fel, a melyet mindenki a lehető leglátványosabb módon igyekszik leelőzni.

Aki nem vezet, az a főtéren háza előtt húzódozó teraszos sörözők valamelyikében üldögél, és fél szemmel figyeli a felvonulókat. Ha valakit untatna mindez, a tér nyitott oldalán a látóhatár alá bukó hatalmas napkorongot nézegetheti: igazi bácskai naplementét, amit nem zavarnak össze holmi felesleges terepkiemelkedések.

A 20. század közepe óta a főtér: csupán néhány épületét cserélték le, de ezeknél is ügyeltek a történetileg adott arányokra. Az élet ritmusa azonban menthetetlenül átalakult. A 30-as évek atmoszférája letűnt világként rajzolódik elénk: „Van e térnek valami ódon, romantikus hangulata. Hepehupás, régi török időkbeli való, durva mészkökövezete, a rajta zajló élet piaci árusaival, várakozó bércocsisoraival, no meg a járdán körös-körül hangos vitatkozásba vagy tréfálkozásba merülő polgárok csoportjaival, mind egészen egyéni ízt adnak a térnek.”

A PIAC

Bár a főtér elbúcsúzott piaci hangulatától, a város ma is feltűnően élénk piacozóhely. Az 1962-ben felépült Vásárcsarnok bazilikaformájának és téglafalazatának köszönhetően építészeti is tetszetős. Az igazi élet azonban a csarnokon kívül zajlik. Az egész olyan, mint egy középkori templom körül formálódó, kezdetleges település, megannyi színes negyeddal, állandó és alkalmi kofákkal, hengegő furgonosokkal, kínai importőrökkel és persze a bolhapiacozókkal. Utóbbiak hierarchiájának alját a „recycle-ek” (lomosok) zárják, akiktől viszonylag olcsón visszavásárolhatjuk a lomtalanításkor könnyelműen eldobált, régi tárgyainkat.

A piacot fal választja el a külvilágtól, mely pékségek, lángososok, büfék és kocsmák láncolatából áll. Gondoltam, amíg fiákeres barátaim a főtéren megreggeliznek a Nemzeti Szálló elegáns teraszán, én sem töltöm étlen-szomjan az időt. Annál is inkább, mert a délelőthöz képest ugyancsak vidám hangulatú büfere akadtam. A tangóharmonika-hegedű duó a magyar mulatók dalok kötelező repertoárját játssza, kiegészülve a néhai Jugoszlávia kultuszfilmje, a Forró Szél – Surda „majdnem-bácskai” melódiájával.

Az idő gyorsan telik, olyannyira, hogy piaczáráig maradok. Nagy András közben végighajtotta pesti építészbarátját az egész városon, fel, a laktanyából átalakított Vármegyeházig, ahol éppen akkoriban formálódott az új Baja a maga iskoláival, fővárosi kényelmet idéző lakóházaival és villáival, modern kórházzal és üdítő levegőt árasztó, pompás fasoraival. A pesti vendég valósággal el volt bűvölve: „Nem is olyan, mint egy város, inkább, mint egy nagy nyaralótelep!”

Délben már megint a Nemzeti Szálló teraszán üldögélnek: „Pajtáskám, most pedig elég volt a szárazföldön való izzadságos mászkálásból, elviszlek a vízre, Bajának a kellemesebb oldalát megismerni.” Nagy Andrásék természetesen az evezősklubba mennek, ahová nekem nincs bejárásom. A fürdőzéshez azonban tökéletesen megteszi a szabadstrand is. Lubickolok a vízben, a tempók között fel-feltekintek „Bácska Szent Márk terére”, várom a csodát idéző naplementét.

A parti sétány fürdőruhára vetkőzött embereit nézve rá kell jöjjek, hogy a vonatnak van igaza: Bajára nem indulhattam volna máshonnan, csak abból a könnyed fürdés hangulatát megelőlegező Déliből, amely balatoni, velenői-tavi és persze bajai úti céljaival generációk óta kiindulópontja a pihenni vágyó, „agyonhajszolt idegzetű pestieknek”.

AMIT ITT NEM KAPSZ MEG, AZ NEM IS LÉTEZIK

A BAJAI PIACRA KICSIBEN ÁLL EZ
A KELETI NAGY BAZÁROK KAPCSÁN
GYAKRAN ELHANGZÓ MONDAT

RÉGEN „HÁZTARTÁSI ► MENNYISÉGBEN” HASZNÁLTAK LADIKOKAT A BAJAIK

A FÉNYKÉPEK TANÚSÁGA SZERINT EZ
MÉG A HETVENES-NYOLCVANAS
ÉVEKBEN IS IGY VOLT. A LADIKOZÁS
MANAPSÁG TURISZTIKAI
ATTRAKCIÓKÉNT, ÓRIÁSKIVITELBEN
ÉS MENTŐMELLÉNNYEL, SZINTE
BÁRMILYEN MENNYISÉGBEN
ELADHATÓ (ARCHÍV KÉP – 1960)

A tangóharmonika-hegedű duó a magyar mulatók dalok kötelező repertoárját játssza, kiegészülve a néhai Jugoszlávia kultuszfilmje, a Forró Szél – Surda „majdnem-bácskai” melódiájával.

HALÁSZATI MINISZKANZEN

A Bajai Hajómalom Egyesületet 2007-ben magánszemélyek hozták létre azzal a céllal, hogy emléket állítsanak a város életét évszázadokon át meghatározó vízgazdálkodásnak. A halászlé miniszkánzen már elkészült, és a működőképes hajómalom felépítése is folyamatban van. Az egyesület prospektusa szerint „... a ma emberének jövőképét a múltbéli dunai élet ismerete határozza meg”.

Mindeközben országos szinten évek óta folyik a vita a halászlé jövőjéről. A horgászegyesületek szerint a mai halászlé nem hozható összefüggésbe a régi népi mesterességgel, sokkal inkább a gátlástalan rablógazdálkodásról szól. A vitára egy 2015-ös törvénymódosítás tett pontot, amely kimondta, hogy: „Kereskedelmi célú halászlé engedély a 2016-os naptári évre, valamint az azt követő naptári évekre nem adható ki.” A halászlé múltját bemutató kulturális rendezvények,

kiállítások, kiadványok stb. viszont ugyanezen törvénymódosítás szerint hasznos és támogatandó tevékenységnek számítanak.

Baján udvariasan hártják el kérdéseimet, hogy miért kell tiltani azt, amit ápolnak. Van, aki szerint az asszonyok az okai mindennek, mert nem szerették a sok halat pucolni. Ennyi erővel azonban a horgászatot is betilthatták volna...

A skánzenben szerencsére nem érzékelhető a feszültség. A víz illata, a világítóan fehér kunyhók, a kiszáradt nád és a régi halászeszközök IT-mentes múltidézt ígérnek. Az itt dolgozó önkéntes múzeumpedagógusok szerint a gyerekekre ugyancsak jótékonyan hat a skánzen nyugalma. Summa summarum, nemcsak az agyonhajszolt idegzetű pestieket, de a gyerekeiket is érdemes megsétáltatni Baján.

A JÓZSEFVÁROS EGYIKE BAJA VIDÉKIES KÜLVÁROSAINAK

A KÉPEN LÁTHATÓ VAGÁNY SRÁCOK (1965) MÁR
NAGYAPAKORBAN LEHETNEK, DE A KÜLVÁROS
KÖVES UTCÁI MÉG MA IS A RÉGIEK

TAMÁSKA MÁTÉ
SZOCIOLÓGUS, VÁROS-
ÉS FALUKUTATÓ,
EGYETEMI OKTATÓ

MUZSIKASZÓ, CSENDŐRÖKNEK

SZÖVEG ÉS FÉNYKÉP: ERDÉLYI ESZKIMÓ PÉTER

„Sztánán, lent a faluban nagy bál volt. Nagy környék minden urasága be volt invitálva. Reggel felé előtörtek a székelek és a falu legényesét járták. Szép szál, vékony legények voltak. Harmadnap visszautaztunk Budapestre egy felséges emlékekkel és a »Nem élhetek muzsikaszó nélkül« tervével” – jegyezte le Móricz Zsigmond 1914 farsangját követően

Tizenöt évvel ezelőtt Sztána halálusáját kísérhettem nyomon. A falu gyors ütemben pusztult, megszűnt a téesz, bezárt az alabástrombánya, a gazdáknak csak földet adott az állam, de gépekre nem futotta. A fiatalok a városba menekültek, az idősebbek pedig sorra haltak el, míg nem új pap érkezett a százfős falucskába, azzal az elhatározással, hogy mindenáron életet lehel a helyi közösségbe.

NEM ÉLHETEK MUZSIKASZÓ NÉLKÜL

„A Kós Károly-féle farsang, vagyis a jótékonybál újjaélesztése bizonyult a legerősebb közösségformáló erőnek. Nem csupán az elszármazottak és a környékeliek jönnek, de különvonton rengeteg magyarországi vendég is. Minden évben a falunk színiköri előadásai robbannak igazán na-

TÁVOL A FORGATAGTÓL

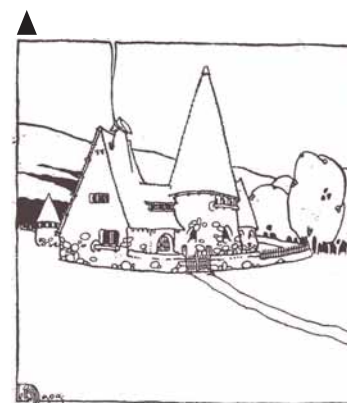
A MŰTÉTEM ELŐTT BOSZORKÁNY VOLTAM, AZELŐTT ÖRDÖG, MOST PEDIG ABIGÉL. SZERETTEM VOLNA LENNI. BÓDIS ABIGÉL A LEGTÖBBSZÖR NEM MEHET A BÁLBA, MERT VESEÁTÜLTETÉSE MIATT GYAKRAN KEZELIK A KOLOZSVÁRI KÓRHÁZBAN, MOST PEDIG A FERTŐZÉSVESZÉLY MIATT KELLETT OTTHON MARADNIA

MULATSÁG KEZDŐDIK

FELHÍVÁS TÁNCRA, KORA REGGEL, TŰLÖKKŰRTTEL

VARJÚVÁR

A SZTÁNAI NYARALÓTELEP LEGHÍRESEBB ÉPÜLETE KÓS KÁROLY – EREDETILEG HÉTVÉGI HÁZNAK SZÁNT – EGYKORI OTTHONA

gyot” – mondja nem kis büszkeséggel Papp Hunor református lelkész, aki az előadásokban rendre szerepet is vállal: a közkedvelt Hófehérke és a hét törpe mesében természetesen a főszereplő hölgyet játssza – szakállasan.

ÚRI MURI

„Valójában minden Kós Károlylyal, a híres erdélyi polihisztorral kezdődött, aki hála istennek a

Valójában minden Kós Károlylyal, a híres erdélyi polihisztorral kezdődött, aki hála istennek a falunk mellett építette fel híresnevezetes Varjúvárat, és 1914-ben itt tartotta meg Erdély 20. századi történelmének legemlékezetesebb mulatságát, amelyre Móricz Zsigmond barátját is elhívta

falunk mellett építette fel híresnevezetes Varjúvárat, és 1914-ben itt tartotta meg Erdély 20. századi történelmének legemlékezetesebb mulatságát, amelyre Móricz Zsigmond barátját is elhívta” – magyarázza Kós Béla. Úgy tudja, nagypapa azért kimondottan itt épített magának házat, mert jó ismerősei miatt Erdélyben, pontosabban Kalotaszegen akart maradni, és ez a falu épp félúton volt

Sepsiszentgyörgy, illetve Budapest között: e két városban kapta a legtöbb megbízást.

„Abban az időben még a nagygazdák leányainak is kötelező volt a vendégeket alkalomadtán kiszolgálni, a legényeknek pedig megtiszteltetés volt

fellépni az úri közönség előtt. Szinte versengtek egymással, hogy kit válasszanak ki a táncok bemutatására. Lánykoromban én is többször segédkeztem a tiszteletes úrnál, amikor Kós Károly látta vendégül, de mi annyira tartottunk a szigorú nagyságos úrtól, hogy jószerivel rá sem mertünk nézni” – meséli Bódis Borbála, a falu talán legeszesebb asszonya.

FARSANG JÓZSI
ÁLTALÁBAN KÉT MÉTERNÉL MAGASABB ÉS
OLYAN NEHÉZ, HOGY LEGALÁB HÁROM MARKOS
LEGÉNYNEK KELL VÉGIGTÁNCOLTATNIA A FALUN.
MÉG JÓ, HOGY A TOKOS BANDA ZENESZŐVAL
KÍSÉRI A KÜZDELMET

MAGYAROK

„Farsang Józsi máglyára vetése elengedhetetlen látványosság. A néphagyomány szerint így valójában a telet égetik el” – magyarázza Palocsay Kata kolozsvári egyetemi tanár, aki szabadidejében bábkészítéssel foglalkozik, és Sztánán épp ő irányítja Józsi elkészítését.

„A máglya fényénél általában több legény is akad, aki a csúszós havon megmutatja a falu népének, hogyan lehet cifrázni a néptáncokat. A szinte követhetetlen lábmozgással szaporázott legényest minden férfi másképpen járja, annyira lehet díszíteni” – mondja Szakács Barnabás, aki amellet, hogy a budapesti Sztánai Műhely vezetője, annak az emléktáblának is a készítője, amely az első Kós–Móricz-féle farsangnak állít emléket.

Az ünnepség legizgalmasabb

A máglya fényénél általában több legény is akad, aki a csúszós havon megmutatja a falu népének, hogyan lehet cifrázni a néptáncokat. A szinte követhetetlen lábmozgással szaporázott legényest minden férfi másképpen járja, annyira lehet díszíteni.

pillanata a gyerek-jelmezbál. Az egyik nyertes egy „menyasszony”, éppen a pap kisfia. Ő azért kapott oklevelet, mert érte ígérte valaki a közönségből a legtöbb pénzt. „Százezer lejt adtam volna a keresztlányoméért, jaj, de mit is beszélek, hát persze hogy a keresztfiamért – mondta egy büszke, kissé a „menyasszony” sikerétől megzavarodott férfi.

ELEVEN HAGYOMÁNY

BÁR A MAI FARSANG A KÓS-FÉLE MULATSÁG FELELEVENÍTÉSE, BŐVEN AD LEHETŐSÉGET A KLASSZIKUS HAGYOMÁNYÖRZÉSRE IS

TÚZ

„Sok időstől hallottam, hogy amikor megszólal a muzsika, nem bírnak magukkal, nem tudnak parancsolni a lábuknak. A magyar tánc szertelen, nincs benne rendszer, rögtönzések sorozata, amit a külföldiek képtelenek utánozni” – gondolkodik

hangosan Hercz Vilmos táncművész.

Késő este a vendégek és a vendéglátók élesen elkülönülnek. Az erdélyi ifjak a kultúrházban valamelyik kolozsvári rockbanda zenéjére pörögnek, míg a magyarországiak éppen ott gyűlnek össze, és népzenét húznak, ahol 103 éve Móricz és Kós mulatott...

ZENÉLŐ EXPRESSZ

GYORSAN HÍRE MENT AZ ESEMÉNYNEK. KULTURÁLIS KERETE VILÁGOS, EGYRE TÖBBEKET VONZ, LEGENDÁK SZÖVŐDNEK HOZZÁ

Móricz: „Ez aztán egy remek éjszaka. Vidéki alakok, vidám és groteszk figurák, cigány és úr, úr és cigány, bor és nóta és sok beszéd. Egyéni fejek, személyes haj és szakáll viseletek és oly páratlan magyar dialektus, mintha az erdélyi fejedelmek korában volnánk. Sírvingadás, politika, adoma, politika, gazdasági hevületek és politika, és duhajság és politika, és bor és bor és politika és politika... Soha ilyen pezsgő kedvet s mikor pezsgőt kaptak, soha ilyen gyermeki örömet. Ezt megírom...”

Kós: „Gyönyörű kép volt. Én csak Móriczot

figyeltem. Először belesápadt, aztán kivörösödött, végül felállt és úgy nézte végig az egész táncot, amely cca. egy jó fél órát tartott. Ekkor Móricz felkiáltott: »Az Istenért! Ilyet elképzelni sem tudtam! Pezsgőt! Pezsgőt!«”

„Gyönyörű kép volt. Én csak Móriczot figyeltem. Először belesápadt, aztán kivörösödött, végül felállt és úgy nézte végig az egész táncot, amely cca. egy jó fél órát tartott. Ekkor Móricz felkiáltott: »Az Istenért! Ilyet elképzelni sem tudtam! Pezsgőt! Pezsgőt!«”

BÁLI ALKALOM

Minden bálnak vannak hívatlan vendégei is, itt leginkább a román rendőrség és csendőrség képviselői. Egy-egy kisbusszal érkeznek, a kultúrház bejáratánál megállnak. Hajnalig képesek teljes páncélzatban ülni és figyelni. Egyszer-egyszer a járási elöljáróság is megjelenik feleséggestül, és bár a rendfenntartókat és a hivatalosságot is megvendégeli a pap, végül reménytelenül magukra maradnak.

E különleges alkalomkor viszont a Hargita IC kivételesen Sztána apró vasút-

A MÚLTRA EMLÉKEZVE

NAGY IDŐK FARSANGJAINAK TANÚJA, A RÉGI ÉS A MEGÚJULT HAGYOMÁNY ÖSSZEVETÉSÉNEK LEHETŐSÉGÉVEL

E különleges alkalomkor viszont a Hargita IC kivételesen Sztána apró vasútállomásán is megáll.

SZÁN HELYETT SZEKÉR

KICSI FALU, ÉPP KICSI HÓ. LÓ VISZONT VAN BŐVEN. AZ IDŐJÁRÁS DÖNTI EL, MIT HÚZNAK, DE AZ BIZTOS, HOGY VENDÉGEK SOKASÁGÁT SZÁLLÍTJÁK

állomásán is megáll. „A vasúti igazgatáson dolgoztam hosszú ideig, és tudtam, ha egy állomáson legalább negyvenöt le akarnak szállni, meg lehet kapni a megállási engedélyt. Mi egyszer száznegyvenen értünk Budapestről” – mosolyog Papp Levente.

Papp Hunor tiszteletes szerint a százéves évfordulón a helybéliekkel együtt nagyjából nyolcszázan

lehattunk. Legalábbis a jegyek, no meg az elfogyasztott birkapörkölt-adagok ezt a mutatják.

ERDÉLYI ESZKIMÓ PÉTER
TÖRTÉNELEM-NÉPRAJZ
SZAKON VÉGZETT, FŐKÉNT
NÉPRAJZI TÉMÁJÚ DOKU-
MENTUMFILMEK KÉSZÍTŐJE

A BUDZSÁK ÜTKÖZŐZÓNA A VÉGEKEN

SZÖVEG: ILLÉS TAMÁS, KÉP: KARÁCSONYI DÁVID

A délszláv háborút követően azt hittük, hogy Európát (és főleg Magyarországot) egy időre elkerülik a fegyveres konfliktusokkal járó határváltozások. Aztán a 2014-es ukrajnai események ismét megmutatták, hogy jócskán vannak még le nem játszott ügyek. Nem véletlen, hogy sokan már a térképek újrajzolását vizionálják. Ugyanakkor a legkreatívabb határhúzókat is elbizonytalanodnak Ukrajna rendkívül vegyes etnikumú délnyugati szegletében, a Budzsákban, amely az utóbbi 200 évben kilenc hatalmváltáson esett át...

A ma Budzsáknak nevezett térség, a Duna-delta, a Fekete-tenger és a Dnyeszter által közrefogott vidék a középkorban nem számított közkezdelt letelepedési célpontnak. Ennek ellenére a bizánci ihletésű Kilija és Dnyeszterfehérvár (török nevén Akkerman, jelenleg Bilhorod-Dnyisztrovszkij) erődjei kulcsfontosságú szerepet töltek be az akkori fekete-tengeri, valamint az európai-ázsiai kereskedelmi útvonalak ellenőrzésében.

BUDZSÁKI CSENDÉLET

A MEZŐGAZDASÁGRA BERENDEZKEDT VIDÉKEN AZ ALACSONY TECHNOLÓGIAI SZÍNVONAL ÉS A HIHETETLENÜL LEROMLOTT INFRASTRUKTÚRA KEVÉS KITÖRÉSI PONTTAL KECSEGTET

FONTOS PEREMTERÜLET

Előbb az Aranyhorda szállásterülete volt, majd Basarab havasalföldi fejedelem hódításainak köszönhetően csak Besszarábiaként említették. Meghódította a Moldvai Fejedelemség, később az új urak, a törökök tatárokat költöztettek a korábban csaknem lakatlan vidékre, és Budzsáknak nevezték el, ami sarkot, szögletet jelent. (A Budzsák tényleg az Oszmán Birodalom keleti sarkának számított, amely a Porta számára természetes összeköttetés és kommunikációs csatornát biztosított a keletre elhelyezkedő szövetséges tatárokkal.) A gyakori kozák, lengyel és moldáv betörésekkel szembeni tatár segítségért a szultán különleges jogokat biztosított nemcsak az itt élő tatároknak, hanem a Moldva területéről érkező ortodox románoknak is.

A 18. század végén, az orosz–török viszálykodásban a mérleg nyelvének számított, hiszen a gyakori összecsapásokban a legfontosabb felvonulási zónát, egyben utánpótlási útvonalat jelentette. Ez nem is kedvezett a tartós benépesülésnek... Az eredmény: alacsony népsűrűség és rendkívül vegyes nemzetiségi összetétel.

Meghódította a Moldvai Fejedelemség, később az új urak, a törökök tatárokat költöztettek a korábban csaknem lakatlan vidékre, és Budzsáknak nevezték el, ami sarkot, szögletet jelent.

A 19. század elején a cári seregek a Napóleontól elszenvedett vereségük ellenére is képesek voltak a törökökre olyan csapást mérni, hogy azok nemcsak a Budzsák, hanem Moldva keleti felét is feladták. Az 1812-es bukaresti békében a Prutot rögzítették határvonalaként, a Besszarábia megnevezést pedig a teljes elfoglalt területre kiterjesztették.

CÁRI CIFRÁZÁS

A napóleoni háborúk alatt a politikai helyzet változásával a lakosság is átalakult. Az oroszok kiűzték a törököket és velük a tárokat is (őket a Krím félszigetre) – megelőzendő a hátbatámadást és kiiktatva a belső ellenállást. Ráadásul a cári uralom a kulcsfontosságú Duna-delta és Fekete-tenger közelében – a későbbi terjeszkedést tervezve – a románoknál lojálisabb népeket akart látni. Új, megbízható és gazdaságilag aktív lakosokra volt szükség, elsősorban a leginkább lakatlan Dél-Besszarábiában, vagyis a Budzsákban. A német telepesekben látták a legnagyobb lehetőséget. Németek ugyan már II. Katalin uralkodása alatt is érkeztek elnéptelenedett oroszországi vidékekre, ám az 1820-as évektől kibontakozó betelepülésük minden addigig felülmúlt.

A napóleoni háborúk miatt földjeiket elhagyni kényszerülő württembergi és bajorországi parasztok általában gőzhajóval jutottak el a Budzsáig. Az érkezőket négyhetes karanténra kényszerítették egy Izmajil melletti szigeten. A kezdeti nehézségeket az orosz kormányzat nagyvonalú ajánlata ellensúlyozta: minden család számára járt 65 hektár föld, 50 évi adómentesség, hitelek a ház és a gazdaság beindításához, valamint a vallásgyakorlás szabadsága. Nennewitz, Hoffnungsthal, Gnadenfeld vagy Olendorf – mind-mind a 150 évvel ezelőtti Budzsák virágzó településeiről van szó. Ám Frerechampernoise, Paris és Brienne keresése esetén is lehetséges, hogy a korabeli útvonaltervező a Budzsák felé irányított volna, hiszen 1824 és 1828 között néhány száz fős svájci és francia különítmény is érkezett!

A besszarábiai németek száma rohamosan növekedett; 1827-ben még alig 10 ezer, a századfordulón már 60 ezer, míg az I. világháború után 100 ezer főt tett ki. Döntő részüket a kiváló minőségű talajon növénytermesztéssel foglalkozott. A bolgárok és gagauzok (ortodox hitű törökök) erős bevándorlási hulláma is a 19. század elejétől zajlott. Az oszmán területekről történt áttelepülésükben kulcsfontosságú, hogy Oroszország tudatosan az ortodox világ védelmezőjeként tűntette fel magát. Nem mellékesen: befogadásukkal és a bőkezű adományokkal

Minden család számára járt 65 hektár föld, 50 évi adómentesség, hitelek a ház és a gazdaság beindításához, valamint a vallásgyakorlás szabadsága.

A betelepülések miatt gyorsan csökkent a helyi román (moldován) népesség társadalmi és gazdasági súlya. Kilija 1806-ban még 92%-ban románok lakta város, ám 1844-re részarányuk 12,7%-ra csökkent.

(kiemelés a jobbágyságból és a katonai szolgálat alóli mentesség) a Balkán népei előtt igyekeztek megágyazni a tervezett balkáni területszerzéseknek is... A feudális kötıtségek alóli feloldozás persze az országon belül is vonzó volt, így sok szökött jobbágy érkezett ukrán és belső orosz területekről is.

NAGYHATALMI NACIONALIZMUS

A betelepülések miatt gyorsan csökkent a helyi román (moldován) népesség társadalmi és gazdasági súlya. Kilija 1806-ban még 92%-ban románok lakta város, ám 1844-re részarányuk 12,7%-ra csökkent. 1809-ben Izmajil lakosságának 85%-a román, 1884-ben viszont már csak 6,2%-a. E folyamatok összhangban voltak azokkal a pánszláv elképzelésekkel is, amelyek Konstantinápoly elfoglalásával és a Balkán népeinek egyesítésével egy új Bizánci Birodalmat kívántak létrehozni.

E vízióban viszont a románoknak – mint újlatin népnek – nem szántak szerepet.

1829-ben felfüggesztették Besszarábia autonómiáját, és az oroszok tették a kizárólagos hivatalos nyelvvé. Sőt, a század végére még inkább megromlott az orosz–román viszony. A románok ugyan megszerezték Dobrudzsát, de a Budzsák feletti uralomban is reménykedtek. Hasztalanul, s mindez megalapozta a következő évtizedek oroszellenes külpolitikáját is.

Az oroszok viszont elvágta minden román kulturális szálát, beszüntették a román sajtótermékek nyomtatását, illetve kötelezővé tették a katonai szolgálatot. A hétéves távol-keleti szolgálat megtette hatását. Egy korabeli feljegyzés szerint: „... románként mentek el, félig-oroszként jöttek vissza”.

Az orosz nyomás és az elszigetelődés a helyi románság körében sajátos identitást kezdett kialakítani. Az intézkedések persze a többi besszarábiai népet is érintették. A hirtelen adófizetésre kötelezett németek körében kivándorlási hullám indult meg az Egyesült Államok irányába. A bolgárok esetében mindez egybeesett Bulgária megszületésével, így a bolgár elit távozásával budzsáki kulturális pozícióik is csorbultak.

A GEOPOLITIKAI SOROZATUNK
TÁMOGATÓJA A

DNYESZTERFEHÉRVÁR (BILHOROD-DNYISZTROVSKIJ)

A SOKAT LÁTOTT ERŐDÍTMÉNY
MEGŐRIZTE ÉVEZREDES
JELENTŐSÉGÉT, CSAK MÁS
FORMÁBAN: MA AZ EGYIK
LEGKIEMLETTEBB IDEGENFORGALMI
CÉLPONT

SZOVJETNOSZTALGIA

LENIN-SZOBOR, VILKOVE.
A VÁROS A TÖBB TÍZEZRES
LIPOVÁN KÖZÖSSÉG
KÖZPONTJÁNAK SZÁMÍT,
AKIK ÓHITŰ OROSZOKKÉNT
A REFORMOKAT BEVEZETŐ
ORTODOX EGYHÁZ ELŐL A
DUNA-DELTA ELLENŐRIZHETETLEN
VIDÉKÉRE MENEKÜLTEK

ROMÁN URALOM

Az I. világháborús orosz békekötés (breszt-litovszki béke) és a román invázió után Besszarábia 1918-ban a Romániához tartozásra szavazott. Ám e döntést a kisebbségek (pl. a bolgárok) vagy elleneztek, vagy távolmaradásukkal bojkottálták (pl. a németek). Amint arra számítani lehetett, a Szovjetunió megalakulásával fel is merült a terület visszaszerzésének kívánalma.

A szovjetek előbb békés tárgyalásokon próbálták Romániát népszavazásra bírni. Ennek fejében hajlandónak mutatkoztak a világháború alatt Oroszországba menekített román nemzeti vagyontárgyakat visszaszolgáltatni. A román fél azonban hajthatatlannak bizonyult: a Dnyeszter vonalában akarta a keleti határt rögzíteni. A diplomáciai kapcsolatok meg is szűntek a két ország között.

Moszkva persze nem adta fel ilyen könnyen, ezért Odessza irányából trojkának nevezett, háromtagú kommandóalakulatokat szivároztatott be, és 1924 szeptemberében Tatarbunary városában szovjet tagköztársaságot kiáltottak ki. A felkelés támogatóit az orosz és ukrán parasztkban találta meg, akik elégedetlenek voltak az 1921-es román földreformmal. Bár a román hadsereg három nap alatt leverte a lázadást, a rövid esemé-

SZOCREÁL IDILL

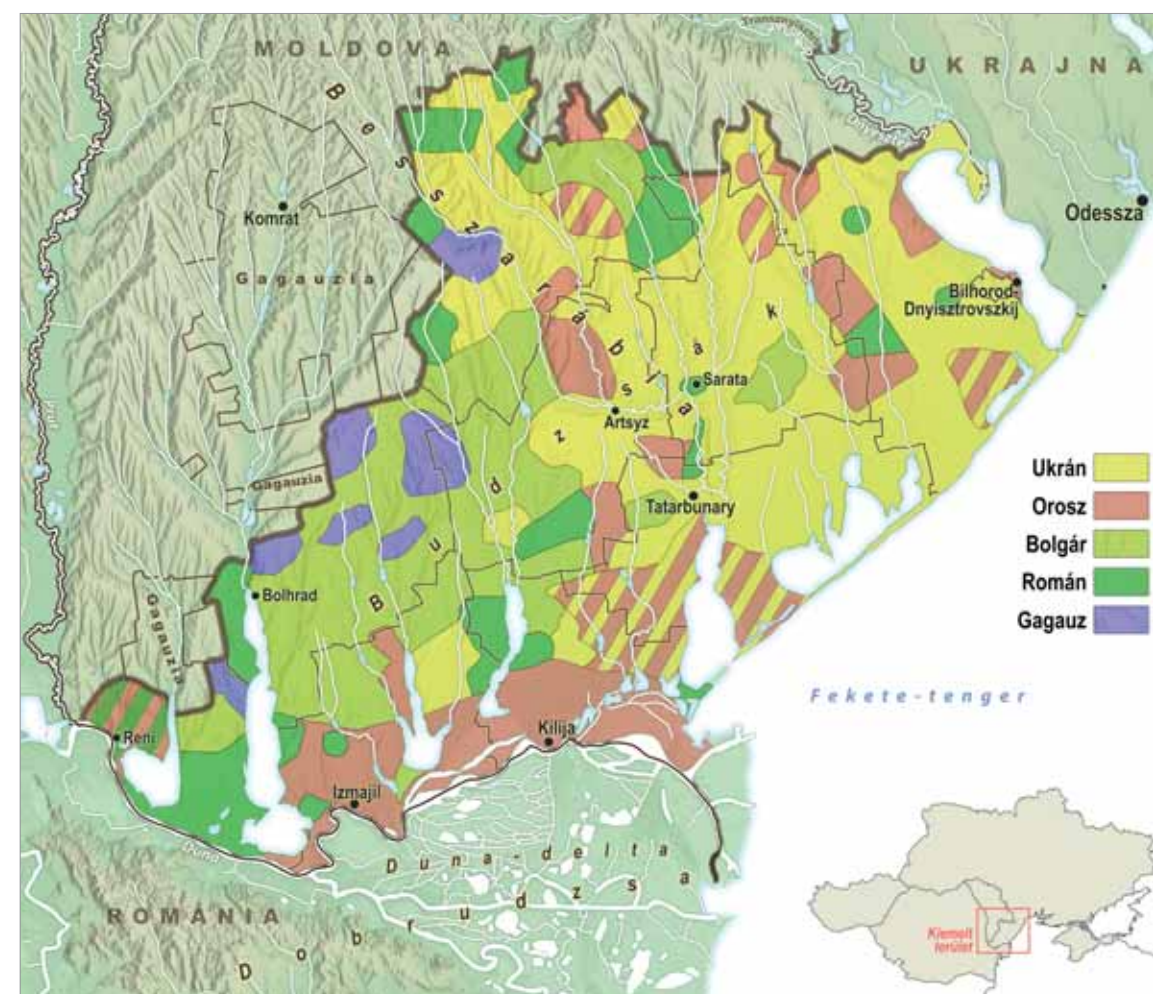
ALEXANDERFELDET EVANGÉLIKUS NÉMETEK ALAPÍTOTTÁK A SZÁZADFORDULÓN. A LEGUTÓBBI NÉPSZÁMLÁLÁS ALKALMÁVAL AZONBAN A TELEPÜLÉSEN EGYETLEN NÉMETET SE VETTEK JEGYZÉKBE...

AZ OSMÁN BERENDEZKEDÉS LENYOMATA

IZMAJIL LEGRÉGEBBI, MA IS ÁLLÓ ÉPÜLETE A 16. SZÁZADI MECSET. A MUSZLIM KÖZÖSSÉG SZÁMÁNAK DRASZTIKUS CSÖKKENÉSE MIATT JELENLEG MÚZEUM

AZ OROSZOK SE TÉTLENKEDTEK

AZ 1838-BAN ÉPÜLT MEGDICSŐÜLÉS-TEMPLOMA A HELYI BOLGÁR ORTODOX KÖZÖSSÉG VALLÁSI KÖZPONTJA

A BUDZSÁK MAI ETNIKAI TÉRKÉPE

nyek mégis mélyreható következményekkel jártak. A szovjetek Transznisztríában létrehozták a Moldovai Autonóm Szovjet Szocialista Köztársaságot, a nyugati hatalmakat pedig megizsaszította a kommunizmus terjedésének lehetséges réme. Ezenkívül Románia megítélése is változott: a véres megtorlások miatt újból terítékre került az etnikai – többek között a magyar – kisebbségek ottani helyzete.

A Budzszakban élőkre nem köszöntöttek jó idők, s nem meglepő, ha a gazdasági mélyrepülés és állami nyomás hatására az egész német lakosság az első adandó alkalommal elhagyta a vidéket. Erre a Molotov–Ribbentrop-paktumhoz kötődő egyik egyezmény adott teret – engedélyezve kitelepülésüket a Harmadik Birodalomba. Mindez azt is jelezte, hogy a Szovjetunió már az „ajtón kopogtat”. Jöttek is! A Romániának küldött ultimátumban Besszarábia átengedését követelték. Rá egy napra, 1940. június 27-én egy újabb sürgöny érkezett Bukarestbe, ezúttal Németország részéről... És június 28-án már el is kezdődött Besszarábia kiürítése. Bár egy évvel később Antonescu marsall – német segítséggel – visszafoglalta a területet, 1944-ben Sztálin ismét új határt húzott.

A Budzszakban élőkre nem köszöntöttek jó idők, s nem meglepő, ha a gazdasági mélyrepülés és állami nyomás hatására az egész német lakosság az első adandó alkalommal elhagyta a vidéket.

A SZOVJETRENDSZERBEN

A középkorhoz hasonlóan 1944-től ismét elvált Besszarbia és Budzsák története, mivel utóbbi Ukrajnához csatolták. Ugyanakkor a korábbi Besszarbia területén kialakított Moldovai Szovjet Szocialista Köztársaság léte alapot adott az önálló moldovai etnikai öntudat megerősítéséhez, amely természetesen a szórványban élő budzsáki románokat is érintette.

Össességében minden jel arra mutatott, hogy a szovjetek lezárták a Budzsákot érintő kaotikus határváltozások korát, az új román kommunista vezetésnek pedig esze ágában sem volt revizionista kérésekkel magára haragítani Moszkvát. Ezzel együtt a városokban az oroszok és ukránok számának növekedése jellemezte a korszakot, így a szovjet embereszmény kialakítására való törekvés jegyében lassú, de biztos eltolódás figyelhető meg a 19. században kialakult etnikai térszerkezetben.

UKRAJNAI VÉGEKEN

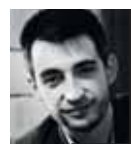
A Szovjetunió felbomlásakor a Sztálin által rajzolt határvonalak megmaradtak. A Budzsák Ukrajna része lett, északra pedig új, független állam keletkezett: a Moldovai Köztársaság. Ezzel a Budzsák csaknem teljes (forgalmi) elszigeteltségbe szorult. Románia irányába a déli nyitást hidak és kompjáratok hiányában a Duna és deltája teszi szinte lehetetlenné. Nyugaton és északon a súlyos gazdasági nehézségekkel és kulturális törésvonalával küzdő Moldova húzódik. A Fekete-tenger a turzások és öblözetek miatt nehezen megközelíthető keleten pedig – Ukrajna központi részei felé – csupán két, középkori állapotokat idéző útszakasz fut. Mindkettő egy-egy kulcsfontosságú híddal is rendelkezik a Dnyeszteren: ha ezek megsérülnek (vagy

Össességében minden jel arra mutatott, hogy a szovjetek lezárták a Budzsákot érintő kaotikus határváltozások korát, az új román kommunista vezetésnek pedig esze ágában sem volt revizionista kérésekkel magára haragítani Moszkvát.

FÖLDGÖMB VILÁGLÁTÓ A TREND FM-EN
CSÜTÖRTÖKÖNKÉNT 16.35-KOR
A RÁDIÓBAN VENDÉGÜNK A TÉMÁRÓL:
ILLÉS TAMÁS

TREND FM
94.2
GAZDASÁGI RÁDIÓ CSOPORT

KORÁBBI MŰSORAINK MEGHALLGATHATÓK:
WWW.TREND FM.HU

ILLÉS TAMÁS
GEOGRÁFUS-DOKTORAN-
DUSZ (ELTE), AZ ETNIKAI
FÖLDRAJZI MŰHELY TAGJA

KARÁCSONYI DÁVID
GEOGRÁFUS, AZ MTA
KUTATÓJA, SZAKTERÜLETE
A TERÜLET- ÉS TELEPÜLÉS-
FEJLESZTÉS

Moszkva a Budzsák ügyét továbbra is igyekszik melegen tartani. Ebben magától értetődő partnernek kívánkozik a Budzsákkal szomszédos, hagyományosan oroszpartú Gagauzia, illetve a szakadár, 1500–2000 fős orosz katonai kontingenst állomásoztató Dnyeszter Menti Köztársaság (Transznisztria) is.

AZ IDŐ FOCSÁGÁBAN

A SZASZIK-LAGÚNA PARTJÁN FEKVŐ
BORISZIVKA FALU KOPOTTAS
KULTÚRHÁZA

POSZTSZOVJET ABSZURDITÁS

KÉSZÜLŐDÉS A FÜRDŐZÉSRE IZMAJILBAN,
UKRAJNA LEGNAGYOBB DUNA MENTI
KIKÖTŐVÁROSÁBAN

éppen – ne adj’ Isten! – felrobbannak), teljes lesz a Budzsák elszigetelődése.

Ami a budzsákiakat illeti, jelentős részük még mindig nosztalgikus jóindulattal tekint Oroszországra, mint arra az erőt sugárzó hatalomra, amely felszabadította őket a török–tatar uralom alól. Nem véletlen, hogy a budzsáki hétköznapiakban továbbra is az orosz nyelv tölti be a lingua franca (közvetítőnyelv) szerepét. A Kijevvel szembeni kiszolgáltatottság érzése állandó nehézségekkel párosul e mezőgazdaságra berendezkedett vidéken. Így a Budzsákot sem hagyták érintetlenül a 2014-es ukrajnai kormányválság hullámain meglovagoló oroszbarát szeparatista törekvések. Leszerelt orosz tisztek a bolgárok lakta Bolhradban szervezkedésbe kezdtek, ám a kelet-ukrajnai háború eszkalálódása gyorsan lelohasztotta a kezdeti lelkesedést.

Moszkva a Budzsák ügyét továbbra is igyekszik melegen tartani. Ebben magától értetődő partnernek kívánkozik a Budzsákkal szomszédos, hagyományosan oroszpartú Gagauzia, illetve a szakadár, 1500–2000 fős orosz katonai kontingenst állomásoztató Dnyeszter Menti Köztársaság (Transznisztria) is. A fejleményeket a NATO-tag Románia – a moldovai egyesítés gondolatával játszadoxva – is árgus szemekkel figyeli.

A Budzsák – mint a történelem során már számtalanszor – újból nagyhatalmi érdekek ütközőzónájába került. A helyiek mégis különös passzivitással viselik a megnövekedett érdeklődést. Hiába nemzetiségi széttagoltság, a kíméletlen évszázadok megtanították őket a békés együttélésre... Hiába az Oroszország iránt érzett szimpátia, a béke érdekében Ukrajna egységében érdekeltek. És hiába a geopolitikai kártyaparti, a budzsáki lakosokat – mint megannyi térségbeli polgárt – leginkább a rezsiköltségek, a munkanélküliség és az élelmiszerárak jelentette nehézségek helyi megoldása foglalkoztatja...

A Budzsák – mint a történelem során már számtalanszor – újból nagyhatalmi érdekek ütközőzónájába került. A helyiek mégis különös passzivitással viselik a megnövekedett érdeklődést. Hiába nemzetiségi széttagoltság, a kíméletlen évszázadok megtanították őket a békés együttélésre... Hiába az Oroszország iránt érzett szimpátia, a béke érdekében Ukrajna egységében érdekeltek. És hiába a geopolitikai kártyaparti, a budzsáki lakosokat – mint megannyi térségbeli polgárt – leginkább a rezsiköltségek, a munkanélküliség és az élelmiszerárak jelentette nehézségek helyi megoldása foglalkoztatja...

MUNKÁBAN A SZERKESZTŐSÉG

JEGES, MEDVE

1993. február a kanadai sarkvidéken. -52°C , erős szél. Bár arcvédőben vagyok, szemüvegem hamar az ornyergemhez fagy. A bőrrel együtt emelem le. A szánhúzó kutyák láncon, olyan távolságban egymástól, hogy ne ériék el a szomszédjukat – mert azonnal véres hatalmi-harcba kezdenének –, de ne is férjenek át közöttük a jegesmedvék, amik könnyedén bedönthetnék a barakkok nyílászáróit. A plusz védelmet mindössze a medvetalp-távoltartó, 200-as szögekkel kivert, ablak alá helyezett deszkák jelentik. A kutyák egyébként nagyszerűek. Nem romlanak el, mint a motoros szán. És vész esetén megehetők...

Válogatom a képeket a Jeges-óceán jégfogyásáról szóló cikkünkhöz, és közben mesélek a gyerekeimnek. És persze eszembe jut, hánszor megkaptam már a kérdést újságíróktól az Antarktison(!) végzett munkáink kapcsán, hogy nem féltünk a jegesmedvéktől?!

Nagy Balázs

EGYÜTTMŰKÖDŐ PARTNEREINK ▾

E LAPSZÁMUNK MEGJELENÉSÉT TÁMOGATTÁK ▾

ALAPÍTVÁ: 1872

1142 BUDAPEST, ERZSÉBET KIRÁLYNÉ ÚTJA 125.
TELEFON: (1) 231-4040.
FAX: (1) 231-4045
HONLAP: WWW.FOLDRAJZITARSASAG.HU
E-MAIL: INFO@FOLDRAJZITARSASAG.HU

ELNÖK: DR. GÁBRIS GYULA
ALELNÖKÖK: DR. KOVÁCS ZOLTÁN
DR. MICHALKÓ GÁBOR
FŐTITKÁR: DR. MARI LÁSZLÓ
ÜGYVIVŐ: HEILING ZSOLT
TITKÁR: ERŐSS AGNES

SAKOSZTÁLYOK:
BIZTONSÁGFÖLDRAJZI ÉS GEOPOLITIKAI
SAKOSZTÁLY, EXPEDÍCIÓS SAKOSZTÁLY,
TÁRSADALOM- ÉS GAZDASÁGFÖLDRAJZI
SAKOSZTÁLY, HEGYMÁSZÓ SAKOSZTÁLY,
OKTATÁS-MÓDSZERTANI SAKOSZTÁLY,
EGÉSZSÉGFÖLDRAJZI SAKOSZTÁLY,
TERMÉSZETFÖLDRAJZI SAKOSZTÁLY,
TÉRKEPÉSZETI SAKOSZTÁLY,
TURIZMUSFÖLDRAJZI SAKOSZTÁLY,
FÖLDRAJZTANÁRI SAKOSZTÁLY

TERÜLETI OSZTÁLYOK:
BAKONY-BALATON-VIDÉKI OSZTÁLY (VESZPRÉM)
BORSODI OSZTÁLY (MISKOLC)
DEBRECENI OSZTÁLY
DÉL-DUNANTÚLI OSZTÁLY (PÉCS)
DUNA-VÖLGYI OSZTÁLY (SZÉKESZÁRD)
EGER-BÜKK-VIDÉKI OSZTÁLY
GYÖNGYÖS-MÁTRA-VIDÉKI OSZTÁLY
KISALFÖLDI OSZTÁLY (GYŐR)
KISKUNSAGI OSZTÁLY (KECSKEMÉT)
KÖZÉP-DUNANTÚLI OSZTÁLY (SZÉKESFEHÉRVÁR)
KÖRÖS-VIDÉKI OSZTÁLY (BÉKÉSCSABA)
NYIRSEGI OSZTÁLY (NYIREGyhÁZA)
NYUGAT-MAGYARORSZÁGI OSZTÁLY (SZOMBATHELY)
SZEGEDI OSZTÁLY
SZÉKELYFÖLDI OSZTÁLY (CSIKSZEREDA)
TOLNA MEGYEI OSZTÁLY (DOMBOVÁR)
ZALAI OSZTÁLY (NAGYKANIZSA)

KÖNYVTÁR ÉS GYŰJTEMÉNYEI:
1112 BUDAPEST, BUDAORSI ÚT 45.
TEL.: (06-1) 309-2600/1443
(2015. NOVEMBER 15-TŐL
HATÁROZATLAN IDEIG ZÁRVA TART.)

AZ ÉGGÖMBÖT TARTÓ ATLASZ A MAGYAR FÖLDRAJZI
TÁRSASÁG VÉDJEGYKÉNT BEJEGYZETT JELKEPE

LAPALAPÍTÓ (1929):
DR. MILLEKER REZSŐ

**AZ ÚJ SZOROZAT
ÚJRAINDÍTÓI (1999):**
DR. NEMERKÉNYI ANTAL
ÉS FARKAS PÉTER

1929–1933, FELELŐS SZERKESZTŐ:
DR. MILLEKER REZSŐ

1934–1944, SZERKESZTŐK:
DR. BAKTAY ERVIN ÉS DR. KÉZ ANDOR

1999–2005, FŐSZERKESZTŐ: DR. NEMERKÉNYI ANTAL

2005–2006, FŐSZERKESZTŐ: DR. VOJNITS ANDRÁS

2006-TŐL FŐSZERKESZTŐ: DR. NAGY BALÁZS

ÁRNY A KÖVÖN ORSZÁG LILI MŰVÉSZETE

MAGYAR NEMZETI GALÉRIA
2016. december 16. – 2017. március 26.

I'm made of Black

KÄNKEN NO. 2 BLACK EDITION

A Kanken kollekció megvásárolható itt:
Mountex Váci út - Mountex Ferenc krt. - Mountex Stop Shop Bécsi út - Mountex Budaörs -
Mountex Stop Shop Miskolc - Tengerszem Túrafelszerelés - Insitu - Reszputnyik